guareschi
don camillo moskova'da

bilgi yayınevi

170

Guareschi-DON CAMILLO MOSKOVA'DA

b

BİLGİ YAYINLARI : 170
MİZAH DİZİSİ : 11

Birinci Basım
Ocak 1973

BİLGİ YAYINEVİ

Gökdelen 8. kat,
804. Telf.: 17 80 19
Kızılay, Ankara

Tunalı Hilmi Cad.
94/B Telf.: 12 81 31
Kavaklıdere-Ankara

Sakarya Caddesi 8
Telf.: 17 74 03 - 12 50 67
Yenişehir, Ankara

Babıâli Cad. 19-2
Telf.: 22 52 01
Cağaloğlu - İstanbul

GIOVANNI GUARESCHI

Don Camillo Moskova'da

Türkçesi : Özcan Yalım

BİLGİ YAYINEVİ

kapak düzeni : fahri karagözoğlu

BİLGİ BASIMEVİ - ANKARA, 1973

İÇİNDEKİLER

Para Hırsı 7
Don Camillo Öç Alıyor 20
Don Camillo Kılık Değiştiriyor 28
Rondella Harekâtı 41
Zorunlu Dinlenme 57
Uzay Hücresi 69
Yol Boyunca Politika 81
Hazreti İsa'nın Gizli Ajanı 92
Yağmurlar Dinmeyince 110
Üç Buğday Filizi 125
Uzay Hücresi Günah Çıkartıyor 136
Cehennemin Göbeğinde 147
Nadia Yoldaşın Kahvesi 159
Sondan Bir Önceki Dalga 175
Sonu Olmayan Öykü 190

PARA HIRSI

Pazar günü öğleye doğru gazeteler gelince, haber bomba gibi patladı. Kasabalı birisi spor-toto'dan on milyon liret kazanmıştı. Gazetelere göre kazananın adı Pepito Sbezzeguti'ydi. Gel gelelim, kasabada böyle yabancı kokulu bir ad taşıyan hiç kimse yoktu. Birçok meraklı toto bayiinin çevresini sardı. Adamcağız kollarını umutsuzca iki yana açarak:

— Cumartesi günü pazar kurulduğunda kasaba dışından gelenler de birçok kupon doldurdu... –dedi–. Onlardan biri olmalı kazanan. On milyon liret bu! Hiç kuşkusuz ortaya çıkar her kimse.

Ne var ki, kimseden ses çıkmıyordu. Zaten o adın da kuşku veren bir havası olduğundan, meraktan ölüyordu bütün köylüler. Haydi Sbezzeguti olabilir diyelim (olamaz ya!) ve de tutalım ki o adda birisi pazara geldi. Ama Pepito'ya ne buyrulur? Yoo, artık bu kadarı biraz fazlaydı doğrusu! Buğday, mısır, saman, hayvan yada Parmesan peyniri alıp satan bir kişinin adı dünyada Pepito olamazdı.

— Bana sorarsanız, uydurma bir ad bu... –dedi Molinetto'nun sahibi–. Böyle takma bir ad kullandığına göre yabancı değildir kazanan. Toto oynadığının karısı yada alacaklılarınca bilinmesini istemeyen bizim köyden biridir belki de.

Bu düşünce akla yakındı; köylüler kazananın yabancı biri olduğunu kafalarından çıkarıp, dikkatlerini hemşerileri üzerinde yoğunlaştırdılar. Onların bu yoğun dikkatlerine bakan, sanki yasalara uygun bir oyunda para kazanan birinin değil de, bayağı bir hırsızın kimliğini ortaya çıkarmaya çabaladıklarını sanırdı.

O denli tutkuyla olmasa bile, büyük bir ilgiyle izliyordu olayı Don Camillo da. Hazreti İsa'nın, dedektiflik mesleğine karşı eğilimini uygun bulmadığını farkedince, bir açıklama yaptı hemen:

— Efendimiz, boş bir merak değil bu; görevimi yapıyorum. Yüce Tanrının böyle bir iyilik yaptığı insan, ne hakla gizleniyor?

— Don Camillo, belki Yüce Tanrı spor-totoyla ilgileniyordur, olabilir (bana kalırsa bu bile doğru değil ya!); gel gelelim kazananların ilân edilmesiyle hiç mi hiç ilgilenmediğinden kuşkum yok. Önemli olan olaydır, bu da yeterince biliniyor herkesçe. Birisi yüklü bir para kazandı evet; onun kimliğini bulacağım diye böylesine kafa yormanın ne gereği var? Senin görevin daha az talihli olanlarla ilgilenmektir.

Ne var ki, Don Camillo bir türlü meraktan kurtulamıyordu. Bir gün kafasında bir şimşek çakıncaya dek, Pepito'nun esrarı düşündürüp durdu onu. Sevincinden kilise çanlarını çalma isteğini yenebildiyse de cüppesini giyip köyde dolaşmaya çıkmaktan kendini alamadı. Biraz sonra, belediye başkanı ve demirci Peppone'nin işliğine varmıştı. Don Camillo kapıdan başını uzatarak düşmanını selâmladı:

— Günaydın Pepito yoldaş!

Peppone çekiç sallamayı bırakıp, gözlerini Don Camillo'ya dikti. Allak bullak olmuştu yüzü.

— Ne demek istiyorsun peder?

— Hiiç, hiç bir şey! Pepito Peppone'nin kısaltılmış şekli, hepsi o kadar. Bir de şu rastlantıya bak ki, Giuseppe Bottazzi'nin harflerinin yerini değiştirirsen, birkaç eksiğiyle, Sbezzeguti ortaya çıkıyor.

Peppone demir dövmeye girişti yeniden.

Don Camillo başını salladı.

— Ne yazık ki, on milyonu kazanan Pepito sen değilsin.

— Evet, çok yazık... –diye karşılık verdi Peppone–. Ben olsaydım başımdan gitmen için iki üç milyonunu seve seve verirdim.

— Merak etme Peppone. Ben karşılıksız iyilik yaparım insanlara... –diyerek çıkıp gitti Don Camillo.

İki saat geçmeden bütün köy harf değiştirmenin ne demek olduğunu öğrenmişti. Her evde, acaba içine Giuseppe Bottazzi yoldaş gizlenmiş mi diye, Pepito Sbezzeguti didik didik ediliyordu. Aynı gece kızılların kurmay heyeti Halkevinde özel bir toplantı yaptı.

— Şef –dedi Smilzo–, gericiler eski oyunlarını oynuyorlar gene. Temiz bir adı lekelemeye çalışıyorlar. Bütün köy bununla çalkanıyor. Güya sen on milyon kazanmışsın! Bir an bile gecikmeden, iftiralarını yalanlamalısın.

Peppone kollarını iki yana açtı.

— İnsanın spor-totodan on milyon kazandığını söylemek iftira sayılmaz. İftira, insanı dürüst olmayan bir iş yapmakla suçlamak demektir. Spor-totodan para kazanmak namussuzluk mudur?

— Şef, politikada, iyi bir iş yapmakla suçlayarak da kişinin adını lekeleyebilirler. Partiye zararı dokunacak bir suçlama iftira sayılır.

Brusco söze karıştı:

— Halk alay ediyor bizimle. Susturmalıyız onları.

— Bir afiş bastırmalıyız! –diye bağırdı Bigio–. Durumu apaçık ortaya koymamız gerek.

Peppone omuzlarını silkti.

— Yarın düşünürüz bunu.

Bunun üzerine cebinden bir kâğıt çıkaran Smilzo,

— Sana zahmet olmasın diye biz bir şey hazırladık şef... –dedi–. Uygun bulursan hemen bastırır, yarın sabah da duvarlara yapıştırırız.

Sonra yüksek sesle okumaya başladı:

«*Ben aşağıda imzası olan Giuseppe Bottazzi, spor-totodan on milyon liret kazanan Pepito Sbezzeguti ile hiç bir ilişkim olmadığını açıklıyorum. Gericilerin beni milyoner olmakla suçlamaları yararsızdır. Yalnız onların bir neo-faşist çetesi olduğunu ortaya koyar bu davranışları.*

Giuseppe Bottazzi»

Peppone başını salladı.

— İyi olmuş... –dedi–. Ancak, hakkımda yazılı bir suçlama görmeden, yazılı bir karşılık vermek için acele etmeyeceğim.

Smilzo fikrinden dönmüyordu:

— Ateş etmek için, ille de birisinin sana ateş etmesini niçin bekleyeceksin ki? Düşmandan önce davranıp vurmak, iyi stratejinin gereğidir.

— İyi stratejinin gereği, benim özel işlerime burnunu sokanın kıçına tekmeyi indirmektir. Kimsenin yardımı olmadan da, kendimi savunabilirim ben!

Smilzo omuzlarını silkti.

— Durumu böyle yorumluyorsan, bize laf düşmez.

Peppone yumruğunu masaya indirerek bağırdı:

— Böyle yorumluyorum durumu işte! Her kişinin işi kendini ilgilendirir, partinin işi hepimizi!

Kurmay heyeti homurdanarak Halkevinden çıktı.

— On milyon kazanmış olmakla suçlanmaya göz yummak, zayıflık belirtisidir... –diye fikir yürüttü Smilzo–. Üstelik harflerin yer değiştirmesi sorunu da işi büsbütün karıştırıyor.

— Sonu iyi olur inşallah –diyerek içini çekti Bigio.

Çok geçmeden dedikodu yazılı olarak da göründü. Toprak sahiplerinin gazetesi «*Peppone'yi kazıyın, altından Pepito çıkar*» başlığıyle bir ek yayınladı. Köydeki herkes son derece gülünç ve akıllıca yazılmış buldu bunu. Kurmay heyeti Halkevinde bir toplantı daha yaptı. Oy birliğiyle, artık bir şeyler yapılması gerektiğine karar verdiler.

— Peki –dedi Peppone–, haydi afişi bastırıp duvarlara yapıştırın.

Smilzo doğru basımevine koştu. Bir saat geçmeden de, basımevi sahibi Barchini, provanın bir kopyasını getirdi Don Camillo'ya.

— Gazetenin durumu kötü... –dedi Don Camillo üzüntüyle–. Peppone gerçekten on milyonu kazanmış olsaydı, böyle bir bildiri yayınlayamazdı bence. Kendi şehre gidip parayı aldıysa, yada birisini gönderip aldırdıysa, o başka elbette.

— Yerinden bile kımıldamadı... –dedi Barchini güvenle–. Köyde herkes tetikte bekliyor.

Vakit ilerlemişti. Don Camillo yatağına yattı. Gel gelelim, sabaha karşı saat üçte ziyaretine gelen Peppone uyandırdı onu. Gizlice bahçeden süzülen Peppone, koridora girince kaygıyla aralık kapıdan dışarıyı gözledi.

— İnşallah bir gören olmamıştır beni –dedi–, sanki birisi peşime düşmüş gibime geliyor.

Don Camillo kaygıyla yüzüne baktı Peppone' nin.

— Aklını oynatmadın, değil mi?

— Hayır, hayır hiç korkma.

Oturup alnının terini sildi Peppone, sordu sonra:

— Bölgemizin papazıyle mi konuşuyorum, yoksa köyümüzün dedikoducusuyle mi?

— Papaz seni dinliyor... –dedi Don Camillo ciddî bir tavırla.

Şapkasını elinde evirip çeviren Peppone, sonunda itiraf etti:

— Büyük bir yalan söyledim peder. Pepito Sbezzeguti *benim*.

Bir an sesi soluğu kesildi Don Camillo'nun. Kendini toparlayınca,

— Demek milyonları kazanan sendin ha? –dedi–. Niçin söylemedin bunu peki?

— Gene de bir şey söylemiyorum ben. Bir papazla konuşuyorum şimdi. Büyük bir yalan söylemiş olmamdan gerisi ilgilendirmez seni.

Gel gelelim on milyon ilgilendiriyordu Don Camillo'yu. Yerin dibine geçiren bakışlarını Peppone'ye dikerek saldırıya geçti:

— Utan, utan! Bir proleter, bir komünist parti üyesi spor-totodan on milyon liret kazanıyor! Böyle hafiflikleri, oyunları burjuvalara bırakasana! Komünistler hayatlarını alın teriyle kazanır sanırdım.

— Şakanın sırası değil peder, keyfim yok... –dedi Peppone soluyarak–. Spor-toto oynamak bir cinayet mi yani?

— Şaka etmiyorum –dedi Don Camillo–, cinayet olduğunu söylemedim ben. İyi bir komünist oynamamalı dedim yalnız.

— Ne saçma şey! Herkes oynuyor ama.

— Çok kötü. Sen sınıf savaşının önderi olduğundan senin için daha da kötü. Spor-toto halka yöneltilmiş şeytanî bir kapitalist silâhıdır. Üstelik çok etkili olduğu gibi, kapitalistlere bir kuruş bile masraf yüklemiyor. Hatta, para da kazanıyorlar bu işten. Hiç bir iyi komünist onunla savaşmaktan geri kalamaz!

Sıkıntıyla omuzlarını silkti Peppone.

— Heyecanlanma yoldaş! –diye bağırdı Don Camillo–. Bütün bunlar, proletaryayı devrimden başka yollarla zenginlik aramaya yönelten büyük bir düzenin parçalarıdır. Düpedüz dolandırıcılıktır, hiç kuşkusuz. Spor-toto oynamakla halkın ülküsüne ihanet etmiş oluyorsun!

Peppone kollarını sertçe kaldırarak,

— Bu işe politika karıştırmayalım peder... –dedi.

— Ne o, yoldaş? Devrimi unuttun mu yoksa?

Peppone tepinmeye başlarken, Don Camillo hoşgörüyle gülümsedi:

— Anlıyorum, anlıyorum. Seni suçlamıyorum

yoldaş. Bugünkü on milyon, yarınki devrimden daha iyidir elbette.

Gidip ateşi karıştırdıktan sonra, dönüp Peppone'ye baktı:

— Buraya yalnız parayı senin kazandığını söylemeye mi geldin?

Peppone soğuk terler döküyordu.

— Kimseye söylemezsem nasıl alabilirim ki parayı?

— Hemen koş git, olur biter.

— Kendim gidemem. Şahin gibi gözlüyorlar beni. Ayrıca, parayı kazanmadığımı bildiren yalanlama yarın yayınlanıyor.

— Güvenilir bir yoldaşı gönder öyleyse.

— Hiç birine güvenemem.

— Ne diyeyim, bilmem ki... –dedi Don Camillo, başını sallayarak.

Peppone bir zarf uzattı:

— Sen gider misin benim için peder?

Don Camillo'yu şaşkın şaşkın zarfa bakar bırakarak çıkıp gitti sonra.

Don Camillo şehre yollandı ertesi sabah. Üç gün sonra da geri döndü. Gece geç vakit gelmişti. Evine bile uğramadan mihraptaki Hazreti İsa'yla görüşmeye gitti. Çantasını açarak,

— Ey Hazreti İsa –dedi sert sert–, her birinde yüzer tane on binlik bulunan on deste para var burada. Başka bir deyişle, Peppone'nin on milyon lireti... Bütün diyeceğim şu ki; o herif hak etmedi bu parayı!

— Spor-toto yöneticilerine anlat bunları... –diye karşılık verdi Hazreti İsa.

Don Camillo çantayı alıp yürüdü. Papaz evinin ikinci katına çıkınca, Peppone'ye işaret vermek için, elektriği arka arkaya üç kez yakıp söndürdü. Peppone de yatak odasının ışığıyle buna karşılık verdi. İki saat sonra, yüzünü gizlemek için paltosunun yakasını kaldırmış olarak, papaz evine geldi. Arka bahçeden geçerek, kocaman bir asma kilit asılı olan kapıdan girmişti içeriye. Kilerde bekleyen Don Camillo'ya sordu:

— Ne haber?

Don Camillo masanın üstündeki çantayı işaret etti. Elleri titreyerek masaya yaklaşan Peppone, deste deste paraları görünce birden ter içinde kaldı.

— On milyon ha? –diye fısıldadı.

— Kuruşu kuruşuna on milyon. Kendin de say,

— Yoo, hayır! –diye karşı çıktı Peppone.

Büyülenmiş gibi, gözlerini paradan ayıramıyordu.

— Bir yığın para –diye fikir yürüttü Don Camillo–. Hiç olmazsa bugün için yani. Yarın değerinin ne olacağını Tanrı bilir... Bir tek kötü haber bile enflasyon doğurabilir kolayca. O zaman değersiz kâğıtlar olup çıkar bu bankınotlar.

— Hemen bir şeye yatırmalıyım parayı –dedi Peppone–. On milyona bir çiftlik alınabilir. Toprak her zaman değerlidir.

— Toprak köylülerin hakkıdır... –dedi Don Camillo–. Böyle söylüyor komünistler. Demircilerin adı geçmiyor bu konuda. Görürsün, nasıl da elinden alıverirler! Gelecekte sizinkilerin borusu ötecek yoldaş...

Peppone hâlâ gözlerini bankınotlardan ayırmamıştı.

— Buldum! –diye bağırdı–. Altın! Altın alıp saklarım.

— Ne işine yarar ki? Sizinkiler başa geçince, her şey devlet denetimi altına girecek. Altın da satın alma gücünü yitirecek.

— Ya yurt dışında bir yerde saklarsam?

— Tuh, tuh, tuh! Tıpkı sıradan bir kapitalist gibi desene! Amerika'ya gönderirsin sanırım. Hiç kuşkusuz, bütün Avrupa komünist olacak çünkü. Ne var ki, Amerika bir başına, çaresiz kalınca, Sovyetler Birliği'ne teslim olmaktan başka bir şey yapamayacak.

— Gerçek bir gücü var Amerika'nın –dedi Peppone–. Asla Sovyetler'in eline düşmez.

— O kadar emin olma yoldaş.

Peppone derin bir soluk alıp oturdu.

— Başım dönüyor peder. On milyon liret bu...

— Alıp götürürsen memnun olurum. Yalnız çantayı geri göndermeyi unutma. Kendi malım o.

— Hayır peder, olmaz... –dedi Peppone–. Sen saklarsın, değil mi? Hele bir kafamı toparlayayım, yarın düşünürüm ne yapacağımı. O zaman konuşuruz.

Peppone gittikten sonra, çantayı alıp yatak odasına çıkardı Don Camillo. Yatağına yattı, uyudu. Ölesiye yorgun düşmüştü. Ne var ki, saat ikide gene bölündü uykusu. Peppone'yle karısı kalın giysilere bürünüp, papaz evine gelmişlerdi.

— Kusura bakma peder –dedi Peppone–, karım bir kerecik görmek istedi parayı.

Don Camillo çantayı aşağıya indirip kilerdeki masanın üstüne koydu. Paralar görününce beti

benzi attı kadının. Don Camillo bir süre sabırla bekledikten sonra, önlerine düşüp kapıyı gösterdi. Çıkıp giderlerken de arkalarından seslendi:

— Biraz uyumaya çalışın.

Kendisi de aynı şeyi yapmaya çalıştı ya, ne gezer? Bir saat sonra Peppone gene gelip uyandırdı.

— Ne biçim iş bu? –diye yakındı Don Camillo–. Haç seferleri bitmedi mi daha?

— Çantayı almaya geldim... –dedi Peppone.

— Olabilemez! Tavan arasına yerleştirdim onu. Dünyada indirmem şimdi. Yarın gel. Üşüdüm, yoruldum, dinlenmem gerek. Bana güvenin yok mu?

— Güven meselesi değil peder. Ya bu gece sana bir hal olursa? Paranın benim olduğunu nasıl ispat edebilirim o zaman?

— Merak etme. Çanta kilitli. Üstündeki etikette senin adın yazılı. Her ihtimali düşünmüşüm görüyorsun ki...

— Sağ olasın peder. Ama gene de bizim evde daha güven içinde olur para.

Peppone'nin ses tonunu beğenmeyen Don Camillo ağız değiştirdi:

— Hangi paradan söz ediyorsun sen Allah aşkına?

— Kendi paramdan! Benim için gidip Roma'dan getirdiğin para canım.

— Sen aklını oynatmışsın Peppone! Ne arasın bende senin paran?

— Spor-toto kuponu benim adıma doldurulmuştu. Pepito Sbezzeguti benim yahu!

— Duvarlar dolusu bildiri, senin Pepito Sbezzeguti *olmadığını* açıklıyor. Altında da kendi imzan var.

— Ne çıkarmış ki bundan? Pepito benim işte! Pepito Sbezzeguti'nin harflerinin yerini değiştirince Giuseppe Bottazzi çıkıyor.

— Hayır, yanılıyorsun çıkmıyor. Çıkan ad Giuseppe Bottezzi. Bu adı taşıyan bir dayım var. Parayı onun adına gidip aldım.

Elleri titreyerek masadaki bir gazetenin kıyısına Pepito Sbezzeguti yazdı Peppone. Yanına da kendi asıl adını ekledi.

— Allah kahretsin! –diye bağırdı sonra–. «A» yerine «E» yazmışım! Ama gene de para benim işte!

Don Camillo yatak odasına giden merdivenleri çıkmaya başladı. Peppone de onu izliyordu. Papaz yatağına girerken,

— O kadar telâş etme yoldaş –dedi–, paranın üstüne yatacak değilim. Senin kendi amacına uygun olarak kullanacağım. Ezilmiş, yoksul halk için harcayacağım.

— Şeytan götürsün halkı! –diye bağırdı Peppone.

Don Camillo yorganı kafasına çekerken,

— Seni gidi cahil gerici seni! –dedi–. Çek arabanı buradan da uyuyayım artık!

— Paramı vermezsen, bir köpek gibi gebertirim seni!

— Al o iğrenç şeyi de, defol git!

Çanta, çekmeceli dolabın üstünde duruyordu. Peppone kaptığı gibi paltosunun altına soktu, koşarak indi gitti merdivenlerden.

Ön kapının sertçe kapandığını işiten Don Camillo derin derin içini çekti, acıklı bir sesle,

— Ey Hazreti İsa –dedi–, niçin bu parayı ka-

zandırarak hayatını mahvettiniz adamın? Böyle bir cezayı hakketmemişti.

— Önce adamın böyle bir armağanı hakketmediğini söylemiştin, şimdiyse bunun bir ceza olduğunu ileri sürüyorsun! Herhalde seni hiç memnun edemeyeceğim Don Camillo!

— Size söylemiyordum efendimiz, spor-toto yöneticilerine söylüyordum... –diye mırıldanan Don Camillo, çok geçmeden uykuya daldı.

— Efendimiz –dedi Don Camillo–, bu herif fazla ileriye gidiyor. Mahvedeceğim onu!

— Don Camillo –dedi, mihraptaki çarmıha gerili İsa–, beni bu çarmıha gerdikleri zaman da fazla ileriye gitmişlerdi. Ne var ki, ben bağışlayabildim onları.

— Onlar ne yaptıklarını bilmiyorlardı ama! Oysa Peppone domuz gibi biliyor. Ona acımak gerekmez.

— Bana bak, Don Camillo –diye karşılık verdi Hazreti İsa–, Peppone senatör seçileli, daha sert davranmıyor musun ona karşı?

Bu sözler tam yerine oturduğundan, gücenmişti Don Camillo.

— Beni biraz daha iyi tanısaydınız, böyle söylemezdiniz efendimiz –dedi.

— Seni yeterince tanıyorum... –diyerek içini çekti Hazreti İsa.

Don Camillo haddini bilirdi. Çarçabuk diz kırıp istavroz çıkardı, hızla uzaklaştı oradan. Kiliseden çıkınca kırgınlığı tazelendi. Namussuzun biri, tam papaz evi kapısının yanına, kendisini kızdırmış olan afişlerden birini yapıştırmıştı. Bu olayın öyküsü ta iki yıl öncesine dek uzanıyordu.

Sıkıntılı bir kış gecesi, Don Camillo yatmak üzereyken, papaz evinin kapısı çalınmıştı. Peppone'ydi gelen. Bir iskemle gösterdi Don Camillo, bir kadeh de şarap tutuşturdu eline. Kadehi bir dikişte boşalttı Peppone. Ancak dilinin çözülmesi için, iki kadeh daha içmesi gerekti.

— Dayanamayacağım artık! –diye patladı sonunda.

Kalın, kara pelerininin altından bir çıkın çıkardı.

— Bunu eve götüreli, gözüme uyku girmiyor. Ünlü on milyon liretti bu hiç kuşkusuz. Don Camillo,

— Bankaya yatırsana... –diye karşılık verdi.

Acı acı güldü Peppone.

— Aman ne tatsız bir şaka! Bir komünist belediye başkanı, nereden aldığını açıklamadan, nasıl on milyon liret yatırabilirmiş bankaya?

— Altın alıp toprağa göm öyleyse.

— O zaman ne kazanç sağlayacak sermayem bana?

Don Camillo'nun uykusu vardı, ama daha sabrı tükenmemişti. Yatıştırmaya çalışarak,

— Haydi Yoldaş -dedi-, çıkar dilinin altındaki baklayı.

— Hımın, peder, başkalarının parasını iyi işleten bir işadamı var ya...

— Tanımıyorum onu.

— Tanıyorsun, tanıyorsun. Sizin taraftan o da. Kilise görevlileri epeyce iş buluyorlarmış bu işadamına. Adam da vicdan borcunu ödemek için, kilisenin yardım kurumlarına büyük bağışlar yapıyormuş...

— A evet, kimden söz ettiğini anladım galiba. Hiç bir alışverişim olmadı onunla.

— Kolayca ilişki kurabilirsin ama. Torricella' daki papaz onunla çalışıyormuş.

Usançla başını salladı Don Camillo.

— Yoldaş –dedi–, Tanrı sana yüz, verdi diye ille astarını da istemen gerekli mi?

— Tanrının bu işle bir ilgisi yok. Talih yüzüme gülmüşken, ondan yararlanmak istiyorum.

— Öyleyse çok kolay olacak. Torricella'daki papaza gider, seni o adamla tanıştırmasını rica edersin.

— Yapamam bunu. Beni çok iyi tanıyorlar. Torricella papaz evinin yada o işadamının yazıhanesinin çevresinde görülürsem, itibarım sıfıra iner. Bir düşünsene; komünistin biri kiliseyle, yüksek malî işlerle içli dışlı oluyor! Eğer benim adım karışmazsa, ancak bir para meselesidir bu. Politika kavgasına dönüştürülmesine izin vermeyeceğim.

Müşterilerine çok yüksek faiz yüzdeleri sağlayıp, sonra da yeni kiliselerin yapılmasına katkıda bulunan bu işadamı biraz karanlık görünürdü Don Camillo'ya. Ne var ki, son derece efendi bir adam olan Torricella papazı, kızıllarınkiyle yarışacak spor alanı, yüzme havuzu, sinema makinesi gibi ilgi çekici şeyleri hep bu zengin cemaat üyesinin cömertliği sayesinde elde etmişti. Don Camillo bir yargıya varmayı erteleyerek,

— Böyle karışık işlere karışmak istemiyorum... –dedi–. Yarın akşam aynı saatte, Torricella papazının burada olmasını sağlarım. Ben yattıktan sonra onunla konuşursun.

Yirmi dört saat sonra, Peppone'yle öbür papaz,

Don Camillo'nun çalışma odasında buluştular. Herhalde bir anlaşmaya varmış olmalıydılar ki, Don Camillo bir daha bu işten söz edildiğini duymadı. Bir yıl sonra Peppone senatör seçilince, şeytan sürekli olarak aklını çelmeye girişti. Gelip gidip kulağına fısıldıyordu:

— Peppone nankörün biri. Spor-toto parasını almaya giderken iyi arkadaşıydın onun. Ne yaptı karşılığında? Seçimi kazanır kazanmaz köy meydanında öyle bir nutuk çekti ki, zehir mi zehir...

Bu zehir gibi söylevin bazı parçaları Don Camillo'ya anlatılmıştı. Seçimlerde kazandığı zaferle böbürlenip duran Peppone pek yaralayıcı laflar dokundurmuştu Don Camillo'ya: «*...halkın zaferini önlemek için her türlü sofuca bayağılıklara baş vuran o bildiğiniz papaz; çan çalmasını bilse ancak kayyum olarak çalıştırılabilecek olan o papaz.*» Hiç kuşkusuz, şeytan kışkırtıp duruyordu Don Camillo'yu; Peppone'nin gizli spor-toto kazancını açığa vurarak bir misilleme yapsa ne olurdu sanki?

Tam iki yıl bu kışkırtmalara karşı koydu. Komünistlerin yeni afişlerini gördüğünde, o meseleyi bütün bütün kafasından silip atmak üzereydi. Tam o sırada, bildiğimiz ünlü işadamı, patlak veren bir rezaletin baş kahramanı olarak gazete başlıklarında boy göstermeye başladı. Rezalet iyice dallanıp budaklanınca, Peppone saldırıya geçti Don Camillo'ya karşı. Neler söylemiyordu ki: «*...paraya tutkunlukları yüzünden, gözlerini bile kırpmadan o ünlü dolandırıcıyla el ele vererek, iman sahiplerinin alın teriyle biriktirdikleri paraları soymaya çalışan, bildiğiniz işbirlikçi papazlar...*»

Böylesine utanmazca bir suçlamaya dayanamayan Don Camillo da, kendi hesabına küçük bir bomba patlatmaya karar verdi.

Peppone sık sık uğruyordu köye. Artık bambaşka bir adam olup çıkmıştı. Resmî kâğıtlarla dolu bir çanta taşıyor; sanki bütün dünya işlerinin ağırlığı omuzlarına yüklenmiş gibi, kendini beğenmiş, çok meşgul bir adam pozları takınıyordu. Köy halkını aklı başka yerlerdeymiş gibi dalgın dalgın selâmlıyor, kendi yoldaşlarının yüreklerine bile korku salıyordu. Çözümlenecek sorunları olanlara, ağırbaşlılıkla,

— Roma'da ilgilenirim bununla... –diye karşılık veriyordu.

Koyu renkli, kruvaze giysiler, geleneksel fötr şapkalar giyiyor; kravatsız dolaştığı olmuyordu hiç. Hazırladığı afiş göz tırmalayan dilbilgisi yanlışlarıyle doluydu. Gel gelelim, kişiliği üslubunu perdeleyecek kadar güçlü olduğundan, hiç kimse alay etmeğe kalkışamıyordu. Planını kuran Don Camillo, bir gece saat on birde, evinin kapısında yakaladı onu. Peppone tam anahtarı kilidin içinde çevirirken, söze girişti papaz:

— Affedersiniz, siz de o ünlü dolandırıcıyla el ele veren işbirlikçi papazların soyup soğana çevirdiği masum, yoksul insanlardan biri misiniz acaba?

Kapıyı açmış olan Peppone çaresiz Don Camillo'yu içeriye buyur etti. Don Camillo hemen konuya girdi:

— Senatör yoldaş, şimdi oyun sırası bende. Gerçeği açıkladığım zaman, bütün ülkede, herkes gülecek sana. Spor-toto oynayıp kazanarak, hem

komünist partiyi, hem de maliyeyi nasıl dolandırdığını seçmenlerin öğrenecek. Ayıkla pirincin taşını şimdi! Dahası da var; on milyonunu, halk düşmanı olarak tanımladığın katil spekülatörlerden birine yatırarak seçmenlerini de kandırdığın ortaya çıkacak!

Peppone meydan okurcasına göğsünü şişirdi.

— İftira davası açarım... –diye karşılık verdi–. Hiç bir şeyi ispat edemezsin.

— Baştan sona dek hepsini ispat ederim. O işadamının dosyalarında adın yazılı. Paranın faizlerini çek göndererek ödedi; çek numaraları elimde.

Peppone alnında birdenbire beliren terleri sildi.

— Böyle iğrenç bir oyun oynamazsın bana!

Don Camillo oturup yarım purosunu yaktı.

— İğrenç bir oyun değil... –dedi–. Yalnız senin afişin karşılığı.

Peppone çılgına dönmüştü. Ceketini paralarcasına çıkarıp bir kanepenin üstüne fırlattı. Kravatını gevşetti. Gidip Don Camillo'nun tam karşısına oturdu.

— Öç almanın bir gereği yok... –dedi inler gibi bir sesle–. Son kuruşuna kadar elimden gitti para.

— Ama, iki yıldan beri öyle yüksek bir faiz alıyordun ki, hemen hemen ödeştin sayılır herifle.

Peppone kapana sıkıştığının farkındaydı. Umutsuzluk içinde, düşünmeden konuştu:

— Peder, sana üç milyon versem bu işi kapatır mısın?

— Yoldaş, böyle bir teklifle beni aşağılamaya hakkın yok. Bunun öcünü de ayrıca alacağım.

Sonra cebinden bir gazete çıkarıp, arka sayfalardan birindeki bir yazıyı göstererek,

— Olup bitenlerin farkındayım görüyorsun ki

sayın senatör. Önemli bir görev verilmiş sana... –dedi–. Kendin seçeceğin on değerli komüniste Sovyet Rusya'da parasız bir yolculuk yaptıracaksın. Bu tasarıya karışmak niyetinde değiliz. Amaaa, siz yola çıkar çıkmaz her şeyi açıklayacağız. Parti yöneticilerinizin utancı keyfimize keyif katacak o zaman.

Peppone'nin dili tutulmuştu. Don Camillo'yu iyi tanıdığından, onu dediğini yapmaktan vazgeçirmenin hiç bir yolu olmadığını biliyordu. Onun bu çökmüş, bitmiş durumunu gören papaz acıdı.

— Yoldaş –dedi–, hiç kuşkun olmasın, hapı yuttun artık. Yalnız, eğer...

Peppone başını kaldırarak inledi:

— Eğer ne?

Don Camillo soğukkanlılıkla, onu bu rezaletten kurtarabilecek tek yolu açıkladı. Peppone ağzı bir karış açık dinliyordu. Papaz konuşmasını bitirince,

— Şaka ediyorsun, değil mi peder? –dedi.

— Şaka etmiyorum. Ya evet der kurtulursun, ya da hayır der mahvolursun. İkisinin ortası yok!

Peppone ayağa fırlayarak bağırdı:

— Sen delisin peder, hem de zırdeli, zırvalayan deli!

— Çok doğru yoldaş. İşte bu yüzden «hayır» demeden önce şapkanı önüne koyup düşünmen gerek. Deliler tehlikeli olabilir. Yarın akşama dek zaman veriyorum sana.

Don Camillo iki gün sonra yaşlı piskoposu görmeye gitti. Adam onu sabırla sonuna dek dinledikten sonra sordu:

— Tamam mı? Hepsi bu kadar mı? Bence dağ-

lara gidip biraz dinlenmek iyi gelir bu hastalığa.

Don Camillo başını salladı; üsteledi:

— Ne söylediğimi biliyorum efendimiz. Hayatta bir kez düşer böyle bir fırsat. Tam iki hafta, en ateşli bir Komünist grubuyle ve de Ruslarla birlikte olmak!...

Korkuyla, şaşkınlıkla baktı Don Camillo'nun yüzüne piskopos:

— Kim aklına düşürdü bu işi oğlum?

— Hiç kimse. Birdenbire aklıma takılıverdi. Kimbilir, belki de yüce Tanrı'dan esinlenmişimdir...

— İnanamam buna... –diye mırıldandı piskopos–. Her neyse, anlaşılan kesin kararını vermişsin sen. İşi hiç kimseye açmadan, sana izin vermemi bekliyorsun. Gel gelelim, ya kim olduğunu keşfederlerse?

— Size söz veriyorum, keşfedemeyecekler. Kılığımı değiştirmek için elimden geleni yapacağım. Yalnız giysilerimi değil, düşünce tarzımı bile değiştirmem gerek. Asıl önemli olan bu. Normal bir kafa, komünistlerin düşünme tarzını benimsemedikçe; yüz ifadesiyle ses tonu komünist modeline uyamaz.

Piskopos elindeki bastonla ayağını dayadığı tabureye vurarak,

— Düpedüz çılgınlık bu oğlum.. –dedi.

— Evet efendimiz... –diye doğruladı Don Camillo.

— Ne var ki, izin veriyorum gitmene...

Don Camillo diz çöktü. Piskopos zayıf elini onun öne eğilmiş başına koyarak; gözlerini gökyüzüne çevirdi:

— Tanrı seninle birlikte olsun Don Camillo yoldaş... –dedi.

Bunu öyle alçak sesle söylemişti ki, Don Camillo güçlükle duyabildi. Ama Tanrı hiç güçlük çekmedi işitmekte.

DON CAMILLO KILIK DEĞİŞTİRİYOR

Pansiyonun zeminini ovmakta olan keskin dilli temizlikçi kadın,

— Günaydın Senatör Bey... –dedi.

O sabahın sütlerini bırakmakta olan sütçü çekinerek mırıldandı:

— Günaydın yoldaş.

Kaldırımın ortasına dikilmiş onun evden çıkmasını beklemekte olan iri gövdeli bir adam da,

— Günaydın zavallı aptal... –diye seslendi.

Peppone karşılık vermeye tenezzül etmedi, adamı bir yana iterek yürüdü gitti. Olay Roma'da geçiyordu, saat sabahın dokuzuydu. Başkentin dev motoru yavaş yavaş işlemeğe başlıyor; geceden kalan mahmurluk, sonbahar havasının gevrek tazeliğini donuklaştırıyordu.

İri gövdeli adam yeniden, ama bu kez içtenlikle, neredeyse sevgi dolu bir sesle,

— Günaydın zavallı aptal... –dedi–. Bizim oralarda olağanüstü güzel bir gün başlıyordur şimdi. Sürülmüş tarlaların üstünde dumanlar dalgalanıyordur. Çiğ düşmüş yoncalar pırıl pırıldır, yarıları kızıl yaprakların altına gizlenen, olgunlaşmış, bal gibi tatlı üzüm salkımlarıyle ağırlaşmıştır asmalar...

Hırlayarak karşılık verdi Peppone. Düşmanı her sabah pansiyonun önünde pusuya yatıp, köyden son ha-

berleri sayıp dökmeye mecbur mu sanıyordu kendisini? Sinirlerini yatıştırmak için bir sigara yaktı. Öbür adam alayla,

— Elbette –dedi–, puro hiç uygun düşer mi? Şehirliler keskin kokuları sevmez. Pansiyon sahibi hanım, dudağının kıyısından sarkan bir yarım puroyla görürse seni, senatörler gözünden düşer. Aklıma gelmişken, çok hoş bir yaşlı hanım o, «bağımsız» olduğunu söylemekle çok iyi etmişsin. Senin komünist olduğunu bir öğrenirse, yıldırımla vurulmuşa döner.

Peppone sigarasını fırlatıp kravatını gevşetti.

— Evet, evet –dedi adam–; gömleğinin yakası açık, boynuna bir mendil bağlı olarak çok daha rahat ettiğini biliyorum. Bir senatör kaba saba bir köylü gibi gezip dolaşamaz elbette. Kodamanın birisin artık sen. Masanda telefon var, yazıhanen mermer döşeli.

Peppone saatına bir göz attı.

— Merak etme –dedi yanındaki adam–. Çok iyi bir iş yapıyorsun. Rusya gezisine katılacak adayları seçmede kafanı çok iyi kullandın. Ancak, listede bir ad eksik.

Peppone şapkasını çıkarıp alnının terini sildi.

— O spekülatör yok mu ah! Bütün suç onda. Keşke hiç karşılaşmasaydım o herifle.

Konuşmakta olduğu adam gerçek bir içtenlikle karşılık verdi:

— Bana bak oğlum. Bu işleri başına sarmanın ne gereği var ki? Niçin belânı arıyorsun? Her şeyi bırakıp evine dönebilirsin.

— Hayır, yapamam bunu... –diye inledi Peppone.

— Yarına kadar hoşça kal öyleyse. Tanrı yardımcın olsun!

Otobüs durağına varmışlardı. Peppone dost tavırlı düşmanının kalabalığa karışıp gözden kayboluşunu izledi. Ne demeye bu herif her sabah geçmiş günlerin, daha basit ama daha mutlu olduğu geçmiş günlerin anılarıyle tedirgin ediyordu kendisini? Ne demeye sıla türküleriyle aklını başından alıyordu?

Otobüste, günlük komünist gazetesi *L'Unita del Papolo*'yu okumakta olan bir adamın karşısına oturdu Peppone. Adam gazeteyi çarşaf gibi açmış, sanki bir çerçeveye geriliymiş gibi sımsıkı tutuyordu. Peppone yol arkadaşının yüzünü göremiyordu. Gel gelelim takındığı dramatik, kışkırtıcı poz gösteriyordu ki, eşeğin biriydi bu herif. «*Her parti üyesi yakasına bir parti rozeti takmalıdır. Ancak, aşırı gösterişe kalkışmak sağduyuya aykırıdır.*» Eski mutlu günlerde Peppone söylemişti bu sözleri. Don Camillo, bir gün kutsal alay geçerken, Peppone'nin adamlarından Yıldırımcı'yı şapkasını çıkarmadığı için azarlamıştı. Çok geçmeden Yıldırımcı, saçlarını, tepesinde bir orak çekiç biçimi kalacak şekilde kestirerek ortaya çıkmıştı. Köpek herif ne zaman Don Camillo'yla karşılaşsa yalancıktan saygı gösterisine kalkar, şapkasını çıkararak orak çekici gösterirdi. İşte o olaydan kalmaydı Peppone'nin «*aşırı gösteriş*» hakkındaki sözleri.

«Ne günlerdi onlar... –diye düşündü Peppone kendi kendine–. Daha politika insanların kanına işlememişti. Bir kahkaha, acı tartışmalardan çok daha etkili olurdu ilişkileri düzeltmek için.»

Karşısında oturan geleneksel giysili adam ga-

zeteyi indirince, Peppone onun hiç de eşeğin birine benzemediğini itiraf etti. Gözleri anlamsızdı. Ne var ki, hiç kuşkusuz gözlerini gizleyen kalın gözlük camları böyle gösteriyordu. Sıradan bir açık mavi elbiseyle, daha da sıradan gri bir şapka giymişti. Nereden bakarsanız bakın, tatsız bir adamdı bu. Onun kendisiyle aynı durakta indiğini gören Peppone tedirgin oldu.

— Beyefendi –dedi adam–, bir yol tarif eder misiniz bana? Nasıl...

Peppone'nin tepesi attı.

— Sana ancak cehennemin yolunu tarif edebilirim... –diye haykırdı.

— Ben de zaten orayı soruyordum... –dedi adam soğukkanlılıkla.

Hızlı adımlarla yürüdü Peppone, adam da arkasına takıldı. Beş dakika sonra boş bir kahvede, köşedeki bir masada oturan Peppone'nin karşısına geçip oturdu. Peppone tepeleme dolu bir kap dondurmayı mideye indirdikten sonra serinledi, konuşabilecek kadar kendini toparladı.

— Bu eşek şakası biraz fazla ileriye gitti... –dedi kararlı bir tavırla.

— Bu hiç bir şey değil. Yeni başlıyoruz daha.

— Seni ciddîye alacağımı sanmıyorsun, değil mi?

— Yalnız sansam gene iyi, istiyorum bunu senden.

— Bana bak Don Camillo...

— Tarocci yoldaş de bana... –diye karşılık veren papaz cebinden bir pasaport çıkardı–. İşte açık seçik yazılı, «Camillo Tarocci, basımevi işçisi».

Peppone iğrenerek baktı pasaporta, elinde evirdi çevirdi.

— Sahte ad, sahte pasaport; için dışın sahte senin!

— Hayır yoldaş, pasaport sahte değil. Basımevi işçisi Camillo Tarocci adına çıkarılmış. Ben ancak onun hık demiş burnundan düşmüş benzeriyim. Bana inanmıyorsan, şuna bak... –Cebinden bir kâğıt parçası çıkararak konuşmasını sürdürdü–. İşte Camillo Tarocci'ye verilmiş komünist parti üye kartı. Hepsi gerçek, yolunca yordamınca düzenlenmiş.

Peppone sözünü kesmeye kalkıştıysa da, Don Camillo fırsat vermedi:

— Bunda şaşılacak bir şey yok. Yoldaşların kimileri göründükleri gibi değildir. Ne var ki, Tarocci kendi hücresinin önde gelen kişilerinden biri olduğu için, ona bir mektup yazıp, bu geziye çıkmayı hakkeden altı kişinin adını istersin mesele kalmaz. Sonra da verdiği adlar yerine kendisini seçersin. O iki haftalık bir tatile çıkar, ben de seninle geziye... Rusya'yı iyice inceler, dönüşte ona anlatırım.

Kendini tutmaya çalışmaktı Peppone'nin bütün elinden gelen.

— Gerçekten cehennem var mı, yok mu bilmiyorum. Umurumda da değil zaten... –dedi–. Ama gerçekten bir cehennem varsa, sen doğru oraya gideceksin.

— Desene öbür dünyada da buluşacağız yoldaş!

Artık dayanacak hali kalmamıştı Peppone'nin. Yelkenleri suya indirdi.

— Peder –dedi üzüntüyle–, neden beni mahvetmeyi aklına taktın?

— Hiç kimsenin seni mahvetmeyi aklına taktığı

yok, yoldaş. Sizin Rusya gezinize katılmam, Rusya'nın durumunu etkilemeyecek ki. Ben oraya gitsem de, gitmesem de; iyi şeyler iyi, kötü şeyler de kötü olarak kalacak. Neden böylesine sinirlisin? Yoksa gazetelerinizin yazıp durduğu «işçi cenneti»ni bulamayacağından mı korkuyorsun?

Peppone omuz silkti. Konuşmasını sürdürdü Don Camillo:

— Bence hiç olmazsa bizim gazetelerin yazdığı kadar kötü değildir.

— Aman ne güzel duygular –dedi Peppone alay ederek–. Ne kadar objektif, ne kadar tarafsızsın! Çıkar gözetmiyorsun!

— Hiç de tarafsız değilim –diye karşılık verdi Don Camillo–. Rusların mutlu olmasından çıkarım var. Mutlu olurlarsa, sakin sakin kendi ülkelerinde yaşar, başkalarını rahatsız etmezler.

Bir hafta sonra Camillo Tarocci yoldaş, Rusya gezisine katılmak üzere seçildiğini bildiren bir mektup aldı. Elinde ucuz bir valiz, seçilen öbür dokuz kişiyle birlikte komünist parti merkezine ulaştı. Genç bir parti yetkilisi, senatörün kendisine tanıttığı küçük gruba kısa bir güle güle nutku çekti, neler yapmaları gerektiğini anlattı:

— Yoldaşlar, belirli bir görev bekliyor sizleri! Yalnız kendiniz için değil, ülkenizdeki öbür yoldaşlar için de; gözünüzü, kulağınızı dört açın. Geri döndüğünüzde dosta düşmana, muhteşem Sovyetler Birliği'nde gördüğünüz teknik başarıları ve de barış havasını anlatmalısınız!

Don Camillo konuşmak için izin isterken, Peppone korkusundan sapsarı olmuştu.

— Yoldaşlar! –dedi Don Camillo–. Zaten bilinen, ancak düşmanlarımızın itiraf etmeye yanaşmadığı bir gerçeği döndüğümüzde dostlarımıza anlatmak tek amacımızsa, böylesine uzun bir yolculuğa çıkmaya değmez. Bence görevimiz, bizi savaş tehlikesinden kurtardıkları için, İtalyan halkının sevgi ve minnettarlığını Ruslara iletmek olmalıdır.

— Elbette yoldaş –diye homurdandı parti yetkilisi–, bunu söylemeye ne hacet.

Genç adam göğsünü şişirip, biraz sıkılmış bir tavırla uzaklaşırken, Peppone ateş saçan gözlerini Don Camillo'ya çevirdi.

— Bir şeyin söylenmesinin gereği yoksa, söylenmemelidir! Ayrıca konuştuğun kimseye saygı göstermen de gerekir. Besbelli onun kim olduğunu bilmiyorsun.

— A, elbette biliyorum –dedi Don Camillo kılı bile kıpırdamadan–. Savaş başladığında on yaşlarında olması gereken, yirmi beş yaşında bir delikanlı. Bizimle birlikte dağlarda Almanlara karşı savaşmadığından, savaşın ne denli korkunç bir şey olduğunu, yada Kruşçev yoldaşın barış ve silâhsızlanma davası için Amerika'ya yaptığı yolculuğun psikolojik önemini kavrayamaz.

Roma'nın proleter Trastevere bölgesinden gelen, iriyarı Nanni Scamoggia yoldaş, sert ve dünyaya metelik vermez bir tavırla,

— Esaslı konuştun... –dedi–. Hele savaş başlamayagörsün, bu parti kodamanları sığınacak delik ararlar!

Milanolu bir işçi olan Walter Rondella yoldaş söze karıştı:

— Gel gelelim, bu bürokratlar bürokrasiyi kurmaya giriştiklerinde...

Daha fazla konuşmasına kalmadan sözünü kesti Peppone:

— Buraya toplantı yapmaya gelmedik. Çabuk olmazsak treni kaçıracağız.

Sonra Don Camillo'yu, bir gökdeleni bile yerle bir edecek güçte atomik bakışlarla bombardıman ederek, sert adımlarla kapıya doğru yürüdü. Ama Don Camillo, her ne pahasına olursa olsun, parti ilkelerinden bir milim bile şaşmayan bir yoldaşın katı yüz ifadesini hiç mi hiç değiştirmedi.

Trende Peppone'nin baş işi, o şeytan Camillo Tarocci yoldaşı gözünden kaçırmamaya çalışmaktı. Yolunu kesebilmek için, tam karşısına geçti oturdu. Ne var ki, Don Camillo başına dert açacağa benzemiyordu. Cebinden, kırmızı kabına orak çekiç basılmış bir kitap çıkarıp, yüzünde anlamsız bir ifadeyle, okumaya daldı. Pek seyrek, okumasına ara verip, kitaptan ayırdığı bakışlarını trenin penceresinden akıp geçen tarlalara, köylere çeviriyordu. Kitabı kapayıp cebine koyarken, Peppone laf açtı:

— İyi bir kitap olmalı bu.

— Okunacak en iyi kitap... dedi –Don Camillo–. Lenin'den seçmeler.

Sonra incelemesi için Peppone'ye uzattı kitabı, ekledi:

— Ne yazık ki Fransızca. Ama neresini istersen İtalyanca'ya çeviririm senin için.

— Sağol, istemem yoldaş... –dedi Peppone, kitabı kapayıp geri verirken.

Sonra çevresine bakındı. Bütün öbür yol arkadaşları ya hafiften kestiriyor, yada resimli dergilerin sayfalarını çevirip duruyorlardı. Rahat bir soluk aldı. Kırmızı kaplı, üzerinde Fransızca *Pensées de Lenin* adı yazılı kitabın, Latince bir dua kitabı olduğunu hiç kimse farketmemişti çok şükür.

İlk istasyonda birçokları trenden indiler. Scamoggia yoldaş bir şişe şarap alıp döndü. Rondella yoldaş da, bakıp bakıp küçümseyerek başını salladığı bir akşam gazetesi getirdi. Birinci sayfada, Kruşçev'in Amerika yolculuğunun son gününde, güler yüzlü bir kalabalığın ortasında çekilmiş bir fotoğrafı vardı.

— Bu işten bir şey anlamıyorum ama, onu çevresindeki sırıtkan suratlara gülümserken görmeye dayanamıyorum... –dedi.

— Politika kafayla yapılır, duygularla değil... –dedi Don Camillo–. Sovyetler Birliği barış içinde birlikte yaşama amacına erişmek için uğraşıyor uzun süredir. Soğuk harbi körükleyen kapitalistlerin ağzını bıçak açmıyor. Soğuk harbin sonu kapitalistlerin felâketidir.

Rondella tipik bir Milanolu sendikalı işçinin bütün inatçılığıyle karşılık vermekten geri kalmadı:

— Hepsi iyi hoş ama, kapitalistlerden nefret ettiğimi, onlarla karşılıklı gülüşmektense ölümü yeğ tuttuğumu söylemek de benim hakkımdır.

— Canının istediğini söylemek hakkındır elbette. Ancak bize değil, Kruşçev'e söyle bunları. Moskova'ya vardığımızda, o da orada olacak. Bir randevu rica eder, yüzüne karşı, «Kruşçev yoldaş, yanlış yoldasın!» diyebilirsin.

Don Camillo, en kurnaz gizli komünist ajanından daha kurnazdı. Rondella yoldaşın rengi attı.

— Ya beni anlayamıyorsun, yada anlamak istemiyorsun... –dedi–. Bir tarlanın verimini arttırmak için, gerekirse gübre kullanırım. Ne var ki, hiç kimse onun güzel koktuğunu söyletemez bana.

— Yoldaş –dedi Don Camillo sakince–, partizanlarla birlikte savaştığını biliyorum. Tehlikeye atılman emredilince ne yaptın?

— Atıldım.

— Hayatını tehlikeye atma düşüncesine dayanamadığını söyledin mi yoldaşlarına?

— Söylemedim elbette. Ama ne ilgisi var onun bu işle?

— Sıcak olsun, soğuk olsun; savaş savaştır yoldaş. Bir amaç için savaşan kişinin kişisel düşünceleri olmamalıdır.

Peppone araya girdi:

— Boş ver Rondella yoldaş. Öyle bir ülkeye gidiyoruz ki, hiç bir kapitalistle karşılaşmayacaksın. Kuşkun olmasın bundan.

— Eh, bu da oldukça rahatlatıyor içimi... –diye itiraf etti Rondella.

— Benim en çok sevindiğim şey, tam iki hafta bir tek papazın suratını görme tehlikesi olmadığı... –dedi Scamoggia yoldaş.

Don Camillo başını salladı.

— O kadar emin olma yoldaş. Din özgürlüğü var Sovyetler Birliğinde.

— Din özgürlüğü mü? –diyen Scamoggia kahkahaları koyverdi.

— Gülme, gülme! Sovyetler Birliğinde özgürlüklere çok önem verilir.

— Orada da papaz var mı demek istiyorsun şimdi? O domuzun soyları gerçekten, yok edilmeye karşı direnebildiler mi?

Peppone söze karıştı:

— Yoksulluk ve cahillik ortadan kalktığı zaman, onlar da kendiliklerinden yok olacaklar. Yoksullukla cahilliktir o kara kargaları besleyen.

Don Camillo büsbütün soğuk ve ciddî bir tavırla karşılık verdi:

— Sayın Senatör yoldaş, Sovyetler Birliği'nde yoksullukla cahilliğin çoktan ortadan kalktığını siz benden daha iyi bilirsiniz. Orada hâlâ papazlar varsa bunun nedeni henüz alt etmek yolunu bulamadığımız bir güce sahip oluşlarındandır.

— Neye *sahiplermiş* dedin bakayım! –diye bağırdı Scamoggia–. Onlar da bizim gibi etten kemikten yapılmış değiller mi?

— Hayır! –diye haykırarak karşılık verdi Peppone–. Onlar yeryüzünün süprüntüsüdür! Alçaklar, iki yüzlüler, şantajcılar, hırsızlar, katillerden kurulmuş bir çetedir onlar! Zehirli bir yılan bile, kendisini sokacağından korkarak, bir papazla karşılaşmaktan kaçınır, yolunu değiştirir.

— Çılgına döndün Senatör yoldaş... –dedi Don Camillo–. Kişisel bir nedeni vardır herhalde böyle şiddetle saldırmanın. Söyle bana, papazın biri seni kafese mi koydu yoksa?

— Beni kafese koyacak papaz daha anasından doğmadı!

— Seni vaftiz eden papazdan ne haber?

— Daha bir günlüktüm o zaman!

Don Camillo üsteledi:

— Ya seni evlendiren papaz?

Scamoggia gülerek araya girdi:

— Onunla tartışma şef. Kılı kırk yaran, laf ebesi bir yoldaş bu. Hiç bir lafın altında kalacağa benzemiyor.

Don Camillo'ya döndü sonra:

— Tam benim istediğim gibi bir adamsın yoldaş! Boşa konuşmuyorsun. Hem de benim kadar papazlardan nefret ediyorsun besbelli.

Kâğıt bardaklara şarap doldurup dağıttı. Bardağını kaldırarak,

— Sovyetler Birliğinin şerefine! –diye bağırdı.

— Kahrolsun kapitalistler! –dedi Rondella yoldaş.

Peppone de dik dik Don Camillo'nun gözlerine bakarak kükredi:

— Papazlara ölüm!

Don Camillo bardağını kaldırırken esaslı bir tekme indirdi Peppone'nin incik kemiğine.

Geceyarısı tren sınıra ulaştı. Gökte parlayan dolunayın ışığıyle aydınlanan köyler dağların arasına serpilmişti. Yolcular arada sırada kıvrıla kıvrıla akıp giden ırmakların böldüğü ovalara, kımıl kımıl bir ışık kümesi gibi görünen şehirlere göz atıyorlardı. Don Camillo koridor pencerelerinden birinin önünde, purosunu tüttürerek manzaranın tadını çıkarıyordu. Peppone gelip yanına dikildi. Pencereden uzun uzun baktıktan sonra içini çekti:

— Ne dersen de; insan ülkesinden ayrılırken onun güzelliğini daha iyi anlıyor...

— Yoldaş, süslü sözlere, milliyetçiliğe kaptırıyorsun kendini. Bizim ülkemizin bütün dünya olduğunu aklından çıkarma!

Düşünmeden karşılık verdi Peppone:

— Öyleyse neden bir sürü zavallı aptal aya gitmeye çalışıyor?

— Başka bir şeye aklım takılmıştı yoldaş. Sorunu duyamadım.

— İyi ki duymadın... -diye mırıldandı Peppone.

RONDELLA HAREKÂTI

Doğu Almanya'daki bir havaalanından bindikleri üç motorlu uçak öylesine gürültü çıkarıyordu ki, küçük gruptakilerin birbirlerine seslerini işittirmelerine imkân yoktu. Don Camillo yoldaş da dilini tutmak zorunda kaldığından, eskisine oranla biraz huzura kavuşan Peppone rahat rahat oturuyordu. Gel gelelim, Don Camillo sustuğu zaman bile tehlikeli bir kişi olduğu için, gene de Peppone'nin tetikte beklemesi gerekliydi. O an için papaz anti-komünist eylemlerini ancak (sözümona) Lenin'in eserlerinden seçmeleri okuyarak sürdürebiliyordu. Okumasını bitirip de, sanki aklına parlak bir fikir gelmiş gibi, elini alnına vuruncaya dek; onu seyretmekte olan Peppone hiç kaygılanmamıştı. Ne var ki, Don Camillo çabucak saçlarını karıştırarak o ürkütücü davranışının etkisini sildi. Sonra da ceketinin iki yakasının tozlarını silkeledi. Haç çıkarmasının bittiğini görüp, derin bir soluk alarak rahatlayan Peppone,

— Amin! –diye mırıldandı.

Uçak yavaş yavaş alçalıyordu. Çok geçmeden tekerlekleri Sovyet topraklarına değdi. Don Camillo kendisini bekleyen merdivenden inerken,

— Ey Hazreti İsa, küçük kilisem ne kadar uzaklarda kaldı! –diye düşündü.

— Cennet çok yakınında ama... –diye yüreklendirdi onu Hazreti İsa.

Don Camillo kendini toparlayıp Tarocci yoldaş kişiliğine büründü yeniden. Peppone'ye dönüp ciddî bir tavırla,

— Yoldaş –dedi–, bu kutsal topraktan bir avuç alıp öpmek için sabırsızlanıyorsun, değil mi?

Peppone sıkılmış dişlerinin arasından mırıldandı:

— Evet, sonra da onu senin gırtlağına tıkmak için sabırsızlanıyorum.

Gelecekleri bilindiğinden karşılayıcılar alandaydı. Uzun soluk pardösülü bir adamın izlediği bir kız yanlarına yaklaştı.

— Merhaba yoldaşlar! –dedi canlı bir sesle–. Ben tercümanınız Nadia Petrovna. Bay Yenka Oregov da devlet turizm bürosundan.

Kız çok güzel İtalyanca konuşuyordu. Sabit bakışlarıyle, giydiği erkek elbisesini andıran tayyörün ciddîliği olmasa, bizim dünyadan bir kız sanılabilirdi.

Peppone kendisini, arkadaşlarını tanıttı. Bir el sıkışma cümbüşünden sonra; turizm bürosu memuru özgürlük, sosyal adalet ve barış uğruna birlikte savaştıkları Sovyet kardeşleri adına küçük bir hoş geldiniz konuşması yaptı. Kırk yaşlarında, bodur, kafası usturaya vurulmuş, çenesi köşeli, dudakları ince, gözleri her yanı birden gözlemeğe çalışan, boğa gibi enseli bir adamdı bu. Ayak bileklerine dek inen pardösüsüyle onu kim görse, polis kokusunu alırdı hiç kuşkusuz. Yüzünde tek kas bile kımıldamadan konuşuyor, elini kolunu da öyle kaba saba oynatıyordu ki; eğer sözleri İtalyanca'ya çevrilmemiş olsa bir hoş geldiniz konuşması değil de, bir savcının iddianamesi sanacaklardı.

Aynı katı resmîlik Nadia Petrovna yoldaşta da görülüyordu görülmesine ya, hiç kuşkusuz onda havayı yumuşatan bir şeyler vardı.

Sanki çapkınlık serüvenlerinde bir sürü güzel kızla karşılaşan kendisi değilmiş gibi, Nadia'yı görür görmez şaşkına dönmüş, aptallaşmıştı Nanni Scamoggia yoldaş. Tepeden tırnağa tam bir Latin erkeği olan Nanni, yirmi sekiz yaşındaydı. Saçları parlak, dalgalı, kapkaraydı. Uzun kirpikli gözlerinde belli belirsiz bir hinoğluhinlik okunuyordu. Dudaklarının alaycı bir bükülüşü, geniş omuzları, daracık kalçaları, bir bale dansörüne yaraşır küçük ayakları vardı. Daracık bir pantolon, kırmızı bir gömlek, kara bir meşin ceket giymiş, dudaklarının kıyısından bir sigara sarkıtmıştı. Yarı külhanbeyi, yarı züppe, yumruklarını her an konuşturmaya hazır, kadınları idare etmeye alışık bir adamdı.

Peppone, Oregov yoldaş, Nadia Petrovna yoldaş önde, öbürleri arkada, havaalanında yürürlerken Scamoggia toparlandı, dili çözüldü:

— Yoldaş –dedi Don Camillo'ya–, gördün mü atom bombasını? Bence esaslı gaco, sen ne dersin?

Don Camillo Hazreti İsa'nın hoşgörüsüne sığınarak karşılık verdi:

— Elbette güzel. Böylesi pek sık görülmez.

Rondella yoldaş duysun diye yüksek sesle söylemişti bunları. Beriki hemen zokayı yutuverdi.

— Kız güzel, Allah için... –dedi–. Gel gelelim, bizim oralarda da böyle güzeller bulunur.

— Bizim oralardakiler giyinmesini biliyorlar... –dedi Don Camillo–. Al birini, Petrovna yoldaşın üstündekileri giydir; o zaman görürsün neye benzediği-

ni! Bu kızın klasik bir güzelliği var. Bizim şehirleri dolduran taş bebeklere benzemiyor. Hele bir Milano'nun çok bilmiş yosmalarını düşünsene!

Rondella sertçe karşı çıktı:

— Saçmalama yoldaş! Rüyanda bile göremeyeceğin güzeller vardır Milano'da!

Scamoggia araya girdi:

— Sakin ol yoldaş. Bizim de güzel kızlarımız vardır, haklısın. Gel gelelim, bunun bambaşka bir özelliği var. Ne olduğunu söyleyemem, ama var olduğunu biliyorum.

— Yetiştiği çevreye bağlı bu... –dedi Don Camillo–. Erkeği de, kadını da, çevre yaratır. Bu ana gerçeği anlamak istemeyen bir sürü kişi var.

Rondella yoldaşın ortaya atacağı bir kozu daha vardı, ama birden durdular. Peppone aralarında dolaşarak,

— Gümrük muayenesi! –diye bağırdı, sonra Don Camillo'nun kulağına eğilerek ekledi–: Umarım ki, yanında başımızı belâya sokacak bir şeyler taşımıyorsundur.

— Yoldaş, ben işimi bilirim... –dedi Don Camillo güvenle.

Gümrük muayenesi çabucak olup bitti. Peppone yeterli hazırlık yapmıştı çünkü önceden. Grubun her üyesi aynı çeşit ucuz bavulla gelmişti. Bavulun içindekiler de eşit ağırlıktaydı. Scamoggia'nın bavulunda çıkan bir şişeden başka hiç bir şeye takılmadı gümrükçüler. Gümrük memuru şişenin ağzını açarak içindeki sıvıyı kokladıktan sonra, koklaması için Petrovna yoldaşa uzattı. Kız Scamoggia'ya sordu:

— Neden kadınların kullandığı bir parfüm taşıdığınızı öğrenmek istiyor.

— O kadın parfümü değil. Tıraştan sonra kullanılan bir kolonya. Buralarda nasıl bir losyon kullanıyorlar? Gazyağı mı?

Kız bu cevabı Rusça'ya çevirmeye başladı. Ancak, böylesine külhanbeyi tavırlı bir adamla başa çıkmanın kolay olmadığını farkettiğinden, yalnız birinci yarısını çevirmekle yetindi. Memur anlaşılmaz bir şeyler mırıldanarak şişeyi bavula geri koydu. Kız Scamoggia'ya anlattı:

— Tıraştan sonra saf alkol kullanırlar burada. Memur şişeyi kendinize saklamanızı, satmaya kalkışmamanızı söyledi.

Havaalanından çıktıktan sonra Scamoggia durup bavulunu yeniden açtı.

— Bir dakika... –dedi–. Burada erkeklerin saf alkol kullanması âdetse, ben de onlara uyarım. Bu bir kadın parfümü sayıldığına göre bir kadına verilmeli.

Sonra şişeyi kıza uzattı. Ne var ki kız elini çekti hemen.

— Sen de bir kadın değil misin? –diye sordu Scamoggia.

— Elbette –diye kekeledi kız.

— Öyleyse al bunu. Satmıyorum, armağan ediyorum.

Şaşırmış görünen kız, sonunda şişeyi alıp omzunda asılı duran çantasına indiriverdi.

— Sağ ol yoldaş –diyebildi ancak.

— Bir şey değil güzelim!

Petrovna yoldaş kurumlu bir bürokratik bakış fırlatmaya kalkıştıysa da başaramadı. Küçük bir kapitalist gibi kızarmakla kaldı. Öndekilere yetişmek

için koşarak uzaklaştı. Scamoggia bavulunu kapadı, bir sigara yakıp ağzının bir kıyısından sarkıttı. Besbelli rahatlamıştı.

Hep birlikte kendilerini bekleyen otobüse bindiler. Peppone koltukların yukarısındaki raflardan birine bavulunu yerleştirirken, Don Camillo omzuna vurdu.

— Şef –dedi–, bir karışıklık olmuş herhalde. Senin bavulunu ben almışım.

Peppone bavulun etiketini inceledi. Doğru söylüyordu papaz. Emin olmak için raftan öbür bavulu indirip etiketine baktı. Camillo Tarocci yazılıydı.

— Önemli değil –dedi Don Camillo–. Demin de söyledim ya, bir karışıklık olmuş.

Peppone Don Camillo'nun karşısına oturdu. Otobüs kalktıktan sonra, başka bir düşünce aklını kurcalamaya başladı.

— Demek gümrükten senin bavulunla geçtim ha... –dedi.

— Tesadüfen öyle oldu...

— Acaba tesadüfen bavulunda kaçak geçirmek istediğin bir şeyler var mıydı?

— Çok bir şey yoktu. Birkaç kutsal resim, papanın fotoğrafı, biraz da okunmuş ekmek.

Peppone'nin tüyleri diken diken oldu.

Otobüs uçsuz bucaksız, dümdüz kırlarda ilerliyor; kemikleri sayılan sıska sığırların, sonbaharın cılız, solgun çayırlarında otladığı görülüyordu. Petrovna yoldaş günün programını açıkladı. Önce bir traktör fabrikasını ziyaret edecekler, sonra da yemek yiyip geceyi geçirecekleri bir otele gideceklerdi.

R. şehri dolaylarındaki fabrika, kuzeye açılan ovada yerden bitmiş gibi yükselen, yürek karartıcı, gri bir beton yığınıydı. Don Camillo içi yanarak düşünüyordu:

— Bu çirkinliği doğuran anaya «endüstri uygarlığı» deniyor. Dünyanın neresine gidersen git, aynı manzara,

Her tuğlasının insan eliyle yerleştirildiği, insanla eşyanın arasında gözle görülebilen bağların bulunduğu, uzaklarda kalan köyüne karşı dayanılmaz bir özlem uyanmıştı içinde.

Fabrikanın işçilerinde, bütün benzerlerinde olduğu gibi, umursamazlıkla can sıkıntısından oluşan bir hava seziliyordu. Bazı bölümlerde yalnız kadın işçiler vardı. Petrovna yoldaşla en küçük bir benzerlikleri olmayan, tombul, ufak tefek yaratıklardı bunlar. Kendini tutamayan Rondella yoldaş, Don Camillo'ya sokularak,

— Yoldaş –dedi–, bu kadınlar güzel tercümanımızın yetiştiği olumlu çevrede yetişmişe benzemiyorlar pek!

Don Camillo sert bir karşılık verdi:

— Yoldaş, fabrikada çalışan kadın işçilere, güzellik yarışmasına katılan yosmalara baktığın gözle bakamazsın! Her onurlu komünist bunu bilir.

Tartışmanın sırası değildi. Hele Peppone'nin ateş saçan bakışları üzerlerine dikilmişken, hiç değildi!

Gayretkeş mi gayretkeş genç bir yönetici, hiç bir açıklama gerekmeyen noktalar hakkında bile ayrıntılı açıklamalar yapıyor; Petrovna yoldaşın bir tekini bile atlamadan İtalyanca'ya çevirmek zorunda

kaldığı bir yığın istatistik sıralıyordu. Bu yüzden ziyaret uzadıkça uzamış, kimsede dayanacak hal kalmamıştı. Sonunda montaj zincirinin sonuna ulaştılar. Don Camillo tamamlanmış bir traktörün karşısında yıldırımla vurulmuş gibi durdu. Hayran olmuşa benziyordu. Peppone'ye dönerek,

— Senatör yoldaş –dedi–, köydeki tarım kooperatifinize Sovyet hükümetinin armağan ettiği traktörün aynı bu!

Peppone seve seve boğazlayabilirdi Don Camillo'yu oracıkta. Sözünü ettiği traktör inatla çalışmamakta direnmiş, bütün çevre halkı gülüp alay etmişti o zaman. Ne yapsın ki, şimdi gülümseyerek o traktörün köylü seçmenleri için ne büyük bir lütuf olduğunu söylemek zorundaydı. Küçük konuşmasını bitirdikten sonra, onarımcı damarı kabardı. Mühendislerden birini bir köşeye çekerek, yağ pompalarının bir parçasını göstererek, şu şu nedenler yüzünden çalışmadığını anlattı. Dikkatle dinleyen mühendis ancak omuzlarını silkerek karşılık verebildi. Neyse ki Petrovna yoldaş yetişip aralarında tercümanlık yaptı.

— Ne demek istediğinizi anlamış... –dedi Peppone'ye–. Gerekli değişiklikleri yapabilmek için yetki verilmesini bekliyorlarmış.

Mühendis gülerek bir şeyler daha söyledi. Kız kaşlarını çatıp, biraz durakladı. Sonra Peppone'nin yüzüne bakmaksızın konuştu:

— Yetkinin bir yada iki yıl içinde verilebileceğini söylüyor.

Gruba katılmak için uzaklaşırken, Scamoggia karşısına çıktı. Bir Hollywood film yıldızınınkiler kadar beyaz dişlerini göstererek,

— Yoldaş –dedi–, yedek parçalar hakkındaki son rakamları işitemedim. Sayın yöneticiye tekrarlamasını söyler misiniz?

Yönetici gürül gürül yeni istatistikleri saymaya girişti. Bu rakamlar bir hesap makinesini bile boğmaya yeterliydi. Başını sallayarak dinleyen Scamoggia, yöneticinin elini sıktıktan sonra Petrovna yoldaşa döndü:

— Sağ olun –dedi–, beni ne kadar mutlu ettiğinizi bilemezsiniz.

Kız saf saf sordu:

— O kadar meraklı mısınız tarım makinelerine?

— Hayır, konuşmanızı dinlemek çok hoşuma gidiyor ama.

Bir emek tapınağına yapılan küfürlü bir saldırıydı bu. Petrovna yoldaşın rengi attı. Bir bürokrata yaraşır sertliğe büründü hemen; haşin, madenî bir sesle,

— Yoldaş... –diye konuşmaya başladı.

Kızcağız o zamana dek, ne Roma'nın Trastevere bölgesinde bulunmuş, ne de Scamoggia'nınki gibi bir çift göze rastlamıştı. O gözlere dalınca, bütün sertliği eriyip gitti.

R. yüz elli bin kadar nüfuslu, tipik bir Rus şehriydi. Trafik azdı, ancak birkaç otomobile rastlanıyordu. Küçük, bakımsız bir otele indiler. Don Camillo kendini adamakıllı rahatsız, iki yataklı bir odada buldu. Acaba kiminle paylaşacaktı burayı? Çok geçmeden Peppone'nin gelişiyle merakı son buldu.

— Bana bak peder, şey yoldaş –dedi Peppone–, şu Rondella'nın damarına basmaktan vazgeç. Hoşlanmıyorsan bile, dokunma adama.

— O çocuktan hoşlanıyorum... –dedi Don Ca-

millo–. Ancak, partinin çıkarları söz konusu olduğu zaman, ilkelerimizi bir yana atamam. Rondella'nın kafası ne yazık ki pek karışık. Burjuva ideolojisinin kalıntılarıyle dolu. Bunları temizlemek bize düşer.

Peppone şapkasını duvara fırlattı. Papazın kulağına eğilerek ıslık gibi bir sesle fısıldadı:

— Bu gidişle günün birinde boğacağım seni!

Pis bir yemek odasında toplandı küçük grup. Oregov yoldaş masanın başına oturmuş; sağına Peppone'yi, soluna da Nadia yoldaşı almıştı. Peppone bir dümen çevirip Rondella'nın karşısına oturdu. Bunu gören Peppone'yi ateş bastı. Biraz sonra Don Camillo'nun haç çıkarmak için elini alnına götürdüğünü görünce, bir kez daha yükseldi ateşi. Top gibi patladı:

— Yoldaşlar! Her zaman Sovyetler Birliğine atıp tutan o aptal gericilerden birinin şimdi bizimle birlikte olması için neler feda etmezdim ki! Burada olup da gözleriyle görebilselerdi ah!

Saçlarını düzeltip, yakalarının tozunu silkeleyerek haç çıkarmayı başarıyle tamamlayan Don Camillo üzgün bir tavırla karşılık verdi:

— Hiç bir yararı olmazdı yoldaş. Onlar kendi gözleriyle gördüklerine bile inanmazlar. Renkli gözlüklerinin arkasında bakarlar her şeye,

Petrovna yoldaş bu sözleri Rusça'ya çevirince, turizm bürosu memuru çıplak kafasını sallayarak doğruladı. Mırıldanarak bir karşılık verdi sonra. Bunu da İtalyanca'ya çevirdi kız:

— Oregov yoldaş en önemli noktaya parmak bastığınızı söylüyor.

Don Camillo bu övgüye başını hafifçe eğerek karşılık verdi.

Tarocci 'yoldaş ne söylerse söylesin, hemen şakşakçılığını yapmaya hazır bekleyen Scamoggia da kendi görüşünü açıkladı.

— Bizim ülkemiz tam bir yüzyıl geri kalmış. Bizim kokuşmuş endüstricilerimiz, birkaç acınacak makine yapıyorlar diye, her şeyi kendilerinin bildiklerini sanıyorlar. Bugün ziyaret ettiğimiz gibi bir fabrika görmüş olsalar, yüreklerine inerdi. Üstelik bu daha en büyük, en iyi fabrikalarımızdan değil Petrovna yoldaş, öyle değil mi?

— Oo, hayır. İkinci sınıf bir kuruluş ancak... –diye karşılık verdi kız–. Modern teknolojinin son buluşlarına uygun olarak yapılmışsa da, üretimi öbürlerine oranla azdır.

Don Camillo üzgün üzgün başını salladı.

— İkinci sınıf bir Sovyet fabrikasının, bizim en büyük otomobil yapımcımız olan Fiat Şirketinden kat kat üstün bulunduğunu görmek, çok utandırıcı bir durum biz İtalyanlar için.

Genellikle söyleyecek pek az sözü olan Torinolu Peratto yoldaşın hemşerilik gururu yaralanmıştı.

— Traktör bölümü için doğru olabilir bu. Ne var ki, iş otomobile gelince, Fiat küçümsenecek bir kuruluş değildir. Onu bugünkü durumuna getiren İtalyan işçilerini küçük düşürmeye hakkımız yok.

— Gerçek her şeyden önde gelir! –dedi Don Camillo–. Gerçek, Fiat Şirketinin gururundan daha önemlidir. Millî gururumuza kapılıp da sosyal ve ekonomik sistemimizin geriliğini görmezlikten geldiğimiz sürece, Sovyetler Birliği'nin bize vereceği

yararlı dersleri öğrenemeyiz. Tek bacaklı bir nişanlısı olan adam, iki bacaklı kadınları ondan aşağı görürmüş. Bizim yarım başarılarımıza karşı tutumumuz da tam böyle işte. Oysa burada, Rusya'da endüstrinin sağlamca üzerinde durabileceği iki bacağı var.

— Hem de ne bacaklar! –diye ekledi, korkusuzca Petrovna yoldaşa bakmakta olan Scamoggia.

Rondella yoldaş, Don Camillo'ya,

— Sözü nereye getireceğini anlayamadım –dedi.

Don Camillo açıkladı:

— Gerçek ne denli acı olursa olsun, bir komünist cesaretle karşılamalıdır bunu. Buraya gerçeği aramaya geldik biz, kendimizi duygularımıza kaptırmaya değil.

Turizm bürosu memuru, Petrovna yoldaşa kelimesi kelimesine tercüme ettirerek, dikkatle izliyordu tartışmayı. Peppone diken üstünde oturuyormuş gibiydi, sinirlenmişti. Neyse ki, o sırada yemek getirilince, iyice acıkmış olan grup çalakaşık yemeye girişti.

Lahana çorbasını pek beğenmediler. Arkadan gelen lezzetli bir koyun kızartma onun tatsızlığını unutturdu ama. Ev sahipleri şarap ikram etmeyi bile unutmamıştı. Şarap gevşetti hepsini, çeneleri açıldı. Fiat otomobillerini överek uyandırdığı kötü etkiyi silmek isteyen Peratto yoldaş traktör fabrikası konusunu yeniden açmış, Don Camillo'ya Rus traktör fabrikasının montaj zincirinde gördükleri ustaca buluşları anlatıyordu.

— Elbette –dedi Don Camillo–, Rus halkı öbür bütün halklardan daha usta, daha yeni buluşlara yatkın yaradılışlıdır. Bu yeteneklerini yalnız radyoyu ve

sputniki icat ederek göstermekle kalmamış, daha küçük birçok aracı bulup geliştirmişlerdir. Bunun bir örneği de yatak odalarımızdaki küvetlerde görülüyor. Sıcak suyla soğuk suyu ayrı ayrı musluklardan akıtmak yerine, ikisini bir muslukta birleştirmişler. Böylece suyu istediğiniz sıcaklıkta akıtabiliyorsunuz. Belki küçük bir nokta gibi görünebilir bu size, ama başka nerede bulabilirsiniz bu olanağı?

Mesleği muslukçuluk olan Rondella dayanamadı:

— Aptallık etme yoldaş! Dedem bile iki musluğu birleştirmeyi bilirdi. Nerelisin sen Allah aşkına?

— İtalya'nın en çok komünist bulunan bölgesindenim. Başka bir deyişle, ülkemizin en gelişmiş bölgesinden. Ayrıca ben aptalsam, iyi bir arkadaş daha var benimle birlikte aptal damgasını yiyen! Söylediklerimin aynısını Churchill'in anılarında bulabilirsin. Hiç kimse kalkıp da Churchill'e komünist diyemez ya!

Rondella'nın kafası karışık değil, tersine apaçıktı. Düşüncelerini açıklamakta direndi:

— Churchill de kim oluyormuş? Vız gelir bana! Her şeyi böyle abartmakla düşmanlarımızın ekmeğine yağ sürüyorsun. Gerçek her şeyden önce geliyorsa, biraz saygı göstermeliyiz ona.

Don Camillo buğulanan gözlüklerini çıkarıp sildikten sonra gene burnunun üstüne yerleştirdi. Ağırbaşlılıkla konuşarak sessizliği bozdu:

— Gerçek mi? Emekçi sınıfın yararına uygun ne varsa, o gerçektir. Mantığına değil gözlerine inanmalısın yoldaş! Beynini kapitalizmin örümcek ağları kapladığından, mantığın zayıflamış zaten.

Öfkeyle karşılık verdi Rondella:

— Senin beynin de kalbura dönmüş! İlk karşılaştığımızdan beri işini gücünü bıraktın beni iğneliyorsun. Hele bir İtalya'ya dönelim, yuvanı yapacağım senin!

— Ben senin kadar sabırlı değilim... –dedi Don Camillo–. Hemen şimdi ve de burada yapacağım yuvanı!

Her şey göz açıp kapayana kadar olup bitti. Ayağa kalkan Rondella Don Camillo'nun çenesine bir yumruk salladı. Don Camillo da bir tane patlatıp, Rondella'yı külçe gibi iskemlesine geri oturttu. Turizm bürosu memuru tercüman kızın aracılığıyle Peppone'ye bir şeyler söyledi. Peppone Rondella'yı ensesinden yakalayıp dışarıya çıkardı hemen. Rondella biraz kendisine gelince,

— Yoldaş –dedi Peppone–, komiser seni pek sağlıklı görmediğini söyledi. Herhalde buraların havası sana yaramadı. Bir saat sonra Berlin'e bir uçak kalkıyormuş, orada senin için bir yer ayarlayabilirmiş. Berlin'den de doğru İtalya'ya gidersin.

— Memnuniyetle! –diye bağırdı Rondella–. Aman ne sevindim sizden ayrıldığıma! Şeytan görsün topunuzun suratını bundan böyle!

— Canım işi böylesine büyütme. Döndüğümüzde görüşürüz.

Cüzdanını açan Rondella, parti üye kartını çıkarıp yırttı attı.

— Görüşebiliriz elbette –dedi–, gel gelelim ben karşı kaldırımda olacağım o zaman!

Adamın gerisine tekmeyi yapıştırdı Peppone. Ne var ki, içten içe pişman oldu hemencecik bunu

yaptığına. Yemek odasına döndüğünde cesur bir gülümseyiş kondurmuştu dudaklarına.

— Sorun çözümlendi –dedi–, Oregov yoldaşın düşünceli davranışına minnettar olduğunu söyledi Rondella.

Sonra muzaffer Sovyetler Birliği şerefine kaldırdı kadehini. Oregov yoldaş da buna, barışın ve İtalyan emekçilerinin kapitalist boyunduruğundan gelecekteki kurtuluşunun şerefine kadeh kaldırarak karşılık verdi. Scamoggia Don Camillo'nun kulağına fısıldadı:

— Nadia'nın şerefine de içsek ya...

— Yavaş gel, yoldaş... –diye karşılık verdi Don Camillo.

Yemek neşeli bir hava içinde sona erdi. Bir saat sonra, Rondella yoldaş kafası karmakarışık, poposu sızlayarak Berlin'e doğru uçarken, Peppone'yle Don Camillo da odalarına çekildiler.

— Işığı söndür yoldaş... –dedi Don Camillo–. Yataklarımıza yatar yatmaz gene açarsın.

— Ne saçma şey! –diye bağırdı Peppone.

— Neresi saçmaymış? Bir papaz, komünist bir senatöre doncak görünebilemez!

Işıklar yeniden yanınca eline bir defter alan Don Camillo şunları yazdı: «*Walter Rondella yoldaşın imana gelişi.*»

— Bir *kızıl* derilinin daha hesabı görüldü! –dedi sonra yüksek sesle.

— Ancak bir papaz böyle iğrenç bir oyun oynayabilir! Beni bir daha tongaya bastırabilirsen iki olsun!

Don Camillo içini çekti:

— Ancak kalemimin içindeki bilir onu.

Don Camillo dolmakalemin başındaki vidayı açarak ince uzun bir nesne çıkardı. İki yandaki kolları kaldırınca, çarmıha gerili İsa oluverdi bu nesne. Peppone büyülenmiş gibi bakakalmıştı. Don Camillo gözlerini yukarıya çevirerek,

— Ey Hazreti İsa! -dedi-. Hem haçın, hem de sizin kollarınızı küçük menteşeler takarak kıvırdığım için bağışlayın beni. Sizi birlikte getirmenin başka çaresi yoktu.

— Aman! -diye homurdanan Peppone başını örtünün altına soktu.

«*In illotempore: Missus est Angelus Gabriel e Deo in civitatem Galilaeae cui nomen Nazareth, ad Vinginem...*»

Eczacıyla birlikte yolculuk ettiği uçak birden öyle bir sarsıldı ki, Peppone soluksuz kaldı. Latince sözler duyuyordu. Bir türlü akıl erdiremiyor, şaşkınlık içinde düşünüp duruyordu: ne işi vardı Latince'nin göklerde? Sonra, nasıl olmuş da o nefret ettiği gerici eczacı Rusya yolculuğuna kendisiyle birlikte katılmıştı? Kafasında bu soruların karşılığını bulmasına kalmadan, Latince mırıltı yeniden bilinç üstüne çıktı.

«*Ouae cum audisset, turbata est in sermone eius, et cogitabat qualis esset ista salutatio. At ait Angelus ei: Ne timeas...*»

Kendisine yarım ton ağırlığındaymış gibi gelen gözkapaklarından birini güçlükle açtı Peppone. Üzerine Rus harfleriyle bir şeyler yazılmış solgun bir duvar kilimine ilişti gözü. Latince sürüp gidiyordu:

«... *et vocabis nomen eius Jesum. Hic erit magnus, et Filius Altissimi vocabitur...*»

Peppone öbür gözünü de açıp yatakta döndü. Otel yönetiminin bu odaya koyduğu masanın üstünde Camillo Tarocci yoldaşın ayin yapmakta olduğunu görünce şaşkınlıktan donakaldı. Kırmızı kaplı Le-

nin'den seçmeler kitabından Luka İncilini okuyordu papaz.

Peppone yataktan fırlayıp kapıya koştu. Anahtar deliğine gözünü uydurup dışarıya baktı. Yüreği gümbür gümbür atıyordu. O anda aklına gelen tek çare, Don Camillo'nun üstüne bir çarşaf örtmekti. Biraz sonra daha iyi bir yol düşündü. Latince mırıltıyı perdelemek için, elinden geldiği kadar çok gürültü yaparak odada dört dönmeye başladı. Vınlayan kulaklarına kahrolası bir küçük çanın şıngırtısı çarpmasaydı, bu davranışını sonsuzluğa dek sürdürebilirdi. Onu dinlemek istemiyordu, gel gelelim gerçek olduğunu kabul etmek zorundaydı. Don Camillo kutsal kap olarak kullandığı teneke bardağı havaya kaldırınca, Peppone durup başını önüne eğdi. Koridordan ayak sesleri duyulduğu halde yerinden kımıldamadı.

— Tanrım yardım et bize! –diye mırıldandı kendi kendine.

Ayak sesleri kapının önüne gelip durmuştu. Birisi zor anlaşılır bir İtalyancayla seslenerek kapıya vuruyordu:

— Haydi yoldaşlar, kalkma zamanınız!

Peppone homurdanarak karşılık verince, ayak sesleri yandaki kapıya gitti.

— *İte, Missa est...* –dedi Don Camillo sonunda.

— Yeter artık –dedi Peppone soluk soluğa–, takdis etme bölümünü de kendine sakla!

Ters çevirdiği bir sürahinin dip kısmına oturttuğu minik çarmıha gerili İsa'nın önünde eğilen Don Camillo,

— Bağışlayın onu efendimiz –dedi–. Korkudan

ödü patladığı için, doğru dürüst düşünemiyor.

Peppone kükredi:

— Kapıya vurulduğu zaman senin de ödün patlamadı mı sanki?

— Kapıya vuran mı oldu? Ben duymamışım.

Peppone Don Camillo'nun doğru söylediğini bildiğinden üstelemedi. Öylesine yorgun düşmüştü ki üstelik, o gerici eczacıyla birlikte yolculuğuna devam etme pahasına da olsa, yatağına yatıp uyumaktan başka bir isteği yoktu.

— Sen çoktan hazırlanmışsın –dedi–. Şu takım taklavatını ortadan toplayıp odayı bana bıraksan da ben de giyinsem.

Don Camillo hiç bir anlam okunamayan bir yüzle karşılık verdi:

— Keyifsiz görünüyorsun yoldaş. Belki Sovyetler Birliği'nin iklimi sana yaramadı.

— Sensin benim keyfimi kaçıran! –diye haykıran Peppone, papazı kapıya doğru itekledi.

Kapıda öyle bir şey gördü ki, büsbütün keyfi kaçtı. Kapı kilitli değildi. Kendilerini kaldırmaya gelen her kimse, rahatça kapıyı açıp içeri dalabilirdi.

Nadia Petrovna yoldaş kahvaltı sofrasında bekliyordu. Herkes toplanınca,

— Biz başlasak daha iyi olacak... –dedi–. Oregov yoldaş biraz gecikeceğini söyledi.

En asık suratlı, bürokrat halini takınmış olan kız, hiç kimsenin gözlerine bakmadan; soğuk mu soğuk, kişiliği olmayan bir sesle konuşuyordu. Gereksiz en küçük bir hareket yapmadan iskemlesine oturdu. Kahvaltısı yalnız bir bardak çaydı. Onu da tatsız bir görev yapıyormuşçasına, öfkeyle yudum-

luyordu. Sanki buzdan bir kılıfla kaplanmışa benziyordu. Gel gelelim, neyse ki yada ne yazık ki, bu kılıfta bazı çatlaklar vardı. Bu çatlaklardan katılığının etkisini sıfıra indiren nefis bir koku yayılıyordu çevresine. Devlet hizmetinde olduğunu unutan Nadia Petrovna, Nanni Scamoggia yoldaşın kendisine verdiği kolanyayı sürünmüştü! Scamoggia yoldaş biraz uzakta oturuyordu. Ne var ki, burnu çok keskin olduğundan, bu değişimin farkındaydı.

Yenka Oregov yoldaş tam kahvaltıdan kalkarlarken geldi. İşi başından aşkın bir havası vardı. Yarım yamalak bir günaydın dedikten sonra, Petrovna yoldaşı bir köşeye çekti. Oregov yoldaşın çantasından çıkardığı resmî damgalı bir kâğıda sık sık başvurarak, uzun uzun tartıştılar. Herhalde sonunda bir çözüm yolu bulmuş olacaklar ki, Petrovna yoldaş Peppone'ye,

— Yenko Oregov yoldaş turizm bürosundan Rusya'da geçireceğiniz günlerin kesin bir programını almış... –dedi–. Bu sabah saat dokuzda Kızıl Yıldız traktör fabrikasını ziyaret edeceksiniz.

Peppone şaşkın şaşkın baktı.

— Yoldaş –dedi–, yanılmıyorsam, dün gezdiğimiz fabrika değil mi o?

Petrovna yoldaş biraz daha konuştu Oregov yoldaşla. Sonra,

— Hükümetten yeni gelen program apaçık gösteriyor ki, dün dinlenip yol yorgunluğunuzu üstünüzden atacaktınız. Bugün de fabrikayı gezmeniz gerekiyor. Eski program ortadan kalktığı için, dünkü ziyaretiniz yapılmamış sayılıyor.

Peppone şaşkınlık içinde kollarını iki yana açtı.

Kız gene gidip kendisinden daha yetkili olan Oregov yoldaşla konuştuktan sonra,

— Programın değiştirilmesi söz konusu olamaz –dedi–. Bugün öğleden sonra şehir gezilecek. Oregov yoldaş fabrikayı ikinci kez ziyaret etmeniz için üstelemiyor; ancak bu sabahınızı otelde kalıp biraz daha dinlenmeye ayırmanızı salık veriyor.

Henüz yol yorgunluğundan kurtulamamış olan yolcular bu çözüm yolunu pek beğendiler.

— Oregov yoldaş ziyaretinizin kayıtlarının tarihini değiştirmek üzere fabrikaya gidiyor –dedi Petrovna yoldaş–. Ben de otelin giriş holünde hizmetinizde olacağım.

Sonra gidip, otele girip çıkan herkesin önünden geçmek zorunda kalacağı, külüstür bir kanepeye oturdu. Gene katı, gururlu bir hava içinde yürüyordu ya, arkasında hoş bir kolonya kokusu uzanıyordu.

Don Camillo odasına döndü. Ayakkabılarını çıkarıp kendini yatağına attı. Tam içi geçiyordu ki, Peppone kendi kendine homurdanarak bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı odada. Uçakta tıraş olduktan sonra, tıraş makinesini orada unutmuştu.

— Benim makineyi al da, şamatayı bırak –dedi Don Camillo.

— Başkasının tıraş makinesini kullanamam. O eski moda düz makinelere alışkın değilim hem.

— Öyleyse aşağıya in, vergi ödeyenlerden çaldığın liretlerin bir kısmını rubleye çevirt. Yeni bir makine al kendine. Genel satış mağazası yakında. Yalnız karşıdan karşıya geçerken gözünü dört aç, ezilmeyesin!

Kendilerini otele getiren otobüsten başka bir tek araba görünmüyordu pencereden. Peppone kendisine laf dokundurulduğunu anlamıştı.

— Günü gelince otomobiller bollaşacak –dedi–. Acelemiz yok. Şimdilik uzaya insan götürüp getiren araçlarımız bize yeter.

Don Camillo arkasından seslendi:

— Bana yün çorap alıver. Devrim olalı kırk yılı geçiyor. Hiç olmazsa bir çift çorap yapmışlardır!

Peppone karşılık olarak kapıyı çarpıp çıktı gitti.

Petrovna yoldaş kendisini büyük bir saygıyla karşıladı. Otel yöneticisini bulup elindeki banknotu bir deste rubleyle değiştirmesini sağladı. Bir kâğıt parçasına Rusça: «Bir tıraş makinesi, bir düzine jilet, orta boy bir çift erkek yün çorabı.» yazdı.

Genel Satış Mağazası tam yolun karşısındaydı. Peppone'nin işi çabucak görülüverdi. Kâğıdı okuyan tezgâhtar kız hemen istediklerini verip fiyatlarını da yazdı. Ne var ki, Peppone otel odasına döndüğünde umulduğu kadar mutlu görünmüyordu. Çorapları Don Camillo'ya fırlattı. Papaz onları havada yakalayarak beğendiğini gizlemeden incelemeye girişti.

— Aman ne güzel! –diye bağırdı sonunda–. Biz bunun yarısı kadarını bile yapamayız. Özellikle bir tekini öbüründen daha uzun yapmak çok akıllıca bir buluş! Hangi adamın iki ayağı birbirine eşit olur ki? Neyse, kaça aldın bunları?

Tıraş makinesinin paketini açmakta olan Peppone,

— On ruble –diye karşılık verdi.

— Bir lubleyi kaç liretle değiştirdiler?

— Bilmiyorum. Ancak şunu söyleyebilirim: ben onlara on bin liretlik bir bankınot verdim, onlar da bana yetmiş ruble verdi.

— Demek ki bir rubleyi yüz elli liret saymışlar. Hemen hemen İsviçre frankıyle aynı. Tıraş makinesine kaç para ödedin?

— Otuz ruble.

Don Camillo kafasında bazı hesaplar yaptı.

— Tıraş makinesi bin üç yüz liret, çoraplar da bin dört yüz elli liret tutmuş.

Özenle yüzünü sabunlamakta olan Peppone karşılık vermedi. Don Camillo üsteledi:

— İtalya'da böyle bir makine kaç paradır?

— İki yüz liret, hem de Amerikan malıdır... –diye itiraf etmek zorunda kaldı Peppone–. Böylesine büyük bir fark olacağına inanamıyorum. Bir yanlışlık yapmış olacaklar.

— Sanmıyorum yoldaş. Herhalde ucuz satışlarda almışsındır senin eski makineyi. Burada öyle şeyler yapılması beklenemez. Komünist rejimde fabrika da, perakende satış mağazaları da devletin malıdır. Rekabetle karşılaşmaları söz konusu değildir. Ayrıca senin eski makine Amerikan malıydı, buysa Rus malı. Nasıl mukayese edebilirsin ikisini? Bir de serbest piyasada ruble ancak kırk liret ediyorsa da, burada turistlere yüz elli liretten veriyorlar. Komünizmin kırk yıllık çabalaması, sırf dış ülkelerden gelen ziyaretçilere ucuz döviz sağlamak uğruna yapılmadı ya! Bir Rus vatandaşı bu makineyi olsa olsa üç yüz elli lirete alır.

Peppone tıraş olmaya başladı. Sonra birden durup, yüzünü biraz daha sabunlayarak, yeniden

işe girişti. Don Camillo hiç acımadan seyrediyordu onu. Asık yüzle tıraş olmayı sürdüren Peppone ansızın bir küfür savurarak, tıraş makinesini duvara fırlattı.

Ciddî bir tavırla sordu Don Camillo:

— İnancını mı yitirdin yoldaş?

Yüzü sabunlu kalan Peppone acı acı bakınca, Don Camillo yumuşadı. Bavulunu karıştırıp bulduğu bir nesneyi Peppone'ye uzattı.

— Bu iğrenç Amerikan tıraş makinesi senin mi? Yerde bulmuştum.

Peppone çekip aldı makineyi elinden, bağırdı:

— Papaz öldürmenin bir suç olmadığına gün geçtikçe daha çok inanıyorum!

O sırada otelin ön kapısını göz altında tutmakta olan Petrovna yoldaş, Scamoggia yoldaşı karşısında buldu. Adamın ağzını açmasına fırsat bırakmadan haşin bir tavırla çıkıştı:

— Oregov yoldaş bu sabahı otelde dinlenerek geçirmenizi rica etmişti. Dışarıya çıkmaya çalışmanız doğru bir davranış değil!

— Dışarıya çıkmaya çalışmıyorum... –dedi Scamoggia–. Burada, sizin yanınızda dinlenmek istiyorum.

Şaşkın şaşkın baktı Petrovna yoldaş.

— Otelde bunca yer varken, dinlenmek için tam bu noktayı seçmenize akıl erdiremedim.

— Yoldaşlarınıza bu kadar resmî davranmak zorunda mısınız?

— Hayır, ancak kapitalistlere karşı resmî oluruz.

— Ben kapitalist değilim ki ama! –diye karşı çıktı Scamoggia.

— Kapitalistçe davranışlarınız var.

— Bir kusur işlemişim yoldaş. Kendimi yargılamak istiyorum, yardım eder misiniz?

Bu sözlerin içtenliği Petrovna yoldaşı yumuşattı. Gene de sert tavırlarını birden değiştirmeyerek,

— Oturun yoldaş –dedi–. Kendinizden söz edin bana biraz.

— Adım Nanni Scamoggia. Yirmi sekiz yaşındayım, kendimi bildim bileli komünist parti üyesiyim. *Scooter* satarım, onarırım.

— *Scooter* nedir?

Kendini beyaz bir iş tulumu giymiş, kasılarak bir Vespa motosikletine binmiş gösteren bir fotoğraf çıkardı adam cebinden.

— İşte bu –dedi–. Hemen hemen herkesin birer motoru vardır bunun gibi.

— Çok ilginç. Ailenizin öbür üyeleri de partili mi?

— Babam Leghorn kolunun üyesidir. Anam öldü. Kızkardeşim de terziler sendikasında hücre başkanıdır.

— Ya karınız?

— Bende hiç evli bir adam hali var mı yoldaş?

Kız sert sert baktı.

— Sizin yaşınızda bir adama bir kadın gereklidir.

— Elimin altında bir sürü kadın varken, niçin bir tek kadına bağlanayım?

Petrovna yoldaş elinde olmayarak biraz çekildi.

— İşte burjuva zihniyetinin yeni bir örneği. Ancak kapitalistler bir oyuncak yerine koyarak sömürür kadınları. Sosyalist toplumda kadınla erkeğin durumu, değeri aynıdır.

— Ne demek istediğimi doğru dürüst anlatamadım yoldaş. Çalışmaktan nefret eden, hiç bir politik ya da sosyal ilkeye bağlı olmayan kadınlardan söz ediyordum ben. Onlar beş para etmediklerinden, hiç bir hakları da yoktur...

— Anlıyorum –diye sözünü kesti kız–. Gel gelelim, bir yoldaş belli bir yaşa eriştiğinde, evlenip partiye yeni üyeler yetiştirmelidir.

— Haklısın yoldaş. Ne var ki, sizinkinden çok değişik, bencillik, iki yüzlülük dolu bir dünyada yaşıyoruz biz. Ülkemizde papazların borusu ötüyor, kadınlar da onların ağzına bakıyor. Pek çoğu kilisenin gizli ajanlarıdır, erkeklerin gözünü dört açması gerek.

— Tanıdığın iyi komünist kızlar yok mu?

— Evet var, hem de epeyce –dedi adam canı sıkkın bir tavırla–. Belki de suç bendedir ama hiç biri hoşuma gitmiyor.

— Buna inanamam yoldaş. Tek bir kız olsun yok mu?

— Haa, bir iki hanım yoldaş vardır belki beğenilecek. Ancak onlar da evli.

Petrovna yoldaş bir an düşündükten sonra,

— Ciddî bir durum bu yoldaş, anlayabiliyorum –dedi–. Gel gelelim sen de gerektiğince eğilmiyorsun bu meseleye.

Scamoggia kendini savunmaya girişti:

— Yoldaş, yıllar geçip gidiyor biliyorum. Ne var ki, üstümüzdeki mavi gökyüzü, parlak güneş; çevremizi saran çiçekler; o ezgilerle yüklü hava; hele içmeden duramadığımız güzel şaraplar, düşlere salıyor bizi, sonsuzluğa dek hiç yaşlanmayacağımızı

sanıyoruz. Tanrı takdis etmiş bizim ülkemizi...

— Yoldaş! –diye sözünü kesti kız–. İnancımıza aykırıdır bu söylediğin! Tanrının takdis ettiği yada lanetlediği hiç bir ülke yoktur. Tanrı yoktur çünkü!

— Biliyorum. Belki bütün o sefil papazlar, kiliseler, türbeler yüzündendir... belki de başka bir nedeni vardır ama, Tanrının var olduğu aldanışına kapılıyoruz kimi zaman.

— Senin kafan iyice karışmış yoldaş!

— Belki de haklısın. Yalnız, benimle konuşurken niçin gözlerime bakmıyorsun?

«Stalin'in düştüğü hataya düşmemeliyim –diye düşündü kız–. İtalyanlarla Rusların aynı dilden konuşmaları beklenemez. Her ülkenin iklimi, gelenekleri ayrıdır. Tek bir anahtar bütün kilitleri açmaz.»

Scamoggia konuşmaya başlayarak düşüncelerini kesti:

— Biraz da senden söz edelim.

— Ben bir Sovyet kadınıyım –dedi kız gururla–. Parti üyesiyim, devlet turizm bürosunda çalışıyorum. Yirmi altı yaşındayım, Moskova'da oturuyorum.

— Yalnız mı yaşıyorsun?

— Maalesef hayır –dedi kız, başını önüne eğerek–. İki başka kızla paylaşıyorum odamı. Yakınmam için bir sebep yok ama.

— Ben de yakınmıyorum! –dedi Scamoggia.

Petrovna yoldaş gözlerini kaldırıp şaşkın şaşkın baktı:

— Ne demek istiyorsun?

— Erkek bir yoldaşla birlikte oturduğunu sanmıştım. İki kızla birlikte oturduğunu duyunca çok sevindim elbette.

Hâlâ gözlerini dikmiş bakan kız,

— Senin düşünce zincirini izleyemiyorum... -dedi.

Oysa, utanmazca bir yalandı bu. Fotoğrafı elinde evirip çevirdikten sonra, geri vermek yerine çantasına kaydırıvermesinden açıkça anlaşılıyordu. Eee, koyu bir komünist bürokratın bile, her insan gibi zayıf bir noktası olabilir.

Don Camillo'yu bir yana bırakacak olursak; özenle seçilen bu grubun her üyesi kaşarlanmış birer parti militanıydı. Hatta, Don Camillo'nun amansızca bozguna uğratıp aradan çıkardığı talihsiz Rondella bile öyleydi. Geriye kalan sekiz sadık parti üyesinden, komünizm doktrinini en iyi kavramış olan kişi Bacciga yoldaştı. Her fırsat yakaladığında bu bilgisini ayrıntılarıyle sayıp dökerdi.

Ne var ki, Genova'dan gelmişti Bacciga, tam bir Genovalıydı. Her şeyden önce, iş konularına çok iyi aklı eren, becerikli bir adamdı yani. Don Camillo onu ikinci hedef seçmişti kendisine. İşte o iyi gelişmiş işadamı kafası yıkımına sebep olacaktı kendisinin.

Resmî programın uygulandığı ilk günün öğleden sonrası oldu olanlar. Ziyaretçilere şehir gezdiriliyordu. Peppone'nin sabahleyin alışveriş yaptığı, devletin yönettiği genel satış mağazasına uğradılar önce. Oregov yoldaş, Nadia yoldaş aracılığıyle küçük gruba bilgi verdi:

— 1965 yılına kadar Sovyetler Birliği, yılda sekiz milyon metre yünlü kumaş, beş yüz on beş milyon çift çorap üretebilecek bir düzeye erişecektir.

Sonra herkesin dilediğini satın almakta serbest olduğunu açıklayarak, düzeni bozup dışarıya çık-

maya kalkışacaklara engel olmak üzere, kapının yanına yerleşti.

Mağazanın işleyişi ve yönetimiyle ilgili her türlü ayrıntıyı öğrenmek isteyen Scamoggia yoldaş, ne yapıp edip Petrovna yoldaşı gruptan ayırmış, ev eşyaları bölümüne sürüklemişti. Peppone de bir bekçi köpeği gibi Don Camillo'yu gözünden kaçırmıyordu. Öbürleriyse dört bir yana dağılmışlardı.

İşçi önlüklü, postacı yada tramvay sürücüsü üniformalı bir sürü kadınla doluydu mağaza. Çoğunlukla biraz yiyecek yada ufak tefek ev eşyası aldıktan sonra; kadın giysileri, ayakkabıları, çamaşırları, makyaj malzemeleri sergilenen bölümlere gidip hayran hayran seyre dalıyorlardı. Don Camillo Peppone'ye,

— *Sizin gerçek komünist kadınınızın en yüksek erdemi, gösterişçilikten uzak durması, gereksiz olan her şeyi küçük görmesidir...* –dedi–. Buna göre, burada gördüklerimizi ancak iki yoldan açıklayabiliriz. Ya bu kadınlar iyi komünist değil, yada Sovyetler Birliğinin ulaştığı yüksek yaşama düzeyi sayesinde, imrendiklerini saklamadan seyrettikleri bu şeyler artık gereksiz sayılmıyor.

Peppone kuşkuyla mırıldandı:

— Sözü nereye getirmeye çalıştığını anlayamadım.

— Demek istiyorum ki, tüketim malları artık adamakıllı bollaştığından, bir kadın pantolon yerine güzel bir elbise giymek hevesine kapılabilir

Peppone bu tuzağa düşmeyip, karşılık vermeye kalkışmayınca, Don Camillo konuşmasını sürdürdü:

— On bin liretine karşılık eline bir yığın ruble

geçmişken, neden karına bir eteklik satın almıyorsun? Gerçi devlet kumaşıyle, devlet terzilerinin yaptığı bir devlet etekliğinin, özel teşebbüsün yaptıklarında görülen süsler, inceliklerle bezenmiş olması beklenemez ya...

Tam yerine oturacak bir karşılık bulan Peppone dayanamadı artık:

— Christian Dior'dan alışveriş yapıp da esir yaşamaktansa, dümdüz bir eteklik giyip özgür yaşamak daha iyidir!

— İyi laf ettin yoldaş –dedi Don Camillo.

O sırada gözleriyle araştırdığı kişiyi yakalamıştı.

Öbürlerinden kurtulmayı beceren Bacciga yoldaş, kürk bölümündeki satıcı kızla konuşuyordu. İşaretlerle anlaşıyorlar, bir bloknota sırayla rakamlar yazarak pazarlık ediyorlardı. Bir anlaşmaya vardıktan sonra, Bacciga yoldaş cebinden saydam kâğıttan yapılmış birkaç zarf çıkardı. Kız, göz açıp kapayıncaya kadar tezgâhın altına kaydırıverdi bunları. Bir mink etolü sarıp Bacciga yoldaşa verdi. Alışveriş bitmişti. Neler olup bittiğinin farkında değildi Peppone. Oysa işi başından sonuna dek izlemiş olan Don Camillo, artık otele dönmek için can atıyordu.

Ne var ki, genel satış mağazasından sonra, bir hastaneyle, bir «bilyeli yatak» fabrikasını ziyaret ettiklerinden, ancak akşamleyin dönebildiler. Don Camillo dosdoğru odasına çıktı. Onun ortada görünmeyişinden kaygılanan Peppone de hemen odaya koştu. Don Camillo yere oturmuş, bavulundan çıkardığı bazı broşürleri, kâğıtları inceliyordu.

— Lenin'den seçmeler yetmiyor muydu?– diye

kükredi Peppone–. Başka ne süprüntüler getirdin buraya?

İncelemesini sürdüren Don Camillo, başını bile kaldırmadan, kopmuş bir kitap sayfası uzattı Peppone'ye:

— Bunu al. Mavi kalemle altı çizili bölümü ezberle.

Peppone kâğıda bakar bakmaz irkildi.

— *Militanın El Kitabı*'ndan bir sayfa bu! –diye bağırdı.

— Ne olmuş yani? *Osservatore Romano*'dan kesilmiş yazılar mı getirmemi bekliyordun?

Ekim devrimi kadar kıpkızıl kesildi birden Peppone.

— Bizim köyün parti kitaplığının rafından alınmış bu! Benim kişisel malım olan kitaptan koparılmış! Bak, işte tam şurasında kitaplığın damgası var. Söylesene bana, nasıl oluyor da...

— Heyecanlanma yoldaş. Komünizm kültürümü Piskopos'un sarayındaki kitaplıktan edinemezdim herhalde, değil mi?

Peppone eğilip yerdeki öbür kâğıtları da gözden geçirdi.

— Hepsi de benim bunların! –diye bağırmaya başladı, iyice dehşete kapılmıştı–. Bütün koleksiyonumu mahvetmişsin! Ben...

Don Camillo sözünü kesti:

— Yeter artık yoldaş! Ayıp, ayıp! İncir çekirdeğini doldurmaz kişisel anlaşmazlıklarımızı bir yabancı ülkede kurcalamaya utanmıyor musun? Haydi durma, ezberle mavi kalemle altı çizili satırları. Kırmızıyla altı çizilenleri de ben ezberleyeceğim.

Peppone kuşkuyla baktı.

— Muhakkak bir dolap çeviriyorsun gene.

— Öyle bir şey değil canım. Aptalca davranmak istemiyorsan, hemen söylediğimi yap. Yarım saat zamanın var yalnız.

— Peki, peki... Ama sonra görüşeceğiz seninle!

Masanın başına oturup gözlerini yazıya dikti, dersini bellemeye başladı. İkişer üçer satırlık iki bölümdü yalnız kendisine düşen. Ama öyle içerlemişti ki, bütün bir sayfa bile olsa ezberleyebilirdi.

Öbür kâğıtları bavuluna yerleştiren Don Camillo,

— Ezberlediysen söyle de dinleyeyim... –dedi.

— Yoldaşlar! –dedi Peppone–. Lenin diyor ki: «*Aşırılıklar hiç bir zaman uygun görülemez. Bir seçme yapmamız gerekse, dar görüşlü, hoşgörüsüz bile olsalar apaçık düşünceleri yeğ tutup; kaypak, soyut, bulanık düşünceleri bir yana atmalıyız...*

— Aferin! Ben Lenin'in bir sözünü hatırlayamamış gibi yapınca, bunu söylersin. Partinin resmî görüşünü sorduğumda da öbür bölümün sırası gelmiş demektir.

— Hangi partiden söz ediyorsun Allah aşkına?

— Tek ve biricik partimizden elbette –dedi Don Camillo–. El Kitabı'nın söylediği gibi: «*bütün üyelerin özel...*»

Peppone sözünü keserek, kızgın kızgın, bir tek sözcük hatta virgül bile atlamaksızın bütün bölümü ezbere okudu:

— «... *özel hayatlarındaki davranışları...*»

Don Camillo dindarca bir hava içinde dinliyordu. Sonunda bağırdı:

— Çok güzel okudun yoldaş! Senin papazın olduğum için gurur duyuyorum!

Akşam yemeği hem boldu, hem de Oregov yoldaş Sovyet Rusya'nın 1965 yılında ulaşacağı gelişmeleri gösteren sayısız istatistikler sıralayıp durduğundan, eğiticiydi. Alışılageldiği gibi; barış, uluslararası gerginliğin yumuşaması, komünizmin kaçınılmaz zaferi için kadeh kaldırıldıktan sonra, Don Camillo iskemlesinden doğruldu.

— Yoldaşlar! –dedi–. Parti üyeliği her birimizi belli ilkelere uymak, kendi kendimizi yargılamak, öbür yoldaşları da yapıcı yolda eleştirmek yükümlülüğü altına sokuyor...

Yavaş yavaş, her kelimenin üstüne basarak konuşuyor; bir yandan da, Petrovna yoldaşın kelimesi kelimesine yaptığı çeviriyi dinleyen Oregov yoldaşa bakıyordu gururla.

— Her komünist, parti bilincinin ışığında, her davranışını titizlikle inceleyip, daha iyisini yapıp yapamayacağını sormalıdır kendi kendine. Ne kadar hoşuna gitmese bile, gözünü kırpmadan gerçeği söylemelidir. Lenin'in bu konudaki sözlerini tam hatırlayamıyorum yoldaşlar. Lenin diyor ki... şey...

Kekeliyor, kelimeleri bulmak için kıvranıyordu. Peppone araya girdi:

— Uğraşma yoldaş. Lenin diyor ki: «*Aşırılıklar hiç bir zaman uygun görülmez. Bir seçme yapmamız gerekse; dar görüşlü, hoşgörüsüz bile olsalar apaçık düşünceleri yeğ tutup; kaypak, soyut, bulanık düşünceleri bir yana atmalıyız.*»

Oregov yoldaş başıyle doğrulayarak, memnun memnun gülümsedi.

— Sağ ol yoldaş –dedi Don Camillo, gözlerini Oregov yoldaştan ayırmadan–. Bu temele dayanarak, kendimi açıkça konuşmaya yetkili buluyorum. Rondella yoldaşla ilgili olan dünkü küçük tatsızlık, parti yönetmeliğinin beşinci maddesini hatırlattı bana. Şöyle diyor bu madde: «*Parti disiplinini bozma söz konusu olduğu zaman, olağan parti kuruluşlarında yargılanmak, üye arkadaşlar kuruluna yada daha yüksek yetkili makamlara başvurmak, her üyenin hakkıdır.*» Öyleyse, senatör Bottazzi yoldaşın başkanlık ettiği bu grubun bir üyesi suç işler yada parti disiplinini bozarsa, hangi parti kuruluşu yargılayacaktır kendisini? Elbette senatör yoldaş partiyi temsil ettiği için, davayı federasyona, bölge başkanlığına yada suçlunun üyesi bulunduğu hücreye götürebilecektir. Peki ama, disiplini bozma suçu Sovyet topraklarında işlenir, buradaki bir durumla yakından ilgili olursa, yargılama görevi kime düşer? Bence suçlu burada, hemen yargılanmalıdır. Parti tüzüğünün onuncu maddesinde sayılan parti kuruluşlarından hiç biriyle ilişkimiz yok şimdilik. Bu yüzden kendi hücremizi kurabiliriz ve de kurmalıyız!

Petrovna yoldaş bu sözleri Rusçaya çevirdi. Oregov yoldaş hiç bir tepki göstermeden, soğukkanlılıkla Don Camillo'nun konuşmasını sürdürmesini bekledi.

— Yoldaşlar! –dedi papaz–. Ne biçim bir hücreden söz ettiğimi merak ediyormuş gibi bakıyorsunuz bana. Bir işte çalışmadığımıza göre bir sendika hücresi olamaz bu. Burada yaşamadığımız için bir

bölge hücresi kurmamız da söz konusu olamaz. Hiç kuşkusuz Sovyetler Birliği'ne eğlenmek için değil, öğrenmek ve öğretmek için geldik. Bu çok önemli bir iş. Her ne kadar bu topraklarda yaşamıyorsak da, Sovyetler Birliği bizim manevî yurdumuzdur. Şimdi ne düşündüğümü söyleyeyim size.

Don Camillo gözle görülür bir içtenlikle konuşuyor, herkes kulak kesilmiş onu dinliyordu.

— Yoldaşlar, bizler, tiridi çıkmış, yıpranmış bir uygarlıktan, gençliğinin gururu içinde yaşayan bir uygarlığa yolculuk eden yolcularız. Kapitalizmin çürümüş dünyasını arkada bırakıp, sosyalizmin büyülü dünyasına bir keşif yolculuğu yapmakta olan bir uçan aracın tayfalarıyız. Bu küçük tayfa grubu birbirinden ayrı, tek tek kişilerden oluşmuş değil, aynı inanç ve aynı amaçla birleşmiş bir erkekler topluluğudur. Amacımız inancımızı bütün yeryüzüne yaymaktır! Hayır, ne bir sendika hücresiyiz biz, ne de bölgesel bir kuruluşuz. Gezegenlerarası bir hücreyiz biz, bir uzay hücresiyiz! Geldiğimiz ülkenin sosyalist dünyadan uzaklığı, gezegenimizin aydan olan uzaklığından daha çok. Bunun için, grubumuzun, Sovyet halkının barış ve gelişme isteklerini temsil eden Nikita Kruşçef adıyle bir hücre kurmasını öneriyorum!...

Oregov yoldaş öylesine bir coşkunluğa kaptırmıştı ki kendisini, yükselen alkış sesleri arasında ayağa kalktı, sığır pazarlığı yapar gibi sallaya sallaya, en az on dakika elini sıktı Don Camillo'nun. Don Camillo tercüman aracılığıyle biraz konuştu onunla, sonra bir açıklama yaptı:

— İtalyan Komünist Partisi adına ve Rus Ko-

münist Partisi temsilcisiyle anlaşarak, «Nikita Kruşçev Hücresi»nin kurulduğunu ilân ediyorum!

Hücrenin dokuz üyesi hemen bir toplantı yaptı. Zaten masanın çevresinde oturmakta olduklarından çok kolay bir işti bu. Tüzüğün yirmi sekizinci maddesi uyarınca, kendilerini temsil edecek organları seçtiler önce. Camillo Tarocci yoldaş başkan, Nanni Scamoggia yoldaş sekreter, Vittoria Peratto yoldaş da muhasebeci seçildi. Peppone oy kullanmamıştı. Tam seçilenler şerefine kadeh kaldırılırken, başkan seçilen yoldaşın Don Camillo olduğu kafasına dank etti. Şarap kadehini zor belâ içip bitirmekten başka bir şey yapamadı ama.

Don Camillo ciddî bir tavırla konuştu:

— Yoldaşlar! Önce bana güveninizi gösterdiğiniz için teşekkür eder, buna lâyık olmak için elimden gelen her şeyi yapacağıma söz veririm. Hiç gecikmeden görevimize başlayalım. Toplantımızda görüşülecek bir konu teklif eden var mı?

Kimseden ses çıkmayınca, Peppone'nin acıklı bakışları altında, kendisi sessizliği bozup söze girişti:

— Öyleyse yoldaşlar, benim bir teklifim var. Hiç bir gerçek komünist, gerçekten korkmaz. Parti bize başarısızlıkları hoşgörüyle karşılamamayı; en iyi olmayan hiç bir şeyle yetinmemeyi öğretiyor. Eleştiri gücü olmayan, bu yolda kendisinin ve yoldaşlarının en büyük çabayı harcamalarını istemeyen bir parti üyesi; başkanlıktan da, ülkemize yeni kişiler kazandırmaktan da umudunu kesmelidir. Tüzüğün dokuzuncu maddesinde sayılan sorumluluklarımızdan biri de «özel yaşamımızı herkese örnek olacak kadar dürüst» yaşamaktır. Sen Baggia yoldaş,

bugün genel satış mağazasını ziyaret ederken, bir mink etol aldığını itiraf ediyor musun?

Beti benzi ölü gibi sapsarı kesilen Bacciga yoldaş,

— Ediyorum –diye karşılık verdi–. Oregov yoldaş istediğimiz her şeyi alabileceğimizi söylemişti.

— Doğru. Bu etolün bedelini parayla değil de, İtalya'dan getirmiş olduğun naylon çoraplarla ödediğini de itiraf edecek misin? İtiraf etmezsen, yalancının biri olduğun ortaya çıkacak. İtiraf edersen, Sovyet ekonomisine bilinen kötülükleri dokunan o karaborsacılardan biri, kısacası sabotajcı olduğunu da itiraf etmiş sayılacaksın. Her iki durumda da, özel yaşamın bir doğruluk örneği değildir. Suçlamamı bitirdim böylece, şimdi yoldaşlar senin savunmanı dinleyecekler.

Bacciga yoldaş kafasını toparlamaya çabalarken, Petrovna yoldaş Oregov yoldaşa tercüme etti Don Camillo'nun sözlerini. Bacciga'nın kekeleyerek yaptığı ipe sapa gelmez savunma, oy birliğiyle yetersiz bulundu. Birinci suçu, Sovyet gümrüğünü kandırmaktı; ikincisi Sovyet ekonomisine sabotaj yapmak; üçüncüsü de Sovyet yoldaşlarının güvenine ihanet etmekti. Oregov yoldaş yargıç rolüne çıkmış bir Robespierre gibiydi. Bacciga yoldaş onun önünde kendini yargılamak zorunda kaldı.

— Suçunu içtenlikle itiraf etmen senin yararınadır –dedi Don Camillo–. Ancak, bu yetmez. Senatör Bottazzi yoldaşın fikrini soruyorum bu konuda.

Peppone, koşulların izin verdiğince, yetkili bir kişi havasına bürünerek söze girişti:

— Gerçekten partimiz her yoldaşın kişisel davranışlarıyle öbür yoldaşlara örnek olmasını istemek-

tedir. Kendisini halkın gözünde alçaltan davranışlara karşı kayıtsız kalamaz partimiz. Marxist-Leninist felsefeye göre, bir komünistin özel yaşamıyle partili yaşamı bir bütündür. Parti kuruluşlarının disiplin sağlayıcı bir görevi vardır; toplumsal sorumluluğunu kişisel çıkarlarına feda ederek, kapitalizmin fırçasıyle alınlarına kara süren üyeleri doğru yola sokmaktır bu görev.

Öyle inandırıcı konuşmuştu ki Peppone, Oregov yoldaş ikinci kez gülümseyerek onayladı onu.

— Ne var ki, kendini yargılamak ve mahkûm etmek bir suçu ortadan kaldırmaz... –dedi Don Camillo–. İki yüzlülüğün, şerefsizliğin timsali olan papazlar bile pişman kişilere işledikleri günahın cezasını çektirirler. Hırsızlık söz konusuysa, çaldıkları şeyleri gerçek sahiplerine geri verdirirler.

Peppone öfkeyle söze karıştı:

— Sen papazları bilmezsin yoldaş! Onlar hırsızları cezalandırmaktan çok, gizlice anlaşmayı yeğ tutarlar.

— Ben onların ne yaptıklarından değil, ne yapmaları gerektiğinden söz ediyorum... –dedi Don Camillo–. Bacciga yoldaşın yaptığı değiş tokuş, hiç kuşkusuz hırsızlık sayılmalıdır.

Biraz daha konuşulduktan sonra, Scamoggia yoldaş bir çözüm yolu önerdi:

— Bence çalınan nesne Sovyetler Birliği'ne geri verilmelidir. Bacciga yoldaş kürkü Nadia Petrovna yoldaşa versin!

Salonu kaplayan mırıltıları Petrovna yoldaş susturdu:

— Senatör yoldaşın söylediği gibi, biraz «kapitalizmin kara fırçası dokunmuş» bile olsa, iyi

düşüncelerinize minnettarım. Ancak, biraz önce Oregov yoldaşa, etolü karısı Sonia Oregovna yoldaşa vermek istediğinizi söylemiştim.

Bu akıllıca çözüm yolu bir alkış tufanıyle karşılandı. Bacciga yoldaş çalınmış malı Peppone'ye vermek zorunda kaldı. Peppone de yeni kurulan «Nikita Kruşçev Uzay Hücresi» adına Oregov yoldaşa sundu onu. Naylon çoraplara gelince, Bacciga yoldaştan başka herkes unutmuş gitmişti onları. Don Camillo Bacciga yoldaşı altı ay bütün parti çalışmalarına katılmama cezasına çarptırarak toplantıyı kapatırken, adam dehşet saçan gözlerle bakıyordu kendisine. Yukarıya çıkarlarken cellâdına sokulan Bacciga, yılan tıslaması gibi bir sesle fısıldadı:

— Bizim parti ikimize yetecek kadar büyük değil yoldaş! İkimizden biri fazla burada!

— Öyleyse hiç kuşkusuz dürüst olmayan üyenin atılması gerekir... –dedi Don Camillo.

Işıkları söndürmeden önce, ünlü defterini çıkaran Don Camillo, «*No. 2 — Bacciga yoldaş. Ahlâk yönünden hesabı görüldü.*» yazdı.

Yattığı yerden kolunu uzatan Peppone defteri kapıp yazılanları okudu. Defteri Don Camillo'ya fırlattıktan sonra,

— Gelecek not şöyle olacak –dedi–: «*No. 3 — Defter sahibi. Peppone yoldaş tarafından hesabı görüldü.*»

Don Camillo şöyle bir yukarıdan baktı ona:

— Yoldaş –dedi–, bir başkanla konuştuğunu unutuyorsun. Bir komünist başkanın hesabı pek kolay görülmez!

Karşılık verdi Peppone:

— Sizin o komünist partinizi tanımıyorsun daha sen!

— Yoldaş, grup üyelerinin partice hazırlanan dosyaları var mı sende?

Tıraş olmayı bırakıp öfkeyle arkasına döndü Peppone:

— Yalnız beni ilgilendirir o!

— Bizi ilgilendirir demek istiyorsun yani. Şimdi ben bir hücre başkanı olduğumdan, adamlarımı tanımak hakkımdır.

— Senin hakkın, hücrenle birlikte cehennemin dibini boylamaktır!

Don Camillo gözlerini yukarıya kaldırdı.

— Ey Hazreti İsa, ne dediğini duydunuz mu bu adamın? Dünyadaki bütün komünist hücreleri arasında, bir papazın görev aldığı tek hücreyi cehennemin dibine göndermek istiyor!

Her şeyin bir sınırı vardır. Bir tıraş makinesi, kazma gibi kullanılırsa çok tehlikeli bir silâh olabilir. İşte Peppone de hırsla tarla çapalar gibi tıraş olmaya girişince, yüzü kanamaya başladı. Sadık bir parti militanı olarak bir papazı peşine takıp Rusya'ya getiren bir komünist Senatörün, üstelik bu Vatikan casusu giderek hücre başkanı olup çıkarsa, aklını kaçırmadığına şükretmek gerekir. Peppone yüzündeki kesiğin kanını silerken, Don Camillo incelemek için ustalıkla aşırmış olduğu dosyaları, oda arkadaşının bavuluna geri koyverdi.

— Yoldaş –dedi sonra–, bu dosyalar o kadar özelse, unut gitsin. Gel gelelim, bu yüzden utanılacak potlar kırarsam hiç şaşma!

Tam o sırada Scamoggia otobüsün otelin önünde beklediğini haber verdi.

Kül rengi bir sonbahar sabahıydı. Erkek tulumları giymiş kadınlar sokakları yıkıyor süpürüyor, tramvay sürüyor, taş döşeli bir meydanı asfaltlıyor, bir bina yapımında çalışıyorlardı. Bir Gastronom'un önünde, basit ama biraz daha kadınca giyinmiş kadınlar kuyruk olmuş, sabırla bekliyorlardı. Don Camillo Peppone'nin kulağına eğilip fısıldadı:

— Bu kadınlar yalnız erkeklerin haklarına sahip olmakla kalmamışlar, kadın haklarına da sahipler!

Peppone başını bile kaldırıp bakmadı. Don Camillo'yla birlikte otobüsün arkalarında oturuyorlardı. Oregov yoldaşla Petrovna yoldaş en önde, hemen şoförün arkasında, öbür sekiz yoldaş da ortadaki yerlerde oturuyordu. Böylece Oregov yoldaşın bir sözünü çevirmek için kalkıp arkasına dönen Petrovna yoldaş bütün grubu karşısında görebiliyordu. Bu oturma düzeninde Don Camillo, hem yanındaki sırada oturan Peppone'yle, hem de iki sıra önünde oturan Tavan va Scamoggia yoldaşlarla alçak sesle konuşabiliyordu. Milanolu Rondella yoldaşı ortadan kaldıran, Genovalı Bacciga yoldaşın da inancını sarsan Don Camillo, şimdi de Tavan yoldaşa dikmişti gözünü.

«*Tavan Antonio, kırk iki yaşında, Veneto'nun Pranovo köyünden. 1943'ten beri parti üyesi. Bir çiftlikte yarıcı. Etkin, sadık, güvenilir bir adam. Top-*

lumsal ve ekonomik sorunlar üzerinde bilgisi çok sınırlı olduğundan, yalnız köylük çevrelerde kullanılabilir. Babası sosyalist. Ailesi 120 yıl aynı toprakta çalışmış. Usta, çalışkan bir çiftçi.»

Don Camillo Peppone'nin dosyasından aşırmıştı bu tanımlamayı. Mimlenmiş bir adamdı artık Tavan yoldaş.

Şehri geride bırakmış, ıssız kırlarda yol alıyorlardı. Petrovna yoldaş anlattı:

— Devrimden sonra ilk kurulanlardan biri olan Kızıl Bayrak «*sovkos*»undan geçiyoruz. Toplam olarak 12.000 hektar arazisi var; bunun 4.000 hektarı ekilip biçiliyor. Elli dört traktör, on beş biçerdöver, on beş de kamyonla donatılmış. Üç yüz seksen tarım işçisi çalışıyor burada. Bugün Sovyetler Birliği'nde altı bin *sovkos* var; bunlarda dört milyon büyükbaş hayvan, altı milyon domuz, on iki milyon koyun besleniyor...

Geniş düzlükte, birden, oralarda insan yaşadığını gösteren izler görünmeye başladı. Oluklu saçtan damlı büyük yapıların, siloların, ahırların, depoların çevresine kümelenmiş küçük evler vardı. Otobüs dar bir toprak yolda sarsıla sarsıla ilerlerken, sürülmüş tarlalarda oraya buraya bırakılmış, çamurlu, paslı düzinelerce büyük traktör gördüler. İnsanların oturduğu yerlerde, çiftlik yapılarının önünde, havanın etkilerine açık, öylece toprağın üstüne konulmuş başka traktörler, kamyonlar, tarım araçları vardı.

Don Camillo derin derin içini çekerek,

— Dört milyon büyükbaş hayvan! –dedi.

— Evet, ne büyük bir sayı! –diye onayladı Peppone.

— *Kolhos*lardaki yirmi yedi milyonu da bu sayıya eklersek, otuz bir milyon büyükbaş hayvan eder.

— Olağanüstü!

— 1960 yılı sonuna dek, kırk milyona ulaşması gerekiyormuş... –diye konuşmasını sürdürdü Don Camillo–. Ne var ki, bugünkü hayvan sayısı, 1928'deki devletleştirmeden önceki sayıdan iki milyon iki yüz baş eksik hâlâ.

Peppone Don Camillo'nun sözü nereye getireceğini bir türlü anlayamıyordu.

— Yoldaş –dedi Don Camillo–, Sovyetler Birliği gizlisi saklısı olmayan; işler iyi de gitse kötü de, durumun devletçe açıklandığı tek ülkedir yeryüzünde! Sana verdiğim resmî istatistiklerin de gösterdiği gibi; bilim, endüstri alanlarında büyük gelişmeler olduğu halde, tarım hâlâ geri kalmış durumda. Sibirya'da yeni tarım alanları açmak için, Moskova, Kiev ve başka şehirlerden gönüllü göndermek zorunda kalmışlar.

Kollarını yalancı bir duygusallık içinde iki yana açıp, sanki Peppone'ye anlatıyormuş gibi, ama gerçekte, bir köylü olan Tavan yoldaşın kulaklarına ulaştırmak amacıyle konuşmasını sürdürdü:

— Şu traktörlerin durumunu gözlerinle gördün yoldaş! İleri süreceğim fikirlerin doğruluğu hakkında bir yargıya varabilirsin. Bence mesele şu: nereye gidersen git köylü köylüdür! Kendi ülkemizdeki durumu bir düşünsene. En geri kalmış kişiler kimlerdir? Köylüler elbette! Evet, gündelikçilerin durumlarını iyileştirmek için uğraşıp didindiklerini bilmiyor değilim. Ama işçidir onlar. Hele bir çiftçi ya da yarıcının

yaşamını değiştirmeyi dene! Sınıf bilincine vardırmaya, proletarya hareketine karıştırmaya çalış! Gör bak ne oluyor o zaman!

Tavan yoldaş kulaklarını dikmiş, arkasında konuşulanların tek sözcüğünü bile kaçırmıyordu.

— Şimdi de Rusya'daki durumu göz önüne alalım... -dedi Don Camillo-. Kimler ülkenin ilerlemesine ayak bağı oluyor? Devletleştirilmiş topraklara boş verip, hükümetin kendilerine cömertçe bağışladığı birkaç dönümlük tarlaları ekip biçmeye aklını takan kalın kafalı *kolhoz*cular! Seksen bin *kolhos*la altı bin *sovkos* var Rusya'da. Gel gör ki, *kolhos*lu köylülerin özel mülkiyetinde on yedi milyon büyük baş hayvan varken, *kolhos*larla *sovkos*larda toplam olarak on dört milyon kooperatif malı büyük baş hayvan bulunuyor! O köylüler bir karış toprağa bile sahip olmayı hakketmiyorlar. Mim koy bu sözüme yoldaş: ellerinden alacaklar topraklarını bir gün!

Tavan yoldaşın kulakları kıpkırmızı kesilmiş yanıyordu.

— Gene bizim ülkeye bakalım... -dedi Don Camillo-. Savaş sırasında kim geliştirdi karaborsacılığı? Köylüler! Ya burada? *Kolhos*lu köylüler! Bizim ülkede papazların en güçlü olduğu yer neresi? Köylülerin arası! Sovyetler Birliği'nde hâlâ yaşayan papazlar nasıl oluyor da genel ilerlemeyi köstekleyebiliyorlar? *Kolhos*lardan topladıkları rublelerin sayesinde!

Tavan yoldaşın kulaklarıyle Peppone'nin yanakları birbirinden aşağı kalmayacak denli kızarmıştı.

Don Camillo söylediklerini özetleyerek sözlerini bağlamaya girişti:

— Yoldaş, işte öyle bir ülkemiz var ki bizim, her alanda dünya rekorları kırmış, aya gitme yarışında birinciliği kazanmış. Gel gelelim, *kolhos*lar arasında bugün bile ilerlemeyi bencilce engelleyenler bulunuyor.

Peppone'nin önünde oturan Scamoggia söze karıştı:

— Ağzına sağlık yoldaş, iyi söyledin! Köylüye toprak vermekten söz edenler güldürüyor beni. Hele bir ver toprağı da, bak ne yaparlar! Açlıktan öldürürler bizi be! Toprak hepimizin ortak malı olmalı, devlet eliyle ekilip biçilmeli. Köylüler işçi yerine koyulmalı. Sırf köylüler toprakta çalışıyor diye, ürün kendilerinin mi olacak? Otomobil fabrikası işçisine neden otomobil verilmiyor öyleyse? Başımıza faşit rejimi kim getirdi? Köylüler! Senatör yoldaşla senin memleketiniz olan Emilia'da, Romagna' da köylülerin günlük iş elbisesi kara gömlek değil miydi?... Şuraya bakın, nasıl da traktörün canına okuyor aptalın biri!...

Otobüsün geçmekte olduğu yolda, yan yatmış bir traktör, sanki başı boş kalmış gibi yalpalıyordu. Sürücüsü bir köylü değildi gerçi, devlet çiftçilik bürosunun bir görevlisiydi. Ama bu beceriksizliğinin altıncı «beş yıllık plan»a bir katkısı olmamakla birlikte, Don Camillo'nun amacına son derece uygun düşüyordu.

Traktör sürünürcesine yanlarından geçerken, Scamoggia pencereden seslendi:

— Hayvan herif!

Ne var ki, bu aşağılamayı dostça bir selâm sanan «hayvan herif», sıkılmış yumruğunu havaya kaldırarak karşılık verdi. Tavan yoldaşın kulaklarının bütün rengi uçtu. Peppone bir parça kâğıda bir şeyler çiziktirip Don Camillo'nun eline tutuşturdu. Sonra diğerlerine dönüp,

— Ülkemize dönerken götürmemiz gereken rapor için, gördüklerinizi yazmaya başlayın... –dedi.

Oysa kendisi şunları yazmıştı kâğıda:

«Sesini kes, yoksa çeneni kırarım!»

Başıyle «peki» diye işaret verdi Don Camillo. Pek ciddî bir tavır takınmıştı. Bu arada Nadia Petrovna yoldaşın bir açıklamaya başlamasıyle, Scamoggia yoldaş da köylülere atıp tutmayı bir yana bırakmıştı.

— Yalnız hububat yetiştirdiği için, «Kızıl Bayrak» *sovkos*una uğramayacağız. Hasat sona erdi çünkü, görülecek hiç bir şey kalmadı. Şimdi Grevinec'teki *kolhos*a yaklaşıyoruz. Bin altı yüz hektar bir alanı kaplayan bu kooperatif kurumu hem sebzecilik yapıyor, hem de sığır, domuz yetiştiriyor. Tam bağımsızdır, devletten yardım almaz. Ancak, devlet çiftçilik bürosu mekanik araçlarını sağlar... İşte şu anda, *kolhos* sınırını geçtik yoldaşlar...

Kızın son sözleri hemen hemen gereksizdi. Çünkü toprak aynı toprak olmakla birlikte, genel görünüş bambaşkaydı. Her şey olması gerektiği gibiydi burada. Tarlalar düzenle sürülmüştü, kasaplık hayvanlar besiliydi. Köy evleri daha önce gördükleri gibi tahta kulübelerdi ama, her birinin titizlikle düzenlenmiş birer meyva, sebze bahçesi; kümesi; domuz, sığır ahırları vardı. Sağlam görünüşlü iki yapı, yönetim

bürosu ve köy okulu olarak kullanılıyordu. Petrovna yoldaş kolhozların yüzde doksan yedisinde elektrik bulunduğunu, ancak bu kolhozun daha ilkel olan azınlık grubundan olduğunu anlattı.

Köy merkezine iki kilometre kala otobüs, tekerlek izlerinin derin çukurlar halinde görüldüğü tipik bir yola saptı. «Uzay Hücresi» üyeleri biraz bacaklarının uyuşukluğunu gidermek amacıyle otobüsten inip yürümek için izin istediler. Çamur kuruyup sertleştiğinden, tekerlek izlerine ayakları girip tökezlenmemeye dikkat ederlerse, pek güçlük çekmeden köy merkezine dek yürüyebilirlerdi. Yarı yolda bir atlı araba arkalarından yetişip kendilerini geçti. Arabayı süren tombul adamın ayağında çizmeler, başında kürk şapka, sırtında da yakası kürklü bir muşamba yağmurluk vardı. Adamı dikkatle inceleyen Don Camillo, Petrovna yoldaşa yetişmek için hızlandı.

— Bu kibar beyefendi de kim yoldaş? –diye sordu.

Petrovna yoldaş güldü. Soruyu ilettiği Oregov yoldaş da gülmeye başlamıştı.

— Keskin gözleriniz var yoldaş... –dedi kız–. O «kibar beyefendi» papazdır.

Petrovna yoldaşın yamacından elbette hiç ayrılmayan Scamoggia yoldaş haykırdı:

— Nee !.. Papaz mı? Ne işi var onun burada?

Kız sert sert karşılık verdi:

— Yoldaş, tüzüğümüzün 128'inci maddesini hatırlıyor musun? «*Vicdan özgürlüğünü sağlamak için devletle okullar kiliseden ayrılmıştır. Dilediği gibi ibadet etmek, ya da dine karşı pro-*

paganda yapmak her vatandaşın hakkıdır.»

— O herif vatandaş değil ki, düpedüz papaz! –dedi Scamoggia öfkeyle.

Gene gülen Petrovna yoldaş, neşesinin nedenini Oregov yoldaşa anlatınca, adam da ona katıldı. Kız Scamoggia yoldaşa döndü:

— Yoldaş, Sovyetler Birliği'nde papazlar da herkesin haklarına sahiptir. Uygunsuzca din propagandası yapmadıkları sürece kimse onlara dokunmaz. Birisine papaz gerekirse, ücretini verip işini gördürmekte özgürdür.

Scamoggia Don Camillo'ya,

— Sen haklıymışsın yoldaş –dedi–. Oysa buraya gelmek istememin nedenlerinden biri de papazlardan uzak kalmaktı. Şu işe bak sen!

— Papazlar yeryüzünün en aşağılık yaratıklarıdır! –diye kükredi Peppone–. Nuh yılanları gemisine almak istemeyince, Tanrı yukarıdan bağırmış: «Nuh! Papazlar olmazsa, varlığımı nasıl sürdürebilirim ben?»

Bu şaka Rusça'ya çevrilince gülmekten kırılan Oregov yoldaş defterine yazdı onu hemen. İstemeye istemeye gülmek zorunda kalan Don Camillo, yavaşlayarak en sonda yürüyen Peppone'yi yakaladı:

— Yoldaş, hile yapıyorsun! Ben o fıkrayı böyle anlatmamıştım sana. Nuh *eşekleri* gemisine almak istemeyince, Tanrı seslenmiş: «Komünist senatörler olmazsa, nasıl eğlenebilirim ben?»

— Benim anlattığım biçim daha güzel –dedi Peppone–. Ancak yılanlardan özür dilemem gerek.

Don Camillo ıslık gibi bir sesle fısıldadı:

— Sahtekâr herif! Benim hücre başkanı olmamdan yararlanıyorsun!

Peppone bir süre sessiz yürüdükten sonra, yeniden saldırıya geçti:

— O herifi ben kendim de gördüm –diye mırıldandı–. Hepimiz gördük onu. Ne var ki, yalnız sen papaz kokusunu aldın! Kan çekermiş; hiç kuşku yok! Ama kendini aldatmaya kalkışma. Biz iktidara geçtiğimiz zaman, ne arabayla, ne otomobille, hatta ne de yaya dolaşabileceksin sen. Ölüler kımıldayamaz.

Don Camillo soğukkanlılığını yitirmeden, yarım purosunu yakarak, karşılık verdi:

— Bana göre hava hoş. Komünist rejimlerde kımıldamaya kalkan ölmüş demektir zaten. Ölüler birbirinden farklı değildir nasıl olsa.

Köye girerlerken Scamoggia arkasına dönüp Don Camillo'ya seslendi:

— Yoldaş, gene sen haklı çıktın. Papazları yaşatan köylülerin cehaletidir demiştin. Şu herife bak şimdi!

Papaz sebze bahçelerinden birinde yaşlı bir çiftle konuşmaya dalmıştı. Don Camillo da, Tavan yoldaş da açık seçik gördüler bunu. Tavan yoldaşın sarkık kulakları kıpkırmızı kesilmişti gene. Petrovna yoldaş başını sallayarak,

— Heyecanlanma yoldaş –dedi Scamoggia'ya–. Buralarda birkaç yaşlı kişiyle ilişkisi var papazın ancak. Her yerde de durum böyledir. O yaşlı kişiler ölüp gidince, Tanrı da ölecektir. Şimdi bile, ancak boş inançlar çağında yetişenlerin kafalarında yaşıyor. Tanrı ölünce, onu papazlar izleyecektir. Sovyetler

Birliği'nin önünde çok uzun bir zaman var, bekleyebilir.

Kız öyle yüksek bir sesle söylemişti ki bunları, en arkadan yürüyen Don Camillo bile duyabilmişti. Sessiz sessiz ilerleyen Peppone'ye doğru fısıldadı:

— Tanrı da bekleyebilir!

Otuz yaşındaki, anlamlı yüzlü, ateşli gözlü, Napolili Salvatore Capece yoldaşı yanıbaşında gören Don Camillo kışkırtıcı bir sesle,

— Şu Petrovna yoldaş da esaslı kadın, değil mi? –dedi.

— Hem de çok esaslı –diye karşılık verdi gözleri parlayan Capece–. Tam ağzıma layık bir parça, biliyor musun...

Don Camillo gülümsedi.

— Sana bakışından, onun da seni beğendiği anlaşılıyor... –dedi.

Değil öyle bir niyetle, başka türlü bile hiç bakmamıştı ona Petrovna yoldaş. Gel gelelim Don Camillo'nun övücü sözlerine kanmaya can atan Capece,

— Senin bilmediğin yok yoldaş –dedi–. Kadın ne de olsa kadındır ancak.

Son adımlarını sıklaştırarak kıza yetişmeye çalıştı.

— Ortalığı karıştırıp mesele çıkarmak için yapamayacağın şey yok, öyle değil mi? –diye sordu Peppone.

— Tanrı henüz yaşıyorken elimden geleni yapmam gerek yoldaş –dedi Don Camillo–. Yarın belki çok geç olacaktır.

Grevinec İtalyan konukları karşılamaya hazırlanmıştı. Onları köyün girişinde bekleyen tanıtma ve propaganda müdürü önlerine düştü, hep birlikte mahallî sovyetin yönetim merkezine gittiler. Orada bölgenin parti başkanıyle *kolhoz*un müdürü hoşgeldin söylevleri verdiler. Nadia Petrovna yoldaşın tercüme ettiği bu konuşmalara, Peppone özenle hazırlayıp prova ettiği bir konuşmayla karşılık verdi. Sonunda mahallî geleneklere uyarak alkışlara kendisi de katıldı.

Törende kodamanlardan başka, birçok ikinci derece ileri gelen de vardı. Petrovna yoldaş onları çeşitli bölümlerin müdürleri olarak tanıttı: sığır ve domuz yetiştirme; meyva, sebze, hububat üretimi; motor onarımı falan filan gibi. Karşılama töreninin yapıldığı oda, kaba saba bir tahta masayla dizi dizi iskemleler bulunan, duvarına da Lenin'in resmi asılı, daha çok ambarı andıran bir yerdi. Karşılama kurulu resmin yaldızlı çerçevesini yeşil dallarla süslemişti. Ne var ki, konukların asıl ilgisini çeken masanın üstündeki bir sürü votka şişesi oldu.

Şarap içermiş gibi hızla mideye indirilen bir kadeh votka, hem yüreği kızıştırır hem de bedeni. Peppone'de bu etkiler pek çabuk, ve de şiddetle ken-

dini gösterdi. Petrovna yoldaş bu kolhozun domuz, süt, hububat üretiminde birinci olduğunu anlattıktan sonra, hemen söz istedi Peppone. Oregov yoldaşın karşısına dikilip, o anda içinden geldiği gibi, ayrıca Petrovna yoldaşa tercüme etme zamanı bırakmak için her cümlenin sonunda durarak, konuşmaya başladı.

— Yoldaş! Tam elli yıl önce ilk ve en başarılı halk kooperatiflerinin kurulduğu Emilia ilinden geliyorum ben. Bu bölgede tarım büyük ölçüde makineleşmiş olup; domuz yetiştirme, sütçülük, buğday üretimi nitelik ve nicelik bakımından en yüksek düzeye erişmiş bulunmaktadır. Benim köyümde yoldaşlarımla birlikte bir çiftlik işçileri kooperatifi kurmuştuk. Kısa bir süre önce, Sovyetler Birliği muhteşem bir armağanla bu kooperatifi şereflendirdi!

Sözlerine bir an ara veren Peppone, çantasından çıkardığı bir deste fotoğrafı Oregov yoldaşa uzattı. Fotoğraflar «Nikita» adlı armağan traktörün köye muzafferce girişiyle, kooperatif toprağında çalışmasını gösteriyordu. Bunlar elden ele dolaşıp genel bir beğeniyle karşılandı.

— Ülkemizde kapitalizmin kuyusu kazılmaktadır... –diye konuşmasını sürdürdü Peppone–. Gerçi henüz son aşamaya erişemedik ama, aynı bölgeden gelen Tarocci yoldaşın da doğrulayacağı gibi, eylemimiz gittikçe gelişiyor. Kaçınılmaz bir gidiştir bu! Toprak sahipleriyle kilisenin ayrıcalıkları yok edilecek, özgürlük çağı açılacaktır! Çok geçmeden, geçmişin utanç verici kalıntılarını teşkil eden köle-işçi düzeni yerine, *kolhos*ları örnek alan tarım kooperatifleriyle, *sovkos*ları örnek alan devlet işletmeleri

kurulacaktır. Bu Rus *kolhos*unun beni ne denli ilgilendirdiğini kolayca anlayabilirsiniz. Oregov yoldaşla yöneticilere rica etmek istiyorum; bana Grevinec işletmesini bütün ayrıntılarıyle göstersinler.

Oregov yoldaş, İtalyan yoldaşın ricasının önemini elbette anladığını, onu tatmin etmek için elinden gelen her şeyi yapacağını söyledikten sonra, bir süre *kolhos* yöneticileriyle görüştü. Petrovna yoldaş bu görüşmeyi Peppone'ye özetledi:

— Yoldaş, işletmemizin teknik ve örgütlenmesine karşı gösterdiğiniz ilgi, hepimizi memnun etti. Ancak, bütün ziyaret süresince *kolhos* yöneticileriyle aranızda tercümanlık görevini üstüme alırsam, öbür yoldaşlar program gereğince bütün bölgeyi kapsayan gezilerini yapamazlar. Neyse ki, teknisyenlerin arasında istediğiniz bütün bilgileri size kendi dilinizde verebilecek birisi varmış.

Kız bir an durarak Rusların arasından birini çağırdı eliyle. Teknisyen giyimli, otuz beş kırk yaşlarında, zayıf, esmer bir adam ileri yürüdü. Petrovna yoldaş onu tanıttı:

— Tarım makineleri donatım ve onarım görevlisi Stephan Bordonny, İtalyan...

— Stephan Bordonny, Sovyetler Birliği vatandaşı... –diyerek sözünü kesen ince yapılı adam, Petrovna yoldaşa kınayarak bakarken, elini Peppone'ye uzattı–. Evet, ben de Sovyet vatandaşıyım, çocuklarım da.

Utancını örtmek için gülümsedi Petrovna yoldaş.

— Hatamı kabul ediyorum vatandaş –dedi–.

İtalyan asıllı diye belirtmeliydim. Biz geriye kalanlar genel gezimizi yaparken, siz Senatör Bottazzi'nin rehberi olacaksınız.

Kız gruba katılmak için uzaklaşırken, Don Camillo da onu izlemek istediyse de Peppone yolunu kesti. Kesin tavırla,

— Benimle kalman gerekiyor Tarocci yoldaş –dedi–. Gördüğümüz şeyleri yazarsın.

— Baş üstüne yoldaş –dedi Don Camillo yüzünü ekşiterek.

Peppone rehberlerine sordu:

— Partiye üye misin yoldaş?

— O şeref henüz bağışlanmadı bana –diye karşılık verdi adam, hiç bir şey okunamayan bir yüzle.

Vatandaş Bordonny, Peppone'nin her sorduğu soruya, Don Camillo'nun defterine geçirdiği, kesin karşılıklar vermekle birlikte; besbelli gerekenden bir kelimecik bile fazla söylememeye dikkat ediyordu. *Kolhos* çalışmalarıyle ilgili bütün ayrıntıları, gerçek tarihleri, sayıları biliyor, ancak kendinden hiç bir yorum katmıyordu bunlara. Peppone'yle Don Camillo'nun arka arkaya ikram ettikleri puroyu da, sigarayı da kibarca geri çevirmişti. Ama onların içtiğini görünce, cebinden çıkardığı bir gazete parçasının içine bir tutam *makorka* koyarak ustalıkla bir sigara sardı kendine. Önce bir buğday silosunu, sonra da gübre, püskürtme ilâçları, küçük tarım araçlarının depo edildiği bir ambarı gezdiler. Her şeyin listeleri vardı, tam bir düzen içindeydiler.

Ambarın bir köşesinde tuhaf biçimli yepyeni bir

makine gören Peppone ne olduğunu, ne işe yaradığını sordu.

— Pamuk taramakta kullanılır –diye karşılık verdi Bordonny.

— Pamuk mu? –diye bağırdı Don Camillo–. Demeyin! Bu iklimde pamuk mu yetiştirebiliyorlar yoksa?

— Hayır –deyip kesti Bordonny.

— Öyleyse ne işinize yarıyor bu makine?

— Yanlışlıkla geldi buraya. Buğday için bir harman dövme makinesi istemiştik de...

Peppone atom bombası gibi bakışlarla bombardıman ediyordu Don Camillo'yu. Ne var ki, böylesine hoş bir şey yakalayan Don Camillo'nun, onu bırakmaya hiç de niyeti yoktu. Bordonny'e sordu hemen:

— Öyleyse bunu dövme makinesine çevirecek misiniz?

Soğuk soğuk karşılık verdi rehberleri:

— Hayır, kendimiz başka bir makine yaptık.

— Peki ya, tarama makinesini ısmarlayanlar pamuklarını ne yapacaklar?

— Ona biz karışmayız.

Don Camillo Borddony gibi az ama öz konuştu:

— Bu türlü karışıklıklara meydan verilmemeli.

— Sizin ülkenizin yüzölçümü üç yüz bin metre kare, bizimkiyse yirmi iki milyon –diye karşılık verdi adam.

O anda, incelikten adamakıllı yoksun bir davranışla, Don Camillo'nun ayağına basarak araya girdi Peppone:

— Vatandaş Bordonny, bu işletmenin yönetiminden siz mi sorumlusunuz?

— Hayır. Ancak çok sınırlı bir sorumluluk payım var.

— Daha büyük makineleri görmek istiyorum... –dedi Peppone.

Daha büyük makineler deposunun görülecek bir yanı yoktu. Paslanmış oluklu saçtan tavanı olan, geniş bir ahşap ambardı. Ne var ki, ambarın içi gerçekten etkileyiciydi. Dövülmüş toprak zeminine bal döküp yalanabilirdi. Pırıl pırıl makineler sanki bir fuarda sergileniyormuş gibi dizilmişlerdi. Vatandaş Bordonny, her birinin alınış tarihini, yağ ve mazot tüketimini, beygirgücünü biliyordu.

Yapının öteki ucunda tuğla duvarlı bir işlik vardı. Araçların sayısı çok değildi, ancak en gerekli olanlar vardı işlikte. Ama bunlar öyle bir düzenle yerleştirilmişti ki, gözleri yaşardı Peppone'nin. Onarılmakta olan bir traktörün çeşitli motor parçaları tezgâhın üstünde duruyordu. Peppone onlardan birini alıp yakından inceledikten sonra sordu:

— Kim yaptı bunu?

— Ben –dedi vatandaş Bordonny kayıtsız bir hava içinde.

Poppone torna tezgâhı olduğu güçlükle anlaşılabilen bir aracı göstererek,

— Bu tornayla mı? –diye sordu.

—Hayır, eğeyle... –diye karşılık verdi rehber.

Duvardaki büyük bir çengele iple bir piston kolu asılmıştı. Eline bir tornavida alan Bordonny piston koluna vurunca çan sesini andıran bir ses çıktı.

— Dengesiz –dedi adam–. Sesinden anlayabilirim. Alışkın bir kulaktan başka bir şey gerekmez bunun için.

Peppone şapkasını çıkarıp alnının terini sildi.

— Şu işe bak –dedi–. Dünyada bu yöntemi kullanan yalnız bir tek kişi var sanıyordum. Şimdi Rusya'nın göbeğinde bir tane daha çıktı karşıma!

— Kimdi o senin tanıdığın? –diye sordu Don Camillo.

— Torricella'daki usta –dedi Peppone–. Yarış otomobillerini ayarlamak işinde uzmanlaşmış gerçek bir büyücüydü o! Meteliksizin birine benzerdi ama, Avrupa'nın her yerinden yarışçılar arabalarını ona gönderirlerdi. Savaşın ikinci yılında Stivone köprüsüne atılan bir bomba onun işliğine düşünce, karısı ve iki çocuğuyle birlikte öldü.

— Oğullarından yalnız biri öldü. Öbürü şanslıymış ki askerdeydi o sırada... –dedi Bordonny. Sesi değişmişti–. Babamı hatırlayan birisi bulunduğuna sevindim.

Sessizce dışarıya çıktılar. Yaklaşan bir fırtınanın karanlığı kaplamıştı gökyüzünü.

— Şu karşıdaki evde oturuyorum –dedi Bordonny–. Yağmur boşanmadan oraya kapağı atsak iyi olur. Başka sorularınız varsa, beklerken cevap verebilirim.

Tam yağmur serpiştirmeye başlarken eve ulaştılar. Basit ama rahat, ılık bir evdi. Mutfağının tavanında dumanların kararttığı kirişler vardı. Uzun bir masanın çevresine oturduklarında Peppone'nin şaşkınlığı geçmemişti daha. Sanki kendi kendine konuşuyormuş gibi, düşlere dalarak mırıldandı:

— Babanızın işliğine 1939'da gitmiştim son kez. Kullanılmış aldığım küçük arabamın motorunda bir

bozukluk vardı da, ne olduğunu anlayamamıştım.

— Piston kolu meselesiydi... –dedi Bordonny–. Ben onarmıştım. Babam çırak olarak kullanıyordu beni. Söyler misiniz, nasıl çalıştı araba?

— Hâlâ çalışıyor... Demek alnına kara bir saç lülesi düşen, o cılız oğlan sendin ha...

— Tam on dokuz yaşındaydım o zaman –dedi Bordonny–. Aklımda yanlış kalmadıysa o günlerde bıyığınız yoktu.

Don Camillo söze karıştı:

— Haklısınız, bıyıksızdı. Sarhoşluk ve uygunsuz davranışları yüzünden kodese tıkılınca bıyık bıraktı. Gerçek suçu faşizme karşı kışkırtıcılıktı elbette ve de sonunda bunun meyvalarını topladı bir güzel. Savaştan sonra politika mahkûmu, ülkü kurbanı sayıldı. Böylece, önce belediye başkanı, sonra da senatör oldu.

Peppone yumruğunu masaya indirerek,

— Hepsi bu kadar değil! –diye karşı çıktı.

Bordonny gözlerini Don Camillo'ya dikmişti.

— Sizin yüzünüz de hiç yabancı gelmiyor bana –dedi–. Siz de bizim oralı mısınız?

— Hayır, hayır –diye telâşla araya girdi Peppone–. Bizim oralarda oturuyordu ama yerlisi değildi, başka kasabadan gelmişti. Onu tanıman imkânsız... Anlatsana bana, nasıl geldin Rusya'ya?

Bordonny omuz silkti. Yeniden soğuklaşan bir sesle,

— Rusların bile lütfedip unuttukları şeyleri eşelemen n ne yararı var ki? –dedi–. *Kolhoz* hakkında başka bilgi istiyorsanız vermeye hazırım.

Don Camillo ipin ucunu bırakmadı:

— Dostum, onun bir komünist senatör oluşu sana engel olmasın. Her şeye politika açısından mı bakacağız? Erkek erkeğe konuşabiliriz şimdi.

Bordonny ikisinin de gözlerine baktıktan sonra,

— Saklayacak bir şeyim yok –dedi–. Grevinec' te herkes benim hikâyemi bilir. Ne var ki, onlar hiç sözünü etmediklerinden, ben de etmesem daha iyi olur...

Don Camillo bir paket İtalyan sigarası çıkarıp uzattı.

Dışarıda fırtına azdıkça azıyor, yağmur damlaları pencere camlarını dövüyordu. Bordonny bir İtalyan sigarası yakarak,

— On yedi yıldır bu sigaralar burnumda tütüyordu –dedi–. Gazeteye sarılı *makorka* tütününe bir türlü alışamadım. Midemi alt üst ediyor.

Hırsla birkaç nefes çekti sigaradan, yavaş yavaş koyverdi dumanı ağzından sonra.

— Dümdüz bir hikâye benimki –dedi–. Rus sınırında, bir araç onarım merkezinde askerlik yapıyordum. Bir gün Ruslar gelip yakaladılar bizi. 1942 yılının sonlarıydı. Rüzgârın, karın soğukluğu öldürücüydü. Bizi bir koyun sürüsü gibi önlerine katıp yürüttüler. Arada sırada içimizden biri yere yıkılınca, kafasına bir kurşun sıkıp çamurlu karların üstünde bırakıyorlardı. Ben de düştüm düşmesine ama, derdimi anlatacak kadar Rusça biliyordum. Bir Rus askeri beni tekmeleyip «Kalk!» diye bağırınca karşılık verebildim: «Yoldaş, yürüyemeyeceğim artık... –dedim–, Bırak şurada rahatça öleyim». Sıranın en

arkasında yürüyen esirlerden biriydim ben, öbürleri hemen hemen otuz metre uzaklaşmış, karın içinde gözden kaybolmak üzereydiler. Asker silâhını başımın biraz uzağına boşaltarak homurdandı: «Haydi öyleyse, çabuk davran da öl. Başımı belâya sokma!»

Tam o sırada sırılsıklam bir çuvala iyice sarınmış biri girdi mutfağa. Çuvalı sırtından çıkarınca otuz yaşından fazla göstermeyen güzel bir kadın ortaya çıktı.

— Karım –dedi Stephan.

Gülümseyerek anlaşılmaz birkaç kelime mırıldanan kadın, dönerek yukarıya yükselen bir merdivende kayboldu.

— Öldürmeyen Tanrı öldürmüyor –diye sözlerini sürdürdü Bordonny–. Kendime geldiğimde sıcak bir köy evindeydim. Buradan bir buçuk kilometre uzakta, köyle orman arasında bir yerde düşmüşüm meğer. Çalı çırpı toplamaya çıkan on yedi yaşında bir kız, bir kar yığınından iniltiler geldiğini duymuş. Güçlü kolları olduğundan, sırtındaki çalıları bile indirmeden, paltomun yakasından tutup bir patates çuvalı gibi sürükleyerek götürmüş beni.

— İyi insanlar bu Rus köylüleri –dedi Peppone–. Moinettolu bir adam da böyle kurtarılmıştı, adı Bago'du.

— Evet, birçok kişi hayatlarını onlara borçlu. Ne var ki, bu kız Rus değilmiş. Tarım işçileri gerektiği için oraya getirilen Polonyalı bir ailenin kızıymış. Kıt yiyeceklerini benimle paylaşarak iki gün evlerinde sakladılar beni. Durumun böyle sürüp gidemeyeceğinin farkındaydım. Kızla çat pat konuşabil-

diğimiz Rusça aracılığıyle anlaşabildiğimizden, kayıp bir İtalyan askerinin birkaç saat önce bir rastlantıyla evlerine geldiğini yetkililere bildirmesini söyledim. İstemeye istemeye gitmeye razı oldu. Çok geçmeden biri tabancalı ikisi tüfekli üç adamla birlikte geri döndü. Ellerimi yukarıya kaldırdım. Kendilerini izlememi işaret ettiler. Polonyalı aile köy merkezine en uzak olan evlerden birinde oturuyordu. Bu yüzden silâhlarla sırtımı dürte dürte epeyce yürüttüler beni. Siloları görmüş olduğunuz açıklığa ulaştık sonunda. Çuvallarla buğday yüklenmiş bir kamyon gördüm orada. Zavallı herifin biri motoru çalıştıracağım diye canına okuyordu bilmeden. Öylesine öfkelenmiştim ki, beni esir edenlere dönüp, «Yoldaş, akümülatörü boşaltacak şoför bu gidişle. O zaman artık hiç yürütemez kamyonu... –dedim–. Benzin pompası tıkanmış olmalı, önce onu temizlemesini söyle.» Birkaç kelime Rusça konuşmama şaşan silâhlı adam, «Anlıyor musun bu işten?» diye sordu kuşkuyla. «Mesleğim bu.» dedim. Akümülatör hızla boşalıyordu. Adam beni kamyonun yanına iterek, dediğimi yapmasını söyledi şoföre. Asker üniformalı çok genç bir oğlandı şoför. Daha önce hiç dizel kamyonu kullanmadığı için, hangi pompadan söz ettiğimi bile anlayamadı. Bir tornavida istedim. Motorun kaputunu kaldırıp yakıt püskürtme pompasını temizledim. «Artık çalışır.» dedim. Birkaç dakika sonra araba yürüdü gitti. Mahallî sovyetin küçük bir odasına kapadılar beni, bir de sigara verdiler. On dakika sonra geri gelerek, silâhlarını sırtıma dayayıp bir barakaya götürdüler beni. Traktör ve tarım araçlarının onarılması için ilkelce düzenlenmiş bir işlikti burası.

Traktörlerden birini göstererek bozukluğunun ne olduğunu bulmamı söylediler. Biraz kaynar su isteyip radyatöre boşalttıktan sonra işletmeye çalıştım motoru. Olmadı. Aşağıya inip, «Bozukluk silindirde... –dedim–. Bütün motor dağıtılıp silindir onarılmalı. Oldukça zaman alır bu iş.» Verdikleri kırık dökük, ilkel araçlarla kırk sekiz saat çılgınlar gibi çalıştım didindim. Tam motor blokunu yerine yerleştirirken bir subayla, makineli tabancalı iki er geldiler. Radyatöre sıcak su doldurup motoru işletmeye çalışmamı seyrettiler. Öldürmeyen Tanrı öldürmüyor. Çünkü marşa basar basmaz saat gibi işlemeye başladı motor. Barakanın çevresinde bir dolanıp eski yerinde durdurdum traktörü. Bir paçavraya ellerimi sildikten sonra aşağıya atladım. Ellerimi yukarıya kaldırıp subayın karşısına dikildim. Hep birden gülmeye başladılar. Subay, bölge parti başkanına dönerek, «Al hayrını gör! –dedi–. Ancak sorumluluk senindir; kaçarsa, cezaya çarpılırsın.» Ben de gülmelerine katılarak, «Yüzbaşım –dedim–, Rusya uçsuz bucaksız bir ülke. Kaçmaya kalkışsam en çok şuradaki ıssız köy evine dek giderim. Beni ihbar ettiği halde, gönlümü orda oturan kıza kaptırdım çünkü.» Subay beni yukarıdan aşağıya süzdü. «İyi bir İtalyan işçisisin sen... –dedi–. Neden Sovyetler Birliği'nin işçileriyle savaşmaya geldin?» Kendiliğimden gelmediğimi, gönderildiğimi söyledim. Yaptığım askerliğin kamyon onarmaktan ibaret olduğunu, kazayla ezdiğim iki tavuktan başka Rus öldürmediğimi de ekledim...

Fırtına daha da şiddetlenmişti. Bordonny aya-

ğa kalkıp, bir köşede duran eski bir askerî sahra telefonuyle birisine telefon etti. Geri döndüğünde,

— Burada kalabileceğinizi söylediler –dedi–. Grubunuzun gerisi taa öbür uçtaki üç numaralı ambarda bekliyorlarmış fırtınanın dinmesini.

Yerine oturdu.

— Eee, ne oldu sonra? –diye sordu Don Camillo.

— Motorları onarmak, işliği düzene koymak için köpek gibi çalıştım. Biraz kendimi toparlayıp, düşünüp taşınacak duruma geldiğimde savaş bitmişti. Polonyalı kızın babası öldü, biz de evlendik. Yıllar geçip gitti, ikimizi de Sovyet vatandaşlığına kabul ettiler.

— İtalya'ya dönmeyi düşünmediniz mi hiç? –diye sordu Don Camillo.

— Neden düşüneyim ki? Babamla kardeşimin altında çürüdükleri moloz yığınını görmek için mi dönecektim? Burada kendilerinden biriymişim gibi, hatta daha da iyi davranıyorlar bana. İşimi iyi yapıyorum çünkü. Memlekette kimse tanımaz beni. Rusya'da kaybolan savaş esirlerinden biriyim ancak onlar için...

Tam o sırada kapı paldır küldür açıldı. Solucan gibi kıvrılıp bükülen, dev bir kırkayağı andıran bir canavarla, dere gibi akan sular girdi içeriye. Bir yerlerden çıkıveren Bordonny'nin karısı kapıyı kapamaya koştu. Canavarın üstündeki parlak muşamba sıyrılıp yere düşünce, yaşları altıdan on ikiye kadar sıralanan, hepsi birbirinden güzel altı çocuk ortaya çıktı.

— Görüyorum ki, Rusya'da kayıp olarak geçirdiğiniz süre hiç de kötü geçmemiş! –diye bağırdı Don Camillo.

Bordonny gözlerini papaza dikip,

— Sizi daha önce görmüş gibiyim, evet –dedi.

— Olamaz –dedi Don Camillo–. Görmüşsen bile, unut gitsin.

İyi yetiştirilmiş çocuklardı. Önceleri epeyce gürültü yaptılarsa da, anneleri iki laf eder etmez yatıştılar. Sobanın yanındaki bir sıraya oturup, aralarında alçak sesle konuşmaya başladılar..

Kadın şaşılacak kadar iyi bir İtalyanca'yla özür diledi:

— Daha pek küçükler. Hasta anneannelerinin yukarıda yattığını unuttular.

— Onu yoklayabilir miyiz? –dedi Don Camillo.

— Çok memnun olur. Çok seyrek insan yüzü görebiliyor.

Dönerek yükselen merdivenden, alçak tavanlı bir çatı katına çıktılar. Bumburuşuk, yaşlı bir kadın, bembeyaz çarşafları özenle ütülenmiş bir yatakta yatıyordu. Bordonny'nin karısı Lehçe bir şeyler söyledi, yaşlı kadın da karşılık verdi.

— Bir hastayı yokladığınız için Tanrı sizden razı olsun diyor –diye İtalyanca'ya çevirdi genç kadın–. Çok yaşlı olduğu için bir türlü eski deyimleri bırakamıyor.

Yatağın başucunda kutsal bir resim asılıydı. Don Camillo eğilerek inceledi onu.

— Siyah Madonna! –diye bağırdı.

— Evet –diye mırıldandı genç kadın–, Polonya'nın koruyucusu. Yaşlı Polonyalılar Katoliktir. Yaşını göz önünde tutarak bağışlayın annemi.

Sakınarak konuşuyordu kadın, gözlerinden belli belirsiz bir korku okunuyordu.

Peppone güven vermeye çalıştı ona:

— Bağışlanacak bir şey yok. İtalya'da gençler bile Katoliktir. Dürüst davrandıkları sürece, suç değildir bu. Politikayla dini birbirine karıştırdıkları için papazlara düşmanız biz.

Yaşlı kadın kızının kulağına bir şeyler fısıldayınca, genç kadın soran bakışlarını Gordonny'e çevirdi.

— Onlardan bize kötülük gelmez –dedi adam.

— Annem şeyi öğrenmek istiyor... şeyi... –diye kekeledi kadın–. Papa nasıl acaba?

— Sağlığı fazlasıyle yerinde! –diye karşılık verdi Peppone.

Don Camillo iç cebinden bir şey çıkardı. Gözleri faltaşı gibi açılan yaşlı kadın bakakaldı o şeye. Kemikli elini uzattı. Sonra heyecanla bir şeyler fısıldadı kızının kulağına.

— «Gerçekten o mu?» diye soruyor –dedi kızı.

— Ta kendisi. Papa XXII'nci John.

Peppone sarardı, kaygıyla çevresine bakındı. Don Camillo Peppone'nin kolundan tutup kapıya doğru sürükledi.

— Yoldaş –dedi–, vatandaş Bordonny ile aşağıya inip yağmurun dinip dinmediğine bakın.

Peppone karşı koymaya kalkıştı ama Don Camillo konuşturmadı.

— Başına iş açmak istemiyorsan, bana karışma –diye kestirip attı.

İki kadınla Don Camillo odada yalnız kaldılar.

— Annenize serbestçe konuşabileceğini söyleyin. Ben de onun gibi Katoliğim.

İki kadın bir süre aralarında konuştular. Sonra genç kadın anlattı:

— Annem size teşekkürlerini sunuyor, hayır dua ediyor. O resim elinde bulunduğundan huzur içinde ölecekmiş. Babamın kilisenin son dinsel töreninden yoksun ölmesi çok üzmüştü onu.

— Burada da bir tür papazlar var. Sizi serbestçe ziyaret edebilirler, değil mi? –diye sordu Don Camillo.

Kadın başını salladı.

— Onlar papaz gibi görünürler ya, aslında Tanrının adamı değil, partinin ajanıdırlar. Biz Polonyalıların ne işine yararlar ki?

Yağmur daha dinmemişti, bardaktan boşanırcasına yağıyordu. Ceketini çıkaran Don Camillo, sahte dolmakalemin içindeki «açılır kapanır» çarmıha gerili İsa'yı çekip açarak, bir şişenin ağzına tutturdu. Kutsal kap olarak kullandığı alüminyum bardakla birlikte yatağın başucundaki küçük masaya yerleştirdi.

On beş dakika sonra, Peppone'yle Bordonny tavan arasında sürüp giden sessizlikten kuşkulanarak yukarıya çıkıp kapıdan bakmaya başladılar. Onlar şaşkın şaşkın bakadursun, Don Camillo yapmakta olduğu ayini sürdürüyordu. Yaşlı kadın gözleri dolu dolu, ellerini birleştirmiş dikkatle izliyordu papazı. Kadın kutsal ekmeği alınca, sanki yeni bir güç dolmuş gibi oldu damarlarına.

— *Ite, missa est...*

Yaşlı kadın soluk soluğa bir şeyler fısıldadı kızının kulağına. Kız gidip kocasının yanında durdu.

— Peder –dedi heyecanla–, Tanrı önünde evlendirir misiniz bizi? Bu güne dek yalnız insanların gözünde evli sayılıyorduk.

Sanki bütün Rusya'nın bulutları Grevinec'in üstünde toplanmış gibi boşandıkça boşanıyordu yağmur. Evde nikâh yüzüğü yoktu. Ama yaşlı kadın aşınmış, ince bir altın halkayı parmağından çıkarıp verdi.

— Ey Hazreti İsa –dedi Don Camillo kendi kendine–, birkaç sözcük hatta birkaç cümle atlarsam sakın gücenmeyin bana...

Peppone taş kesilmiş gibi kalakalmıştı. Don Camillo merdivenlere doğru itti onu.

— Git onları buraya getir; hepsini ha! –diye emretti.

Yağmur dinmeye yüz tutmuştu. Gel gelelim Don Camillo öyle kaptırmıştı ki kendisini işine, duramazdı artık. Göz açıp kapayıncaya dek altı çocuğu vaftiz etti. Gene de korktuğuna uğramadı: tek sözcük bile atlamadı duaları okurken. Böyle bir soluk gücünü besbelli, Tanrı'dan başkası veremezdi kendisine.

Bütün bunlar bir saat mı sürdü, yada bir dakika mı? Don Camillo nasıl olduğunu bile anlamadan, yanında Peppone, karşısında Bordonny, mutfakta otururken buldu kendini. Güneş açmıştı. Karanlık bir köşede çocukların gözleri pırıl pırıl parlıyordu. Don Camillo bir bir saydı onları: on iki tane çocukların, dört tane analarıyle babalarının, iki de yaşlı kadının. Aslında yaşlı kadın onlarla birlikte aşağıya

inmemişti ama, o ana dek öyle bakışlar görmediğinden, bir daha silinmeyecek şekilde belleğine kazınmıştı o gözler.

Tam o sırada Nadia Petrovna yoldaş kapıda göründü.

— Her şey yolunda mı? -diye sordu.

— Her şey çok çok iyi -dedi Don Camillo.

— Bize vatandaş Stephan Bordonny gibi işinin ehli bir rehber verdiği için Oregov yoldaşa minnettarız... -diye ekledi Peppone.

Sonra ev sahibinin elini sıkarak kapıya doğru yürüdü. Don Camillo en arkada kalmıştı. Kapının eşiğinde durarak haç çıkarıp mırıldandı:

— *Pax vobiscum.*

Yaşlı kadının gözleri karşılık verdi:

— *Amin.*

Gezi programında kesinlikle öngörüldüğünden, öğle yemeğinde Grevinec *kolhos*unun konuğu olacaklardı. Bu zorunlu cömertlik küçük grupta beklenen coşkunluğu yarattı. Tedbirli davranan Peppone, Don Camillo'yu yanına oturttu. Don Camillo Peppone'nin kulağına eğilip fısıldadı:

— Yoldaş, yurt dışında gördükleri her şeyi kendi ülkelerindekinden üstün bulan insanlardan hoşlanmam. Ne var ki, şu içtiğimiz sağlığa yararlı lahana çorbasının, bizim burjuva yemeği makarnamızdan bin kat daha üstün olduğunu söylemeden duramayacağım.

— Yoldaş –diye mırıldandı Peppone–, bu sabah çevirdiğin dolaplardan sonra, kaynamış çivilerle arsenikten yapılmış bir çorbayı hakkettin.

— Bu da ondan aşağı kalmaz! –diye karşılık verdi Don Camillo.

Gel gelelim, votkayla koyun kızartması her zamanki gibi nefis olduğundan, aşka gelen Peppone, ev sahiplerinin âdetlerine uyarak, küçük, basmakalıp bir konuşma yaptı. Oregov yoldaş da aynen karşılık verdi buna. Alev gibi midesine inen iki kadeh içkiyle, sabahki içini ısıtan olayın yüreklendirdiği Don Camillo formunun zirvesindeydi çok şükür! Marx, Lenin ve Kruşçev'in sözlerinden kurulu bir rampa-

dan, sputnik gibi bir konuşma salladı ki, aman Allah! Nadia Petrovna yoldaş bile sözlerini Rusça'ya çevirirken coşmuş, kendinden geçmişti. Yenka Oregov yoldaşın gözleri ışıl ışıl parlıyordu.

Don Camillo *kolhos*u yaşayan, soluk alan bir varlık olarak tanımladı. Yepyeni, tatlı duygular uyanmıştı dinleyenlerin içinde; mutlu, önemli kişiler olduklarına inanmaya başlamışlardı. Sözlerini bir operanın finali gibi bitirince, ayağa fırlayan Oregov yoldaş elini yakalayıp tulumbadan su çeker gibi uzun süre salladı. Bir yandan da makineli tüfek gibi konuşuyordu!

— Oregov yoldaş, köylerde propaganda yapmak için, partiye sizin gibi adamların gerekli olduğunu söylüyor... –diye tercüme etti Petrovna yoldaş–. Rusya'da kalmanızı istiyormuş. Çabuk Rusça öğreten kurslarımız var.

— Lütfen benim adıma teşekkür edin Oregov yoldaşa –diye karşılık verdi Don Camillo–. Memlekete dönüp karımla çocuklarımın durumlarını ayarladıktan sonra teklifini kabul edebilirim.

— İstediğiniz kadar zaman verebilirmiş size –dedi Petrovna yoldaş–. Hem Rusya'ya dönüşünüze yardımcı olacağını söylüyor.

Sonra birkaç şişe votka daha getirildi. Konuklar ikindiye dek masanın başından ayrılmadılar.

Bardaktan boşanırcasına yağan yağmur, yolu çamurdan bir ırmağa çevirmişti. Güçlükle kalkabildi otobüsleri. Sekiz kilometre sonra «Kızıl Bayrak» *sovkos*una giden yol ayrımına vardılar. Yol boyunca uzanan sulama kanalı taştığından, otuz beş san-

tim su vardı yolda. Oregov yoldaşın izniyle, şoför, Tifiz'e giden soldaki yola saptı. Otobüs birkaç saat dar, delik deşik, ama neyseki zemini sert olan bir yolda sallana sallana ilerledi.

Talihsizlik bir kez yakalarına yapışmıştı. Yağmur yeniden başlayarak, şoförü büsbütün güç durumda bıraktı. Otobüs yolun bir kıyısından öbür kıyısına kayıp duruyor, yoldan çıkacakmış gibi oluyordu. Sürüp giden bu kötü koşullara daha fazla dayanamayan diferansiyel dişlisi kırıldı. Yağmur hiç de dineceğe benzemiyor, karanlık yavaş yavaş basıyordu. Tifiz köyü ancak beş kilometre kadar ötede olduğundan, bir çekme aracı yada traktör getirmesi için şoförü oraya yolladılar. Ne var ki, umut kırıcı haberlerle dönüp geldi adam. Tifiz'deki çalışır durumda bulunan tek makine tahıl ambarına tıkılmış bir kaldırma aracıymış. Bu araç bu durumda bir işe yaramayacağından, ayrıca da Tifiz'deki *kolhoz* telefonu olmayan zavallı yüzde altı azınlığın içinde bulunduğundan, küçük grup yolun gerisini yürümek zorunda kaldı. Rüzgâr sırtlarını kamçılıyor, bileklerine dek çamura gömülüyorlardı. Köye ulaştıklarında hava göz gözü görmeyecek kadar kararmıştı. *Kolhoz*, elektriği bulunmayan talihsiz yüzde sekizin içinde bulunduğundan, görünüşü hiç de iç açıcı değildi. Köy sovyetinin toplantı odası çuval çuval hayvan yemiyle doldurulmuştu. Oregov yoldaş duyulmamış yükseklikte ve sertlikte bir sesle hemen temizlenmesini emretti. Süpürgelerle donanmış bir adam topluluğu, yalnız gaz lambalarıyle aydınlanan odanın bir köşesinde bekleşen konukları toz duman içinde bırakarak, temizleme eylemine başladılar. Don Camil-

lo Tavan yoldaşın yanında durduğunu görünce, fırsat bu fırsat deyip maneviyatını kundaklamaya girişti hemen.

— Yoldaş –dedi Peppone'ye, yüksek sesle–, bu sabah köylüler hakkında söylediklerimi hatırlıyor musun? Doğrudan doğruya devlet eliyle işletilen *sovkos*ta işler yolundaydı. Gel gelelim, halkın kendi işini kendi yönettiği bu *kolhos*ta durum yürekler acısı. Kamyonlar, traktörler bozuk; toplantı odası ambar olarak kullanılıyor. Kendi ülkemizde de böyle değil mi? Savaştan sonra köylüler için evler yapılan La Piopette'ye bir baksan neler neler görürsün... Patatesler banyoya doldurulmuş; yakacak tahta parçalarıyle tavuklar garajda dururken, kamyonlarla traktörler dışarıda paslanmakta! İnan bana yoldaş; sosyalist bir düzende, özgür yaşayabilecek cevher yok köylülerin içinde! Tek bildikleri şey, buyruklara baş eğmektir. Köylülere toprak vermekten söz edildiği zaman gülesim geliyor; ne gülünç şey! Toprak son karışına dek devletin olmalıdır. Köylüler biraz sorumluluk duygusu kazanıncaya dek, yalnız devletin yönettiği *sovkos*'lar kurulmalı.

Scamoggia söze karıştı;

— Az bile söyledin yoldaş! Onların sersem kafalarına herhangi bir düşünceyi sokabilmek için yüzyıllar gerek!

Gaz lambalarının solgun ışıklarıyle ancak yarı aydınlanıyordu oda. Ama Tavan yoldaşın onları dikkatle dinleyen kulakları öylesine kızarmıştı ki, koyu karanlıkta bile görülebilirdi parıltısı. Peppone'nin sağ topuğu, elindeki kozlardan birkaçını daha oynamaya hazırlanan Don Camillo'nun sağ ayağındaki

nasırın üstüne indi. Bir tüfeğin namlusunu karnına soksalar bile teslim olmayı aklından geçirmezdi Don Camillo. Ne var ki, yağmurlu havada uzun bir yürüyüşün azdırdığı bir nasır, insanı şıp diye susturmaya yeter de artardı bile!

Tozlar yatışınca, Oregov yoldaşın bacaklarını iki yana açarak odanın ortasına dikilmiş, kesin emirler yağdırmakta olduğu görüldü. Sehpalar, tahtalar birleştirilerek uzun bir masa yapıldı. Bir top çuval bezi masa örtüsü yerine geçti. Sobadan sıcaklık yayılmaya başladı. Birkaç gaz lambası daha eskilerine eklenince ortalık enikonu aydınlandı. Tabaklar, bıçaklar, çatallar, kaşıklar getirilip sofra kuruldu. Peppone'yle arkadaşlarının yabancı yabancı dikildikleri köşeye bir göz atan Oregov yoldaş, gittikçe artan gerginliği sezdi. Göz açıp kapayıncaya dek, üç kız koşturup votka ikramını başlattı. İkişer tek atan konukların, sosyalizmin kaçınılmaz zaferine inançları yerine geldi gene. Votka yalnız Don Camillo'yu derin bir üzüntüye atmıştı.

Hepsi de gerçek bir komünist gibi hep aç olduklarından, dumanı tüten lahana–patetes çorbası çanaklarına aç kurtlar gibi saldırdılar. Oregov yoldaş konukların doyduklarını görünce, Petrovna yoldaş aracılığıyle, o gün öğleden sonra işlerin tes gitmesi yüzünden duyduğu derin üzüntüyü belirten bir konuşma yaptı. Gene şeytanlaşan Don Camillo ayağa kalkarak bu özür dilemeye karşılık verdi:

— Oregov yoldaş bir komünist liderin nasıl davranması gerektiğinin pek güzel bir örneğini vermiş bulunduğundan, bu macera çok hoşumuza gitti. Ülkemizde bir atasözü vardır: «At sahibine göre kişner»

derler. İçinde bulunduğumuz makineleşme ve sosyal gelişme çağı atları da, sahiplerini de yok ettiğinden, şöyle söylemek daha uygun düşebilir: başarısıyle komünist partinin haklı bir gurur duyacağı Oregov yoldaş değerini göstermiştir!

Don Camillo'nun övgüleriyle, yaptığı söz oyunları Oregov yoldaşın pek hoşuna gitmişti.

Hem senatör, hem parti görevlisi, hem de grubun başı olarak, içi önemli gizli kâğıtlarla dolu bir siyah çantayı hiç yanından ayırmıyordu Peppone. Ancak, yemek yenirken boş bulunup yere bırakmıştı. Her zamanki gibi onun yanında oturmakta olan Don Camillo kaşla göz arasında içindekileri yoklayıverdi. Kâğıtların altında bir şişe konyakla, en iyisinden bir kangal sucuk buldu. Komşusunun bu keşfini çok geç farketti Peppone. Ne olduğunu bile anlamadan bir de baktı ki, Oregov yoldaş cömertçe verdiği armağanlara teşekkür ediyor, ısrarla bunları hazır bulunanlarla paylaşmak istiyor! Sözü geçen armağanlar konyakla sucuktu hiç kuşkusuz.

Armağanları sunup da geri dönen Don Camillo,

— Yoldaş –dedi–, esaslı bir jest yaptın. Bozdurduğun bin liretten artan paralarla bize votka ısmarlaman kadar güzel bir davranıştı bu!

Öfkeyle bakarak karşılık verdi Peppone:

— Son gülen iyi güler! Uzun bir yolculuk var önümüzde daha...

Uzun masanın başında Oregov yoldaş oturuyordu. *Kolhos*un yöneticisiyle, politik sekreteri sağında, Nadia Petrovna yoldaş da solundaydılar. Na-

polili Salvatore Capece yoldaş, ne yapıp edip kızla Nanni Scamoggia yoldaşın arasına geçip oturmuştu.

Tipik bir burjuva hareketsizliğine bürünen konyakla sucuk, masanın bu ucundan ayrılmıyordu. Eritici gözlerinin bütün gücünü Petrovna yoldaşın üstünde toplayan Capece,

— Yoldaş –dedi–, elimde bir gitar olsaydı, Tarocci yoldaşın söylevlerinden kat kat iyisini dinletirdim size.

Petrovna yoldaşın bir şeyler fısıldadığı *kolhos* yöneticisi kalkıp uzaklaştı. Odanın sıcaklığı, votka, sigara dumanı herkesi uykulu bir mutluluğa boğmuştu. Ancak, adam dönüp geldiğinde, Capece yoldaşın boğazından fırlayan keskin bir çığlık herkesi uyandırdı:

— Bir gitar ha!

Tifiz kolhosunda çalışır durumda tek bir makine yoktu yok olmasına ya; hem bir gitar, hem de bir akordeonla onu oldukça iyi çalmasını bilen bir oğlan vardı. Capece yoldaş gitarı akort ederken, oğlan akordeonla bir marş çalmaya başladı. Genellikle az konuşan bir adam olan yarıcı Tavan yoldaş ansızın aşka geldi. Akordeonu oğlanın elinden çekip alarak öyle bir akort bastı ki, herkes sesini kesti. Önce *Atsineği*'ni, sonra da *Migliavacca* mazurkasını çaldı. Hem de öyle bir çaldı ki, kepçe kulakları dinleyenlerin gözlerinden silindi gitti.

Salvatore Capece yoldaş ona katılmaya hazırdı. Akordeonun eşliğinde şarkıya girişti. *O sole mio*'yu söylüyordu. Semt semt bütün Napoli canlandı sesinde. Dinleyenler kendilerinden geçmişlerdi; şarkıyı tekrar söylemeseydi parçalayacaklardı kendisini.

Sonra altı şarkı daha söyledi. Gözlerini Nadia Petrovna yoldaştan hiç ayırmadığından, kız da hayran hayran dinlediğinden, Nanni Scamoggia kızıp köpürüyordu.

Derken Tavan yoldaş bir polka çalmaya başladı. Sihirli bir etki yarattı bu parça. Masa da, masa örtüsü de hemen ortadan kaldırıldı. İçkiye devam etmek isteyenler, salona bitişik olan *kolhos* yönetim odasına kapağı atmak zorunda kaldı. Bu oda aynı zamanda votka deposu olarak da kullanılıyordu. Herkes dans etmeğe koyuldu. Aslında bu korkunç sahneden kaçıp küçük odaya sığınan tek kişi Don Camillo'ydu. Lenin'in bir resmiyle başbaşa oturuyordu orada.

Gitarı elinden bırakan Salvatore Capece yoldaş, Nadia Petrovna yoldaşla dans etmeğe başladı. Kıza öyle kıskançça sarılmıştı ki, Peppone'ye acele bir çeviri gerektiğinde, kelimenin gerçek anlamıyle, koparark ayırabildi Nadia yoldaşı. Kızı bir köşeye çeken Peppone,

— Yoldaş –dedi–, bütün gün ağır bir işte çalışan insan, iyi, temiz bir eğlenceyi hakketmiş demektir. Gel gelelim, Tarocci yoldaş gibi oyunbozanlık edip aramıza katılmayı reddedenlerse, cezalandırılmayı hakketmiş olur. Aynı fikirdeyiz, değil mi?

— Evet... –dedi kız.

— Bir liderin birçok nitelikleri var Tarocci yoldaşta. Gel gelelim, evindeki kıskanç, gerici karısı burnuna bir halka takmış oynatıyor onu. Şimdi bile, evinden binlerce kilometre uzakta olduğu halde, kendini kapıp koyvermeye korkuyor. Ama dansa katılması şart!

— O işi bana bırakın –dedi Petrovna yoldaş.

Beş dakika sonra gülüşerek küçük odaya dolan bir grup kız, Don Camillo'yu salona, salondan da dans pistine sürüklediler. Peppone bayılmıştı bu manzaraya. Kızların en güzeli Don Camillo'ya sarılmış evirip çevirip dururken, Peppone'den bir işaret alan Torinolu fotoğrafçı Vittorio Peratto yoldaş flaşlı fotoğraf makinesini çıkarıp heyecan verici bir resim çekiverdi hemen. Arkasından kızların hepsi Don Camillo'yla dansederken fotoğraf çektirmek için sıraya girdiler. Resimler çekilip bittikten sonra Peratto yoldaşa dönen Peppone,

— Bu filmlerin korunmasından sen sorumlusun, sakın aklından çıkarma bunu!... –dedi.

Küçük bir ara verildi. Pencereler açılarak salonun dumanlı havası temizlendi, yeni votka şişeleri ortaya çıkarıldı. Cümbüş durgunlaşmamıştı ama. Sicilyalı Li Friddi yoldaş ağız mızıkası çaldı; Sardunyalı Curullu yoldaş gece geç vakit gizlice evine girebilmek için kilidin deliğine anahtar uydurmaya çalışan sarhoş bir adamı taklit etti; Toskanalı Gibetti yoldaş tiz, çın çın öten bir sesle bir opera parçası söyledi; Genovalı Bacciga yoldaş da bir hokkabaz torbasıyle herkesi büyüledi.

Don Camillo soluk soluğa,

— Düzenli eğlence gruplarıyle televizyon el ele verip, çalışan sınıfın kültür düzeyini yükseltmiş bulunmaktadır... –dedi Peppone'ye.

— Hiç kuşkusuz doğru... –diye karşılık verdi Peppone–. Ayrıca bir fikrim var; geri döndüğümüzde açacağımız bir fotoğraf sergisi, birçok politik manifestolardan daha iyi bir propaganda olacak.

Don Camillo sordu:

— Ne tür fotoğraflar?

— Sevgili köy papazımızı, değişik bir kılıkla, dansederek eğlenirken gösteren fotoğraflar...

— Denizi görmeden paçaları sıvama... –dedi Don Camillo–. Senin de söylediğin gibi, uzun bir yolculuk var önümüzde daha...

Dans yeniden başlamıştı ki, kırk yaşlarında ufak tefek bir adam Don Camillo'ya sokulup İtalyanca sordu:

— Yoldaş, bu grubun başı siz misiniz?

— Hayır, başkan şu şişko soytarı. Ben yalnız hücre başkanıyım.

— Öyle olsun. İkinize de söylemem gereken bir şey var. Napolili arkadaşınız kızın peşini bırakmazsa, Romalı yoldaş kemiklerini kıracak.

Peppone, yabancının nasıl olup da böylesine güzel İtalyanca konuştuğunu bile sormadan, çıkacak bir meseleyi önleyebilmek için hızla uzaklaştı. Don Camillo sertçe kolunu sallayınca, yabancı anladığını göstermek için güldü:

— Votka istiyorsunuz, değil mi?

— *Da, da!* –diye karşılık verdi Don Camillo.

Adamın İtalyancayı böylesine güzel konuştuğuna hâlâ inanamıyordu. Eliyle votkaların depo edildiği odayı işaret etti. Odaya girdikten sonra daha serbestçe konuşabilirlerdi.

— Ben Romanyalıyım... –dedi yabancı, Don Camillo'ya.

— Öyleyse nasıl oluyor da İtalyancayı tam bir Napolili ağzıyle konuşabiliyorsunuz?

— Napolililiyim de ondan. 1939'da denizciydim. Romanyalı bir kıza abayı yakıp peşinden Romanya'ya gittim.

— Kızı bulamadın mı? –diye sordu Don Camillo.

— Buldum bulmasına ama, zamanı ayarlayamamışım...

— Ne demek istiyorsun? Geç mi kalmıştın? Başkasıyle mi evlenmişti kız?

— Yok canım, çok erken gitmişim. Böylece kızla kendim evlenmek zorunda kaldım. Neyse ki, savaş patladı da Ruslar Romanya'ya girdi. Tarım işçilerini topladıklarını duyunca, gönüllü olarak gelmek istedim...

Yabancı öyküsünü anlatırken, Peppone Petrovna yoldaşı yakalamak için fırsat kolluyordu. Mazurka biter bitmez onu Capece yoldaştan ayırıp döne döne vals yapmaya başladı.

— Bana bakın, yoldaş –dedi kıza–, size söylemem gereken bir şey var. Scamoggia yoldaş partimize çok yararlı bir adamdır. Ancak, politikada olgunlaşmamıştır henüz. Kapitalistçe kusurları vardır...

— Farkına varmıştım –dedi Petrovna yoldaş–. Zamanla kusurlarını yeneceğini sanıyorum.

— Çok haklısınız. Gel gelelim, bu akşam kusurlarına yenilmiş durumda. O gitarcıyla dansetmeyi sürdürürseniz hır çıkaracak. Eğlencenin dövüşle sona ermesini istemediğinize hiç kuşkum olmadığından, sizi uyarmayı düşündüm.

Valsi birlikte bitirdikten sonra ayrıldılar. Peppone küçük odaya gidince, Don Camillo Napolilinin öyküsünü baştan sona dek anlattı.

— Politikayla hiç bir ilişkisi olmamış... –dedi–. Kendisini bu zor durumdan kurtarmamızı istiyor yalnız.

Peppone omuz silkti.

— Belâsını arayan kendisi olmuş, değil mi? Neden Romanya'da kalmamış?

— Karım yüzünden... –dedi yabancı–. Ondan uzaklaşmam gerekti. Bir Napolili için, Rusya'da bir Romanyalı olmak, Romanya'da bir Romanyalı olmaktan daha kolaydır! Bütün bu çevredeki tek kadın ve erkek berberi olduğumdan, burada tam bir mutluluğa kavuşabilirdim. Sakal tıraş edip, saç keserek bir *kolhos*tan bir *kolhos*a geziyorum. Ne var ki, benim asıl ustalığım permanat yapmak...

— Permanat mı?

— Dünyanın neresine giderseniz gidin, kadın kadındır şef. Kendilerini güzelleştirmek fırsatını bulmaya görsünler, paralarını son kuruşuna dek verip aç kalmaya razıdırlar. İçlerinden biri permanat yaptırır yaptırmaz, geriye kalanların hepsi de yaptırmak ister. Ünüm hızla çevreye yayıldı...

— Anlıyorum... –dedi Peppone–. Ama neden zor durumdasın, orasını anlayamadım.

— Şef, şu koskoca Rusya'nın göbeğinde, genç bir adam olarak yaşamanın güçlüklerini hiç düşündün mü? «Serbest aşk» hakkında söyledikleri doğru değilmiş meğer... Romanya'dan buraya gelirken doğru sanıyordum ama. Bir Rus'un karısıyle yada kızıyle kırıştırmaya kalkan öyle esaslı bir sopa yer ki, tadına doyulmaz! Hepsinin de eli birbirinden ağırdır ha... Gittiğim ilk *kolhos*ta suçüstü yakalanınca, hemen sepetlediler beni. İkincisinde de talih yüzüme gülmedi, yakalanıp kovuldum gene. Haydi bir *kolhos*a... Gene suçüstü, gene dayak... Böyle sürüp gidiyor işte...

Peppone güldü.

— Eee, ne üzülüyorsun? Rusya'da seksen bin *kolhos* yok mu? Beğen beğendiğini! Bitecek değil ya!

— Ama ben yalnız bir taneyim! –diye karşılık verdi berber.

Peppone gülmekten kendini alamadı. Don Camillo onun bu neşeli durumundan yararlanmak istedi.

— Zavallı adamcağız şaka söylüyor... –diye araya girdi–. Gerçekte, Napoli'ye geri dönmek için deli oluyor. Yardım edemez miyiz ona?

— Ne demek istiyorsun? Bavula sokup da götüremeyiz kendisini, değil mi?

— Hayır. Ancak, Rondella yoldaş İtalya'ya geri gönderildi. Senin elinde on bir kişilik yolculuk belgesi var.

— Deli misin be! Oregov yoldaşın keskin gözünden kaçar mı hiç?

— Her an gözaltında tutamaz ki bizi...

— Aptallık etme! –dedi Peppone–. Bu adam burada kalıp berberlik işini sürdürsün, evli kadınlara da sataşmasın, olur biter.

— Komünizm demem ben buna! –diye karşı çıktı berber.

— Tuhaf bir öykü seninki... –dedi Peppone–. Ne var ki, ben bu işe karışmak istemiyorum.

Çıkıp gitti odadan sonra.

Berber, Don Camillo'ya yalvardı:

— Beni bırakıp gitmeyin. Ama başınızı belâya sokmak da istemiyorum. Hangi günlerde, nerelere gideceğinizi söyleyin bana, yetişir. Kendimi kovdura kovdura oradan oraya dolaşabilirim. Bir Napolilinin

Napoli'ye dönüşüne ancak yüce Tanrı engel olabilir. Kruşçev Tanrı değil ne de olsa...

Don Camillo gezi programını yazıp verdi adama.

— Elimden gelen bu kadar... –dedi–. Daha fazla yardımın dokunamaz sana. Karşılaşıp tanıştığımızı unut gitsin. Ben unuttum bile zaten.

Salonda gürültü, patırdı artmıştı. Peppone harıl harıl Petrovna yoldaşı arıyordu. Capece yoldaşla Scamoggia yoldaş ortadan kaybolduklarından dehşete kapılmıştı. Sonunda kıza gözü ilişince, hemen gidip kolundan yakaladı.

— Ne oldu? –diye sordu.

— Çok geç kalmışım... –diye itiraf etti kız–. Birlikte dışarıya çıkmışlar. Ben yetiştiğimde her şey olup bitmişti.

— Capece nerede?

— Yedi numaralı ahırın samanlığında.

— Ya Scamoggia?

— Capece'nin moraran gözüne soğuk kompres yapıyor.

— Başka hiç kimse olup bitenleri bilmiyor mu?

— Yalnız kendisine morarmış bir göz hatıra kalan Capece yoldaşla, suratına tokadı yiyen Nadia Petrovna yoldaş biliyor! –dedi kız, öfkeyle yumruklarını sıkarak–. Bana vurmaya cesaret etti!

Gülüp geçilecek bir iş değildi bu. Petrovna yoldaş sıradan bir kadın değil, parti ileri gelenlerindendi, devlet memuruydu.

— Çok iyi anlıyorum... –dedi Peppone, asık yüzle–. Döveyim mi onu şimdi, yoksa Oregov yoldaşa bildireyim mi davranışını?

— Kişisel duyguların parti yararına feda edilmesi gereken zamanlar vardır... –dedi Petrovna yoldaş–. Bırakın kalsın. Scamoggia yoldaş votkanın etkisinden kurtulamadı daha. Yarın ayrılınca ne aptalca davrandığını anlayacaktır.

Peppone başını salladı.

— Yoldaş, ne kadar kötü olursa olsun gerçeği söylememizi öğretti bize Lenin. Bir rastlantıyla biliyorum: ne bir damla votka içti Scamoggia, ne de bir damla konyak. Sarhoş değildi, ne yaptığını çok iyi biliyordu.

Petrovna yoldaş her zamankinden daha güzel görünüyor, gözleri sanki yaşla doluymuş gibi parlıyordu. Öbüründen çok daha kızarmış olan sol yanağını eliyle örterek, alçak gönüllüce bir karşılık verdi:

— Yoldaş, bunu itiraf etmek kolay değil ama, korkarım ben de politikada olgunlaşmamışım...

Ansızın Peppone'nin yanında belirdi Don Camillo.

— Bir şey mi oldu? –diye sordu.

— Hayır, işler yolunda... –dedi Peppone sertçe.

ÜÇ BUĞDAY FİLİZİ

Geceleyin birden esmeye başlayan dehşetli bir rüzgâr ovaları yalayarak ıslak toprakları dondurmuştu. Peppone'nin gümbür gümbür horlaması yüzünden, ilk uyanan Don Camillo oldu. Pencereden buzlar sarkıyorsa da, büyük sobadan tatlı bir sıcaklık yayılıyordu odaya. Çepeçevre sıralanmış uydurma karyolalarda, akşamki gürültülü eğlencenin, özellikle de votkanın bitkin düşürdüğü sekiz arkadaşı derin uykularındaydılar. Don Camillo da öbürleri gibi elbiseleriyle yatmıştı. Peppone yanındaki karyolada uyuyordu.

— Böylesine berbat horlamasa, bu adamın başına bir sürü dert açtığım için üzüleceğim neredeyse... –diye düşündü Don Camillo.

Çevresine bakınıp sessizce gözden geçirdi yatanları. Yenka Oregov yoldaşla Nadia Petrovna yoldaştan başka bütün grup buradaydı. Islak kompres hâlâ Capece yoldaşın morarmış gözünde duruyordu.

— Ey Hazreti İsa... –dedi Don Camillo–, bu zavallı adamcağızlara acı, karanlıklarını aydınlat.

Ayaklarını karyoladan aşağıya sarkıtıp ayakkabılarını giymeye koyuldu. Sol tekini kolayca giyebildi. Ama sağ teki yere çivilenmiş gibi bir türlü kımıldamıyordu. «Herhalde bağı yerdeki bir yarığa sıkışmıştır» diye düşünerek hızla çekti ayakkabıyı.

Ansızın Peppone'nin horlaması kesiliverdi. Bu rastlantının nedeni pek basitti. Don Camillo'nun ayakkabı bağını ayak bileğine bağlamıştı Peppone.

— Yoldaş –dedi Don Camillo sitem dolu bir sesle–, bana neden güvenemediğini anlayamıyorum.

— Dört açtığım gözlerimin önünde bunca dolap çevirdikten sonra, kimbilir ben uyurken neler yapmazsın!

Dışarıdaki bir tulumbada ellerini yüzlerini yıkamaya gittiler. Buz gibi ayaz yüzlerini kamçıladı. Sazdan damlı evlerde oturanlar sımsıkı içeriye kapanmışlardı. Ansızın bir hayat işareti göründü. Büyük bir kamyon alana girdi. Hemen ortaya çıkıveren Oregov yoldaşla bir grup köylü kamyonu karşıladılar. Peppone'yle Don Camillo da onlara katıldı.

Kamyondan aşağıya atlayan bir oğlan motosikletini indirmek için yardım istedi. Sonra şoför yere atlayıp Oregov yoldaşa bilgi vermeye başladı. Kürk paltosunun yakasını indirince, bunun vatandaş Stephan Bordonny olduğu görüldü. Motosikletli oğlan daha önce onarım için Grevinec'ten yardım istemeye gitmişti. Konukların otobüsünün şoförü, Petrovna yoldaşla birlikte gelerek, bundan sonra neler yapılabileceğini görüşmeye başladılar. Oregov yoldaşla Bordonny de aralarında kısa bir süre konuştuktan sonra, Petrovna yoldaş Peppone'ye durumu açıkladı:

— Merak etmeyin. Gerekli yedek parçaları getirmişler. Otobüs çok geçmeden onarılmış olacak.

— Neden yedeğe alıp buraya çekmiyorlar otobüsü–... –diye sordu Peppone.

— İmkânsızmış... –dedi kız–. Yol donmuş. Otobüsün ağırlığı lastiklerin buzu kavramasına yetmiyormuş. Gidip orada onaracaklar.

— Ben kendim de teknisyenim... –dedi Peppone–. Bir tulum bulursanız onarıma yardım ederim.

Oregov yoldaş bu teklife çok memnun olmuştu. Petrovna yoldaş tulum bulunabileceğini söyledi Peppone'ye.

— İki tane olsun... –dedi Peppone–. Tarocci yoldaşın aklı motorlara çok iyi erer. Onun yardımından da yararlanabiliriz.

Bu planı onaylayan Oregov yoldaş zorunlu gecikmelerini telefonla üstlerine bildirmek için motosiklete atlayıp yakındaki Drevinka köyüne doğru yola çıktı.

Peppone, Petrovna yoldaşa dönerek,

— Yoldaş –dedi–, grubun gerisi sizin yönetiminizde kalacak. Kötü davranan olursa, hiç çekinmeden ağzının payını verin. Özellikle gözünüzü Scamoggia yoldaştan ayırmayın, ortalığı karıştıran odur hep.

— Bütün gece onun beni nasıl aşağıladığını düşündüm. Bunu bana açıklaması gerek.

Gözlerinde soğuk bir bakış vardı kızın, ancak Napolili berberin yapıverdiği pırıl pırıl permanat bu soğukluğu biraz ılıştırıyordu.

Bu arada tulumlar bulunmuştu. Peppone'yle Don Camillo kamyona binip uzaklaştılar. Petrovna yoldaşın korku verici havasından kaygıya düşen Peppone Don Camillo'ya içini döktü:

— Şu kadın tehlikeli bir ruh bunalımı içinde. Fırsat bulabilse dudaklarını boyar, tırnaklarını cilâlar...

— Hiç şaşmam... –diye karşılık verdi Don Camillo–. Kadınlar politikada aşırıcıdır hep.

Kamyonda giderlerken vatandaş Bordonny hiç ağzını açmamış, iki İtalyan yolcunun söylediklerini hiç anlamıyormuş gibi davranmıştı. Otobüsün şoförü kamyonun arkasına tırmanıp kafayı vurmuş uyumuştu ya, Bordonny tedbiri elden bırakmıyordu gene de.

Gerekli bütün araçları getirmiş olan Bordonny, yolda kalan otobüse ulaşır ulaşmaz ne yapılacağını anladı. Otobüsün arkasını krikoyla kaldırmak kolaydı. Ancak, kriko buzda kaymasın diye altına bir tahta koymak gerekiyordu. Otobüsün şoförü aracının altına yatmaya kesinlikle karşı çıktı. Bu isteksizliği çok doğal olduğundan, Bordonny'nin sertçe tartışmaya başlamasına şaştı Peppone. Söze karışmaya çalıştıysa da, Bordonny avaz avaz bağırıp duruyordu. Sonunda şoför arkasını dönüp, *kolhos* yönüne doğru yürümeye başladı. Adam uzaklaştıktan sonra, homurdandı Bordonny:

— Cehennemin dibine dek yolu var!

Peppone başını sallayarak,

— Onu niçin suçladığını anlamıyorum... –dedi–. Otobüsün altında ezilmek tehlikesini göze almak istemiyordu, hepsi bu...

— Herifi defedebilmek için azarlamaktan başka çare yoktu... –dedi Bordonny.

Otobüsü çabucak krikoya alıp işe giriştiler. Bordonny cıvataları gevşetip somunları çıkarırken, anlatmaya başladı:

— Benim esir düşmemden kısa bir süre önce, yani 1942 Noelindeki korkunç savaş burada olmuştu.

Ruslar karşı konulmaz dalgalar gibi saldırıyorlardı. Ölülerimizi orada bırakarak çekildik. Çoğu yaralı yada hasta olan otuz kadar İtalyan topçu askeriyle *bersaglieri* Ruslarca çevrilip esir edildi. Onları, sizin de ziyaret ettiğiniz Tifiz'deki *kolhos*un yakınındaki başka bir *kolhos*a götüren Ruslar bir ahıra kapamışlar. Ertesi gün bölgeyi yeniden ele geçirdiğimizde hepsini ölü bulduk. Ruslar onları koyvermeyip makineli tüfekle taramışlardı. Cesetler bulunduğunda ben de vardım. Müthiş bir manzaraydı.

Soğuktan parmakları tutmaz olan Peppone'yle Don Camillo gene de çalışıp duruyorlardı. Bordonny öyküsünü sürdürdü:

— Cesetleri toplayıp gömdük. Kuzeye doğru dört kilometre kadar yürürseniz, sağa kıvrılan bir araba yolu görürsünüz. O yola varmadan yüz metre önce, kıyısında yüksek bir çit olan bir sulama hendeği vardır. Çit boyunca birkaç yüz adım yürüdükten sonra gövdesi sarmaşık kaplı bir meşe çıkar karşınıza. Gömdüğümüz yer tam orasıdır. Kenarları bu yol, araba yolu, hendek, bir de meşe ağacından bu yola paralel olarak araba yoluna dek çizilecek bir çizgi olan diktörtgenin içinde yatıyor ölüler.

Hiç konuşmadan yarım saat daha çalıştılar.

— Gerisini ben tek başıma yapabilirim... –dedi Bordonny–. Biri gelecek olursa kornayla işaret veririm size. Sarmaşığın altına bakarsanız, bir şey göreceksiniz.

Don Camillo kararlı adımlarla yürümeye başladı. Onu izlemekten başka yapacak şey kalmamıştı Peppone'ye. Gökyüzü kapalıydı, çıplak ovada deli deli esip duruyordu rüzgâr.

— Rüzgâr kesilirse kar yağar -dedi Don Camillo.

— İnşallah senin üstünü örtecek kadar yağar... -diye karşılık verdi Peppone.

Hızlanarak koşar adımlarla hendeğe vardılar. Hendeğin dibi kalın bir buz tabakasıyle kaplıydı. Don Camillo aşağıya süzülerek hendek boyunca ilerlemeye başladı. Çıplak dallarını bulutlu göklere doğru uzatmış olan meşe ağacına vardıklarında, hendeğin kıyısında buldukları bir gedikten yukarıya tırmandılar. Yeşil buğday filizleriyle kaplı geniş bir tarla uzanıyordu önlerinde.

Bir an kımıldamadan durup, ıssız manzarayı seyrettiler. Don Camillo kendini zorlayarak birkaç adım ilerledi, titreyen elleriyle sarmaşıkları araladı. Ağacın gövdesine bir tarih: *27 Aralık 1942*, bir kelime: *İtalya* ve yukarısına da bir haç kazınmıştı. Don Camillo sarmaşıkları bıraktı. Peppone yavaşça şapkasını çıkarmış, önünde uzanan tarlaya bakıyor, artık yerlerinde bulunmayan tahta haçları, soğuk toprağa gömülü dağılmış kemikleri düşünüyordu.

— *Requiem aeternam dona eis, Domine, et lux...*

Arkasına dönünce, meşenin dibinde, Bordonny'nin kazımış olduğu kaba saba haçın karşısında, Don Camillo'nun cenaze duasını okuduğunu gördü.

— *Deus, cuius miseratione animae fidelium reqiescunt: famulis et...*

Diri buğday filizleri rüzgârın etkisiyle titreşiyordu.

— *Oğlum, neredesin oğlum?*

Peppone savaşın son yıllarında, bir gazetede çıkan öykünün başlığını hatırladı. Umutsuz bir haykırıştı bu:

— *Oğlum, neredesin oğlum?*

Bordonny kendini işine vermiş çalışıyor; ama öte yandan da, yaklaşacak herhangi bir sesi duyabilmek için çevresine kulak kabartıyordu. *Kolhos* yönünden birisinin geldiğini işitince Peppone'yle Don Camillo'yu uyarmak için korna çaldı. Ne var ki, gelen, korktuğu gibi şoför değildi. O kepçe kulaklı İtalyan'dı. Ağır ağır yürüyordu. Yaklaşınca Bordonny durdurdu onu:

— Öbürleri dönünceye dek bana yardım edin yoldaş.

Tavan yoldaş paltosunu çıkarıp canla başla çalışmaya koyuldu. Bu arada Peppone'yle Don Camillo hızlı hızlı geri dönmüşlerdi. Otobüsün yanına gelince, Peppone,

— Şu aracı bana ver bakayım... –dedi Tavan'a.

Tavan yoldaş ellerini bir paçavraya silip paltosunu giydi. Yarım bir puro yakmış olan Don Camillo'nun çevresinde dolanmaya başladı. Sonunda cesaretini toplayıp konuşabildi:

— Yoldaş, meşgul değilseniz sizinle biraz görüşmek istiyorum.

— Ustalar işi ele aldı... –diye karşılık verdi Don Camillo–. Görüşmememiz için bir neden yok.

Yol boyunca birlikte yürümeye başladılar. Tavan yoldaş biraz utanmış bir havada,

— Yoldaş –dedi–, birçok doğruları dile getiriyorsunuz. Hepsini kabul ediyorum elbette. Gel

gelelim, köylü sınıfını toptan mahkûm eden sözlerinize katılamıyorum. Şehirde işçiler bir araya toplanmışlardır, çağdaş gelişmelerden haberleri olur, politikanın göbeğindedirler. Oysa, köylüler tek başlarına yaşarlar, bir toplum bilincine varmaları beklenemez. Yeni düşünceleri kafalarına sokmak güçtür; çoğunlukla anlayamazlar. Ama pek azı bunu anlamış, kendi sınıflarını geliştirmeye çalışmaktadır.

Tavan yoldaşın esmer, kemikli, kepçe kulaklı yüzü biraz yatışmış görünüyordu.

— Sadık, çok çalışkan bir partili olduğunuzu biliyorum... –dedi Don Camillo–. Belki düşünmeden konuşmuşumdur. Neyse, sizin sınıf gururunuzu yaralamak istememiştim.

— Haklıydınız ama –diye karşılık verdi adam–. Köylü sınıfı tıpı tıpına sizin tanımladığınız gibi. Ancak bir değişim aşamasında şimdi. Yaşlılar köstekliyor bu gelişmeyi. Köylük yerde yaşlılar çok sayılır, sözü dinlenir. Kafaları yanlış bilgilerle doludur, düzeltemezsiniz de... Adamlar bütün yaşamları boyunca köpek gibi çalışmışlardır. Parti bütün sorulara karşılık veriyor vermesine ama, dizginler yaşlıların elinde henüz. Bazı düşünceler akıllarına yattığı halde, yüreklerinin sözünü dinliyorlar. Açık seçik düşünebildikleri zaman bile, yürekleri yönetiyor kafalarını.

— Yoldaş, ben kendim de köy çocuğuyum, Ne demek istediğini çok iyi anlıyorum. Evet, özet olarak köylü sorunu budur. İşte bunun içindir ki, propagandayı arttırmamız gerekiyor.

Bir süre konuşmadan yürüdüler.

— Yoldaş –dedi Tavan birdenbire–, karım, çocuklarım, ben; yetmiş beş yaşındaki babam ve

yetmiş üç yaşındaki anamla birlikte oturuyoruz. Yüz yılı aşkın bir süredir o topraklardayız. Anamla babam yılda en çok bir kez köye giderler. Bütün yaşamları boyunca yalnız bir kez büyük bir şehirde bulundular. Nasıl düzeltebilirim onların kafalarını? Özellikle başlarına gelenlerden sonra...

Don Camillo soran gözlerle baktı.

— Dilinin altında bir şeyler var senin yoldaş, çekinme anlat... –dedi–. Erkek erkeğe konuşuyoruz şimdi; partiyi bir yana bırak...

Tavan yoldaş başını salladı.

— Benden beş yaş küçük bir erkek kardeşim vardı... –dedi–. Savaşta öldü. Babam kadere boyun eğdiyse de, anamın acısı dinmek bilmedi. Bu yolculuğa çıkacağımı duyunca çılgına döndü; istediklerini yapacağıma söz vermek zorunda kaldım.

— Kardeşin nerede öldürülmüştü? –diye sordu Don Camillo.

— Nereye gönderdilerse, oraya gitti... –dedi Tavan–. Tam burada, 1942 Noelindeki savaşta öldürülmüştü... –Sesinde belirli bir rahatlama olmuştu–. Anam onun mezarına dikilen haçı bulacağıma, bunu onun önüne dikeceğime söz verdirdi...

Cebinden bir adak mumu çıkarmıştı.

— Anlıyorum yoldaş –dedi Don Camillo–, ancak, kardeşinin gömüldüğü yeri bulabileceğini nasıl umabiliyorsun?

Cüzdanından bir fotoğraf çıkaran Tavan,

— İşte –diye karşılık verdi–. Alayın papazı bunu anama vermiş. Üstünde kardeşimin adı olan haç şu. Arkasında en yakın köyün adı yazılı, bir de o yerin haritası var.

Don Camillo fotoğrafı çevirip arkasına baktıktan sonra geri verdi.

— Anlamıyor musun yoldaş? –diye sordu Tavan kaygıyla–. Buralarda bir yerde olacak; ne yapıp yapıp bulmalıyım. Öbür yandan, nasıl sorabilirim bu insanlara o yeri?

Yolda epeyce yürüdükleri için sulama hendeğinden ve haritada işaretlenmiş olan meşe ağacından pek uzakta değillerdi.

— Daha çabuk yürü!... –dedi Don Camillo.

Kendisi de hızlanmıştı. Hendeğe ulaşınca durdu.

— İşte yol bu, bir kıyısında çit uzanan hendek şu, meşe ağacı da şurada.

Tavan yoldaş arkasında, hendeğin içine indi gene; tam meşe ağacının önüne gelince yukarıya tırmandılar. Buğday tarlasını gösterdi Don Camillo:

— İşte –dedi–, kardeşin burada yatıyor.

Sarmaşıkları kaldırarak ağacın kabuğuna kazınmış olan haçla tarihi de gösterdi. Tavan yoldaş önünde uzanan tarlaya bakarken, mumu tutan eli titriyordu. Don Camillo birkaç adım ileriye yürüdü, eğilip küçük bir çukur kazdı toprakta. Ne yaptığını anlayan Tavan yoldaş, mumu o çukura yerleştirip yaktı. Sonra ayağa kalkıp, kasketi elinde, gözlerini karşıya dikti. Cebinden bir çakı çıkaran Don Camillo, tarladan küçük bir toprak parçası oyup aldı. Bu parçada üç büyük buğday sürgünü vardı. Her zaman kutsal kap olarak kullandığı alüminyum bardağa yerleştirdi onları. Kendi kendine, «Nasıl olsa başka bir bardak bulabilirim» diye düşünüyordu. Sonra bardağı Tavan'a uzatarak,

— Bunu annene götür... –dedi.

Tarlanın kıyısına dek yürüdüler.

— Haç çıkar... –dedi Don Camillo–. Ben kendim de aynı şeyi yapacağım.

Bulundukları yerden adak mumunun kımıltılı alevini görebiliyorlardı.

Sonra korna sesini duyarak hızla otobüse doğru yürümeye başladılar. Varmalarına biraz kala Don Camillo durdu.

— Yoldaş –dedi–, bu yaptığımız ananı mutlu edecek. Ne var ki, partinin bunu doğru bulmayacağı da besbelli...

Tavan yoldaş sertçe,

— Parti bana vız gelir! –dedi.

İçinde toprak parçasıyle buğday sürgünleri olan alüminyum kabı sanki canlıymış gibi şefkatle okşadı.

UZAY HÜCRESİ GÜNAH ÇIKARTIYOR

Moskova treninde pek az yolcu bulunduğundan, Don Camillo tek başına bir kompartımana kurulmuştu. Peppone onun o ünlü Lenin'den seçmeler kitabını ortaya çıkardığını görünce, tüyleri diken diken olarak, vagonun ön ucunda karargâh kurmuş bulunan Nadia Petrovna yoldaş ve Oregov yoldaşla çene çalmaya gitti. Don Camillo sahte kitabı bırakıp defterini çıkardı bu kez.

«Perşembe, saat 8. Tifiz *kolhos*u. Stephan Bordonny. Savaş ölülerinin mezarlığı. Ölüm ayini. Tavan yoldaş. Saat 15, trenin kalkışı.»

Perşembe mi? Henüz perşembe miydi daha? Sovyetler Birliği'ne geleli yalnız yetmiş dokuz saat olduğuna bir türlü inanamıyordu.

Bir kez daha karanlık çöküyordu işte. Rüzgârın yalayıp geçtiği ovanın tekdüzeliğini bozacak ne bir tek ağaç, ne de bir tek ev vardı. Yalnız uçsuz bucaksız buğday tarlalarıydı görülen. Bunları yaz güneşinin altında yemyeşil, dipdiri olarak canlandırıyordu kafasında. Ne var ki, hiç bir düş yüreğini ısıtmaya yetmiyordu. Kendi memleketi olan Bassa'nın kış manzarasını düşündü. Yoğun sis, ıslak tarlalar, çamurlu yollar... İnsan elinin dokunuşuyle toprağa sinen doğal sıcaklığı yok edecek kadar soğuk değildir orada rüzgârlar. Bu görüntünün içinde yürümekte

olan bir köylü, kendini dünyanın gerisinden ayrılmış hissetmez. Gözle görülmeyen hayat verici ipliklerle diğer kişilere bağlanmıştır sanki. Oysa Rusya' da bu gibi bağlar yoktu. İnsan bir duvarın bir tuğlasına benziyordu; doğal yapının gerekli ama değiştirilebilir bir parçasıydı. Her an oradan çıkarılıp bir moloz yığınına atılabilirdi ki, yaşamanın bir gereği kalmazdı o zaman. Kısacası burada insan umut kırıcı bir şekilde diğerlerinden ayrılmıştı, yalnızdı. Don Camillo ürperdi. Sonra başka bir düşünce uyandı kafasında:

— Hangi cehennemin dibinde acaba o şeytan Peppone?

Kompartımanın kapısı gıcırdadı, Tavan yoldaşın araştıran gözleri göründü.

— Rahatsız ediyor muyum?... -diye sordu Tavan.

— Gir içeri de otur... -diye karşılık verdi Don Camillo.

İçeriye giren Tavan Don Camillo'nun karşısına geçip oturdu. Cebinden çıkardığı yuvarlak bir kutu gibi kıvrılmış karton parçasını, bir an durakladıktan sonra yol arkadaşına gösterdi.

— Birkaç güncük daha... Sonra kurtulacaklar... -dedi, kartonun içine gizlediği üç buğday sürgününü taşıyan alüminyum bardağı işaret ediyordu-. Kutunun açık tarafından hava alabilirler. Yanlara da delik açsam mı dersiniz?

— Hayır, bence oldukları gibi kalabilirler. Önemli olan fazla ısınmalarını önlemektir.

Tavan silindir biçimindeki karton kutuyu kanepenin arkalığına dayadı, söze girişti:

— Ama sonra...

— Sonra mı? Ne sonrası?

— Evime döndüğüm zaman...

Don Camillo omuz silkti.

— Yoldaş, üç buğday filizini dikmenin ne güçlüğü olacağını anlayamıyorum?

— Güçlük anam yönünden –dedi Tavan–. Ona ne söyleyeceğim? «Bu buğday...» –Susup pencereden dışarıya baktı–. Yirmi milyon kilometre karelik ülkede bula bula burayı mı bulmuşlar buğday ekecek?

Don Camillo başını salladı.

— Yoldaş –dedi–, bir ülke savaşta yirmi milyon ölü verirse, düşmanlarının topraklarında bıraktığı elli yada yüz bin ölünün lafı mı olur?

Tavan yoldaş karşı çıktı:

— Bunu anama söyleyemem.

— Söylemeni salık vermiyorum zaten. Bırak anan fotoğrafta gördüğü, oğlunun mezarının başına dikilen tahta haçı düşünsün gene. Mumu onun önünde yaktığını söylersin. Üç buğday sürgününü de, içinden nasıl geliyorsa öyle yaparsın. Onları canlı götürüp, yeniden dikersen, verecekleri buğday taneleri kardeşinin anısını canlı olarak sürdürür...

Tavan üzgün bir hava içinde dinliyordu. Don Camillo konuyu değiştirdi:

— Yoldaş, bu duygucu, burjuvaca soruları sormak da nereden aklına geldi?

— Onlardan söz etmek hoşuma gidiyor çünkü... –dedi Tavan.

Karton kutusunu alıp, çıkmaya hazırlandı. Gitmeden önce bir kez daha pencereden dışarıya bakıp söylendi:

— Yirmi milyon kilometre kare içinde, bula bula o avuç içi kadar yeri mi bulmuşlar...

Uzun sürmedi Don Camillo'nun yalnızlığı. Birkaç dakika sonra kapı ardına dek açıldı, Genovalı Bacciga yoldaş içeriye girdi. Don Camillo'nun karşısına geçip oturdu. Dik kafalı, lafı evirip çevirmeden konuşan bir adam olduğundan, hemen söze girişti:

— Yoldaş –dedi–, iyice düşünüp taşındım, sen haklıymışsın. Mink kürk, naylon çorap alışverişi yapılacak yer değil burası. Beni herkesin önünde suçlamandan sonra söylediğim sözler için özür dilerim.

— Benim de senden özür dilemem gerek... –dedi Don Camillo–. Meseleyi bütün hücrenin önünde açacağıma, erkek erkeğe konuşmalıydım seninle. Aslında Oregov yoldaş yaptıklarını görmüştü. Ondan önce davranıp durumu kurtarmak için öyle davrandım.

Bacciga yoldaş anlaşılmayan bir şeyler homurdandıktan sonra,

— Yapılan alışveriş kanunsuz olduğu halde, kürkü aldı, değil mi? –diye sordu.

Don Camillo adamı avutmaya çalıştı:

— Ee, hiç olmazsa mesele kapanmış oldu.

— Evet, gel gelelim zararlı çıkan ben oldum bu işten... –dedi Bacciga.

— Hamama giren terler yoldaş, hepsi o kadar... –dedi Don Camillo.

— Peki ama, bana ipek çorapları verip, dönüşte yerine bir kürk etol getirmemi söyleyen kişiye ne cevap vereceğim ben?... –Bir süre anlaşılmaz sözler

homurdandıktan sonra ekledi–: Yoldaş, açık konuşalım. Dün akşam senatörün sana oynadığı oyunu gördüm; söylediğine göre eli maşalı bir karın varmış. Benimki seninkinden on kat daha beter! Beni bu işe bulaştıran o oldu. Eğer istediklerini götüremezsem, bizzat Togliatti yoldaş bile kurtaramaz beni! Aynı zamanda pis bir faşist olduğundan, bizim parti örgütüne çağırtıp azarlatamam da... Üstelik, kendisinden beter olan kızları da onun yanını tutarlar.

— Onlar da mı pis faşist? –diye sordu Don Camillo.

— Daha da kötü! Hıristiyan Demokrat onlar. Fırtına süvariler taktım adlarını!

— Anlıyorum –dedi Don Camillo–. Nasıl bir yardımım dokunabilir sana?

— Yoldaş, ben limanda çalışıyorum. Bunun için, her zaman birkaç Amerikan doları bulunur cebimde. Amerika da pis olmasına pis ya, dolar her zaman işe yarıyor. Ne demek istediğimi çaktın mı yoldaş?

— Pek anlayamadım, hayır.

— Yoldaş, evdeki barışı korumak uğruna dolarlarımı feda etmek istiyorum. Bir sakıncası var mı bunun?

— Dolarlarını harcamanın mı? Hiç bir sakıncası yok. Sovyetler Birliği'ne döviz gerekli.

Rahatlayan Bacciga,

— Ben de öyle düşünüyorum... –dedi–. Söz dolardan açılmışken, buradaki değeri hakkında bilgi verebilir misin bana?

Don Camillo bu işi iyice biliyordu.

— Resmî kurda bir dolar dört ruble. Ancak turistlere on rubleden bozuyorlar. Gerici gazetelere

göre, bir de karaborsa varmış. Yirmi ruble veriyorlarmış bir dolara! Elbette her zamanki anti-komünist propagandadan başka bir şey değil bu.

— Elbette –dedi Bacciga–. Demek Moskova'ya vardıktan sonra, paramla istediğimi yapabilirim. Sonuç bu oluyor, değil mi?

— Bütünüyle yasalara uygundur yoldaş.

Bacciga yoldaş yüreği rahatlamış bir durumda ayrıldı. Ama Salvatore Capece yoldaş çoktan kapıya dayandığından, olup bitenleri yazacak zaman bulamadı Don Camillo. Soğuk kompres işe yaramış, adamın sol gözünün çevresinde ancak soluk mavi bir halka kalmıştı. Don Camillo'nun karşısına otururak,

— Yoldaş –dedi–, nasıl olduğuna aklım ermedi ama, o votkayı konyakmış gibi rahatça yuvarlıyorsun mideye. Ne var ki votka ne de olsa votkadır. Ne etki yapacağını bilemiyor insan önce; kavga gürültü başlayınca da, eee, geri dönülemiyor artık!

Don Camillo başıyle doğrulayınca Capece sözlerini sürdürdü:

— Senatör benimle sonra hesaplaşacağını söyledi. Zaten bir gözüm mosmor, ensemde de ceviz kadar bir şiş var. Daha ne türlü hesaplaşacakmış benimle? Karım bizim mahallî parti hücresinde çalışıyor. Orada bu aptallığımın sözü edilirse, hiç kuşkusuz o da duyacaktır. Ateşli, kıskanç bir kadındır. Daha fazla bir şey söylemem gerekmez; çünkü sanıyorum senin başındaki de benimkinden aşağı kalmıyor...

— Merak etme yoldaş... –dedi Don Camillo–. Ben senatörle görüşürüm.

Ayağa fırlayan Capece rahatlamış görünüyordu.

— Salvatore Capece derler bana!... –diye bağırdı–. Napoli'ye yolun düşerse, Salvatore Capece'yi sor, yetişir. Orada herkes tanır beni!

O ana dek öyle çok şey olmuştu ki, Don Camillo hepsini bir bir yazması gerektiğini düşündü. Ne yazık ki, kısmet değilmiş. Daha defterini çıkarmasına kalmadan Peratto yoldaş içeriye daldı. Piemonte'nin Torino şehrinden olan Peratto, sözü evirip çevirmeden doğruca konuya girdi:

— Yoldaş, iyi eğlendik dün. İçki içilirse böyle olur hep. Ama votkanın etkisi kalmadı artık, iyice ayıldım. Senatör ne derse desin, ben profesyonel bir fotoğrafçıyım, amatör değil. Onun için dün gece şipşak çektiğim fotoğrafların filmini getirdim, buyur al. Ne istersen yapabilirsin...

Don Camillo filmi aldı.

— Minnettarım sana yoldaş... –dedi–. Çok dürüst bir insansın.

Kapıya doğru yürüyen Peratto yoldaş, karşılık verdi:

— Bu bir meslek ahlâkı sorunu, aynı zamanda da erkekler arasında bir dayanışma. Benim karım da gün geçtikçe daha kıskanç oluyor... Senatöre filmin ışık alıp bozulduğunu söyleyeceğim.

Peratto çıkıp gittikten sonra, Don Camillo gözlerini gökyüzüne kaldırdı.

— Ey Hazreti İsa –dedi–, bütün bunlardan sonra, kıskanç bir karım olmadığı için âdeta utanıyorum.

Sonra defterini çıkarıp şunları yazdı: «*Evlendiği kadın afyon gibi etkiler insanı.*» Daha fazla bir şey

yazmasına kalmadan, Scamoggia yoldaş göründü kapıda. Don Camillo'nun karşısına çöküp, yaktığı sigarayı somurtuk dudaklarının bir köşesinden sallandırdı aşağıya. Alışılmadık, ciddî bir görünüşü vardı; aklını kurcalayan bir şey olduğu besbelliydi. Bir an soran bakışlarla baktı Don Camillo; adam pek konuşacağa benzemediği için notlarını tamamlamaya karar verdi. Ancak Scamoggia,

— Yoldaş! -diye seslenince, hemen ortadan kaldırdı defteri.

— Yoldaş, dün akşam olanları biliyorsun... -diye söze başladı Scamoggia.

— Hiç korkma -dedi Don Camillo-, Capece biraz önce buradaydı. İşler yoluna girdi.

Scamoggia pek şaşmış görünüyordu.

— Capece mi? Onun ne ilişkisi var bu işle?

— Gözü moraran oydu, değil mi? -dedi Don Camillo.

— Haa, belki de oydu... -dedi Scamoggia kayıtsızca-. Ama ben ondan söz etmeye gelmedim.

— Bir şey anladıysam Arap olayım... -dedi Don Camillo.

Sigara dumanını yavaş yavaş üfledi Scamoggia.

— Dün gece zayıf bir anıma rastladı, birisinin yüzüne tokat attım.

— Evet, biliyorum... -dedi Don Camillo sabırla.

— Capece yoldaştan söz etmiyorum canım. Kıza vurdum senin anlayacağın...

Don Camillo adamakıllı şaşırmıştı.

— Petrovna yoldaşı mı tokatladın yani? Nasıl yapabildin böyle bir işi?

Scamoggia yoldaş durumu nasıl açıklayacağını

bilemediğini gösteren bir tavırla kollarını iki yana açtı.

— Petrovna yoldaş aklı başında bir kadın... –dedi Don Camillo–. Bunun yalnız votka yüzünden olduğunu anlamıştır.

— İçki içmiyordum, kız da bunu biliyordu... –dedi Scamoggia–. Zaten asıl mesele bu ya...

Sigarasını yere fırlatıp üstüne bastı. Don Camillo onu hiç böyle üzgün, bitkin görmemişti.

— İşi bu kadar büyütme yoldaş... –dedi–. Çok sevimli bir kız.

— Elbette öyle... –dedi Scamoggia–. Ağırlığınca altına değer. Sokakta tavladığım rasgele bir kızmış gibi davranamam ona karşı. İşi fazla ileriye götürmeye hakkım yok.

Don Camillo'nun memleketi La Bassa, Roma' dan yüzlerce kilometre uzaktaydı. Onun için Scamoggia'nın kafasının bir şehirli kıvraklığıyle işleyişine ayak uyduramadı.

— İşi ileriye götürmek mi? –dedi–. Ne demek istiyorsun?

— Şaka etmiyorum!... –diye bağırdı Romalı çapkın–. Nanni Scamoggia bir kızı tokatlarsa, sebepsiz değildir bu. Eğlence olsun diye kadın döven bir adama benziyor muyum ben?

Don Camillo başını salladı.

— Anlıyorum. Kız, ciddî olarak onunla ilgileniyorsun fikrine kapılır diye korkuyorsun.

— Elbette ya!

— Hem onunla evlenmek istemiyorsun, hem de bunu ona söylemeye korkuyorsun.

— Durum tam böyle işte.

— O zaman kolay canım. İşi oluruna bırak.

Sen memlekete döndükten sonra, üç gün içinde çaresiz unutur gider...

— Ben unutamam ama. Mesele bu!

Don Camillo durumun sandığından da karışık olduğunu anladı.

— Öyleyse sana hiç bir akıl veremem... –diye itiraf etti.

— Evet, verebilirsin. Kafan iyi işliyor, sana güveniyorum. Dün akşam, her şey olup bittikten sonra uzun uzun konuştuk onunla. Durumu açıklamam gerekiyordu.

— İyi etmişsin.

— Kız birkaç ay sonra Roma'ya gelecek, rehberli bir gezide tercümanlık yapacakmış... –Bir an durakladıktan sonra ekledi–: Sana güvenebilir miyim yoldaş?

— Günah çıkarttırdığın papaza güvendiğin kadar.

— Ölürüm de günah çıkartma hücresine adımımı atmam!

— Haklısın –dedi Don Camillo–. Ancak, öyle papazlar vardır ki, ölür de günah çıkartma hücresinin sırlarını açığa vurmaz. Papaz olsaydım, öyle bir papaz olurdum ben de. Serbestçe konuşabilirsin.

— Kız Roma'ya geldiği zaman, benimle birlikte olmak için, orada kalmayı düşünüyor. Bunu yapması için onu yüreklendirmem doğru olur mu?

— Hayır... –diye kestirip attı Don Camillo–. Şerefsizlik olur bu! Scamoggia yoldaş gibi bir adam böyle bir iş yapmaz. Daha doğal, daha şerefli bir çözüm yolu var.

— Neymiş o?

— Kız işini iyi yapıyor. Herhalde partiyle de

arası iyidir. Moskova'ya gittiğimizde, senin burada kalman için izin alabilir hiç kuşkusuz. Sağlam inançlı, teknik yetenekleri olan adamlar gerekli Sovyetler Birliği'ne. Bir kez buraya yerleştikten sonra, gerisi kolay. Hem yüreğin, hem de vicdanın rahata kavuşur. Masum, sevdalı bir kızı yabancı bir ülkede maceraya sürüklemekten çok daha iyi değil mi bu?

Scamoggia'nın yüzü aydınlandı.

— Yoldaş, kafam çalışmıyordu. Sen ışık tuttun bana. Senin de söylediğin gibi, meğer işin çok kolayı varmış... İyi ki sana içimi dökmüşüm.

Don Camillo'nun elini sallaya sallaya sıktıktan sonra çıkıp gitti.

— Ey Hazreti İsa –dedi Don Camillo–, çoban yoldaşın görevi, yolunu kaybeden koyunu parti ağılına geri getirmektir.

— Hayır –dedi Hazreti İsa–, şeytan yoldaşın görevidir bu!

Ne var ki, belki de Hazreti İsa'nın sesi değildi işittiği, bozkırda esen rüzgârın uğultusuydu. Kim bilir? Peppone gelip karşısına dikildiğinden, bu soruyu karşılıksız bırakmak zorunda kaldı Don Camillo.

— Burada oturup pencereden dışarıyı seyredeceğine, neden bizim konuşmamıza katılmadın?... –diye sordu Peppone.

Don Camillo ciddî ciddî karşılık verdi:

— Yoldaş, Partiye karşı sorumluluğunu bilen bir hücre başkanının yapılacak çok işi vardır.

Peppone kuşkuyla baktıktan sonra, omuzlarını silkti. Düşmanı ne kadar şeytan olursa olsun, Rusya'nın ortasında bir kompartımana kapalı olarak yolculuk yaparken, kime ne kötülüğü dokunabilirdi ki

Ne büyük bir gündü Peppone için! Bir traktör fabrikasıyle bir *kolhos*u ziyaret etmişler, sonra da tam yirmi saat uçsuz bucaksız, verimli, ekilmiş topraklarda yolculuk yapmışlardı. Bütün bunlar Sovyetler Birliği'nin tarımsal kaynaklarıyle endüstri alanındaki yeterliği konusunda bir fikir vermekle birlikte; aslında çok büyük bir etki yapmamıştı üstlerinde. Bir dizi üzücü olay «batı»nın dengeyi sağlamasına yardım etmişti gerçekten. Gel gelelim artık bütün kuşkular, fikirler ortadan silinmeliydi; «batı»nın görüşü hapı yutmuştu. Böyle düşünüyordu Peppone. Kendilerini Moskova'nın geniş caddelerinden geçiren son derece modern otobüs, Ukranya'nın çamurlu yollarında dolaştıkları hurdası çıkmış araca hiç mi hiç benzemiyordu. Çevrelerinde damları sazla örtülü kulübecikler değil, yüksek gökdelenler görülüyordu. Batının görüşünün kılık değiştirmiş savunucusu Don Camillo da bir an için susup kalmıştı. Peppone onun kulağına eğilip fısıldadı:

— Aşağılık duygusuna kapılma sakın yoldaş. Kendi gözlerinle gördüklerin bile propagandanın yarattığı bir seraptan başka bir şey değil. Haa, aklıma gelmişken söyleyeyim; biraz hareket etmek istiyorsan, Kremlin'in çevresinde bir yürüyüş yapabilirsin. Beş kilometrecik tutuyormuş ancak!

Nadia Petrovna yoldaştan sağladığı bilgileri, sanki Moskova'yı kendi elleriyle kendisi kurmuş gibi, gurur taşan bir sesle tekrarlıyordu. Yenka Oregov yoldaşa gelince, konukların hayranlık çığlıklarını duydukça sevinçten ürperiyordu. Hiç bir şeyi umursamayan soğuk bürokratlardan değildi o. Bin ruble olan aylığına karşılık, en az on bin rublelik bir coşkuyla, yurtseverlikle çalışıyordu. Dev gibi devlet örgütünün mütevazı ama temel parçalarından biri olduğu inancı içinde mutluydu. «Yüz kopek bir ruble eder, bin defa bin ruble de bir milyon ruble. Gel gelelim, benim bir kopeğim eksik olursa, milyon tamamlanamaz.» Böyle düşünüyordu Oregov yoldaş. Bir kopeklik yatırımıyle kendini bir milyoner gibi gördüğünden, bu düşünce sanıldığı kadar saçma değildi. Konukların hayran bakışları içini gururla dolduruyordu. Ancak artık Moskova'nın harikalarına doyduklarını görünce Petrovna yoldaşa şehirdeki gezilerinin birinci bölümünün sona erdiğini bildirmesini söyledi.

— Oregov yoldaş, uyuşan bacaklarınızı biraz açmak istersiniz diye düşünmüş –dedi kız–. Onun için, otele yürüyerek dönmenizi salık veriyor. Birkaç yüz metre uzaklıkta zaten.

Gösterişli bir alanın ortasında otobüsten indiler. Oregov yoldaş, sanki önemsiz bir ayrıntıyı birden hatırlamış gibi geri döndü; önlerine düşüp içinde yürüyen merdivenler olan küçük bir yapıya götürdü onları. Yerin altına indiklerini farketti konuklar. Merdivenin sonuna vardıklarında Petrovna yoldaş konuştu:

— Yoldaşlar, işte metro bu!

Ünlü Moskova metrosu Babil'in asma bahçeleri gibi muhteşemdi. Her yanı süslenmişti: bronz, mermer heykeller; kabartma resimler; yağlıboya tablolar; pırıl pırıl kristaller... Sanki halı yerine mink kürkler serilmiş gibi geliyordu insana. Peppone'yle arkadaşları büyülenmiş gibiydiler. Pek mutluydu Oregov yoldaş, kendinden geçmişti. İlk konuşan Scamoggia yoldaş oldu:

— Yoldaş –dedi alçak sesle Petrovna'ya–, senden sonra Rusya'nın en göz kamaştırıcı şeyi bu!

Şaşırıp kalan kız, kendini toparlayınca karşılık verdi:

— Yoldaş, Sovyet sanatının, ensdüstrisinin bir zaferidir bu metro; şakaya gelmez!

Scamoggia üsteledi:

— Şaka etmiyorum ki yoldaş!

Öyle içtenlikle konuşmuştu ki, bir an için partili ağırbaşlılığını unutan Petrovna yoldaş kapitalistçe gülümsedi. O sırada Don Camillo'yu dürten Peppone, sırıtarak sordu:

— Yoldaş, o ikimizin de tanıdığımız papaz efendi, ne derdi acaba bunları görseydi?

Elbiseleri üstlerine tam uymayan, asık yüzlü kadınlar, erkekler doldurmaya başlamıştı metroyu.

— Ne diyeceğini biliyorum... –diye karşılık verdi Don Camillo–. Altın tabakta verilen bir soğanı yemektense, toprak kapta verilen bir bifteği yemek daha iyidir.

— Materyalizmin bundan bayağısını duymamıştım!... –dedi Peppone.

Ne var ki, öte yandan, bifteği aklından çıkaramıyordu.

Bilinen «batıyla yakınlık kurma» günlerine rastladığından, Sovyet hükümeti konukları ağırlamak için, en iyi oteli seçmişti. En azından metro kadar muhteşem bir yapıydı bu. Binden fazla odası, süslü kabul salonları, her köşesinde asansörleri vardı. Öğle yemeğinden sonra otelin girişine oturan Don Camillo girip çıkanları seyretmeye koyuldu. Bulunmayan ırk ve renk yoktu: kara, kahverengi, sarı, türlü türlü ak tenli insanlar. Besbelli dünyanın dört bir köşesinden kopup gelmişlerdi, birçok dilleri konuşarak anlaşmaya çalışıyorlardı. Çok geçmeden gözcü Peppone gelip yanına oturdu.

— Babil Kulesi'ni andırıyor... –dedi Don Camillo.

— Evet, öyle... –diye doğruladı Peppone–. Türlü türlü diller konuştukları halde birbirlerini anlayabiliyorlar. Aynı doğrultuda düşünüyorlar çünkü. İşte bizim gücümüz burada. Lenin'in mezarını ziyaret etmek için kuyrukta bekleyen kalabalığı gördün mü bu sabah? Bir karanlığı aydınlattığı için, ona saygı borçlarını ödemeye geliyorlar her yandan.

Don Camillo ciddî ciddî baktı Peppone'ye:

— Yoldaş –dedi–, sen belediye başkanıyken bunları bilmiyor muydun?

— Biliyordum elbette. Şimdi bildiğim kadar biliyordum, ama bildiğimin farkında değildim. Hazreti İsa modası yaygınken de aynı şeyler olmuştu. Ancak, Hazreti İsa olayında insanları birleştiren batıl inançlardı. Oysa şimdi akıl aynı işi yapıyor. Gerçek her zaman ortadaydı; ne var ki, Lenin bir meşale yaktıktan sonra insanlar görebildiler onu. İşte bunun için Moskova'ya gelenler, her şeyden önce onun mezarını ziyaret etmek için gelirler.

— Orada bir mezar daha yok mu? –diye sordu Don Camillo.

— Hem var, hem de yok –dedi Peppone–. Ne fark eder, halk Lenin'in mezarını görmeye geliyor. Sen de görmek fırsatını bulacaksın.

— Hayır, hayır... –dedi Don Camillo başını sallayarak.

— Biraz sonra hep birlikte oraya gidiyoruz. Demin programımız hakkında Oregov yoldaşla konuştum.

— Kimseye ödenecek minnet borcum yok benim... –dedi Don Camillo–. Modanın çılgınlıklarına uymam, gerçek ışık Hazreti İsa'dır benim için bugün de.

— Bir hücre başkanı olarak ödevlerin var ama...

Sonra cebinden bir posta kartı çıkarıp masaya koydu, yazmaya başladı. Peppone homurdandı:

— Gene bir dolap çevirmeye hazırlanmıyorsundur inşallah.

— Bir rastlantıyla Piskoposluk Meydanında oturan bir arkadaşı olamaz mı insanın?

— O meydanda piskopostan başka oturan kimse yok ki ama!

Don Camillo kartı kaldırıp baktı.

—İşte bu yüzden karta Bay Falan diye yazmam yetiyor. Bu Bay Falan Falan da piskoposun adı olsa ne çıkar ki!

Peppone kartı alıp inceledikten sonra geri verip,

— Senin özel işlerine burnumu sokmak istemiyorum –dedi.

— Neyse, ben senin yerinde olsam altına kendi imzamı da eklerdim.

— Aklını mı kaçırdın sen?

Don Camillo lafı oturttu:

— Ya Hazreti İsa yeniden moda olursa?

Peppone kartı alıp altına imzasını attı.

— Beni yanlış anlama... –dedi, sonra ciddî bir tavırla–: Piskopos cana yakın bir adam olduğu için imzaladım.

Don Camillo ayağa kalkıp holdeki bir sütuna asılı posta kutusuna attı kartı. Geri döndüğünde bütün grubu toplanmış buldu.

Nadia Petrovna yoldaş,

— İsteklerinize uyarak, Lenin'in mezarını ziyarete gidiyoruz... –dedi.

Don Camillo da öbürleriyle birlikte yürümeye başladı, ancak kapıda tökezleyince bileği burkuldu. Peppone kolunu uzatıp yakalamasaydı yere serilecekti.

— Otel doktorunu çağırırız –dedi Petrovna yoldaş–, önemli bir şey değildir sanırım, gene de burada kalıp dinlenseniz daha iyi olur.

Don Camillo öyle üzülmüş görünüyordu ki, Oregov yoldaş avutmaya çalıştı onu:

— Gelecek defa ziyaret edebilirsiniz mezarı... –dedi gülümseyerek.

Don Camillo topallaya topallaya koltuğuna döndü. Bileğini biraz ovuşturur ovuşturmaz hiç bir şeyi kalmadı elbette. Rahat bir soluk alarak cebinden o ünlü Lenin'den seçmeler kitabını çıkardı.

Yarım saat geçmişti. Don Camillo öyle derin düşüncelere dalmıştı ki, Tarocci yoldaş olduğunu unutmuş gitmişti. Tam o sırada bir ses duyuldu:

— Peder!

Başını kaldırıp baktı, bakmasıyle de yaptığı aptallığı farkedip kızdı kendisine. Artık durumu örtbas etmek için çok geç kalmıştı. Biraz önce Peppone'nin kalktığı koltukta, kırk beş yaşlarında, ince yapılı, siyah saçlı bir adam oturuyordu. Don Camillo hemen tanıdı adamı, aynı anda da adını söyleyiverdi:

— Comassi!

Adam bir Pravda gazetesini açarak önüne gerdi, sanki bir yazıyı Don Camillo'ya tercüme ediyormuş gibi ona doğru eğildi.

— Cüppeni bile giymediğin halde görür görmez tanıdım seni... –dedi.

— Moskova'yı görmek istedim... –dedi Don Camillo–. Ancak bu yolculuğa uygun giyinmem gerekti.

Adam mırıldandı:

— Demek hâlâ papazsın ha!

— Başka ne olabilirdim ki?

— Bağlandığı inançları değiştiren öyle çok kişi var ki... –dedi adam.

— Benim inançlarım değiştirilecek türden değil... Söyle bakalım, senin ne işin var burada?

— Bir grup yoldaşla birlikte Prag'dan geldim. Prag'da oturuyorum ben. Yarın geri dönüyoruz.

— Herhalde benim bir Vatikan casusu olduğumu ispiyonlarsın, değil mi?

— Don Camillo, beni daha iyi tanıdığını sanırdım!

Castellolu Comassi ailesi, iyi, dindar insanlar-

dan kuruluydu. İçlerinde tek yolunu sapıtan, genç Athos olmuştu. Onun başından geçenler, o günlerde daha birçoklarının başından da geçmişti. 8 eylül 1943'de Badoglio müttefiklerle ateşkes anlaşmasını imzalayınca, asker üniformasını çıkarıp atmış, evine dönmüştü. Athos, Mussolini'nin çok yaşamayan faşist cumhuriyetinin ordusuna katılmaya çağrılınca, dağa çıktı. 1945 nisanında partizan çeteleri gözlendikleri yerlerden çıkıncaya dek, onu hiç gören olmadı. Partizanlarla birlikte çetelere son dakikada katılan, ileriyi görerek uzun sakallar bırakmış birçok kişi de sanki faşistlere karşı savaşmış gibi ortaya çıkmışlardı. Boynuna kırmızı bir eşarp bağlamış olan genç Comassi birliklerden birini yönetiyordu. «Mahallî eylemler»i görev olarak benimsemişti ki, bu da toprak sahiplerinin gırtlağına basıp çiftliklerinin yüzölçümüne uygun oranda para sızdırmaktan ibaretti. Bu zoraki bağışların toplanması sırasında epeyce gürültü patırtı çıktıysa da, birçok toprak sahibi canlarını kurtardıklarına şükredip oturdular.

Yetmiş beş yaşındaki Kont Mossoni, yetmiş yaşındaki karısı, bir hizmetçisi, bir de köpeğiyle ovanın ortasındaki ıssız bir konakta sakin bir hayat yaşıyordu. Bir sabah süt getiren yarıcıları kapıyı çaldıysa da içeriden hiç ses çıkmadı. Eve girdiğinde kimseler yoktu ortalıkta. Yalnız köpek bir köşede duruyor, oradan ayrılmak istemiyordu. Yarıcı birkaç komşusunu çağırdı. Köpeğin evin içindeki eski bir kuyunun ağzında bekçilik ettiğini gördüler. Kuyunun dibinde kont, kontes, hizmetçi cansız yatıyorlardı. Belli ki önceki gece hırsızlar eve girmiş; ikinci katta bulunan resim odasındaki bir portrenin arkasında giz-

li kasayı maymuncuk uydurarak açmış; evde oturan üç insanı da öldürmüşlerdi.

En az on kişi, genç Comassi'nin o gece bir otomobille köyden ayrıldığını görmüştü. Otomobilde ayrıca üç genç kabadayıyla, başkanları olduğu sanılan tuhaf bir adam vardı. Başka bazı şahitler de onların Mossonilerin yoluna saptıklarını söylüyordu. Comassi'yle yabancı adamın içeriye girdiklerini, üç genç kabadayının dışarıda nöbet tuttuğunu görmüşlerdi. Yirmi dakika sonra hep birlikte arabaya dolup uzaklaşmışlardı.

Tehlikeli günler yaşanıyordu. Korku dağlar[1] bekliyordu. Hiç kimse onlara karşı tanıklık yapmayı göze alamadı. Olay üç yıl için unutuldu. Ne var ki, 1948 seçimleri sırasında köye asılan afişler cinayeti anlatıyor, kızılların ne türlü kişileri iktidara getirmeye çalıştıklarını gösteriyordu. Üç genç kabadayı eve girmemiş olduklarını ispatlayabildiler, yabancı adamın kimliğini bilmediklerini ileri sürdüler. Comassi'yse bir kez daha ortadan kaybolmuştu. İşte şimdi Don Camillo'nun yanıbaşında ortaya çıkmıştı yeniden.

— Prag'da ne iş yapıyorsun? –diye sordu papaz.

— İyi bir sesim olduğunu söylüyorlar. İtalyanca yayınlarda haberleri okuyorum.

— Pis bir iş. Ailen biliyor mu?

— Hayır bilmiyorlar. Ama sesimi duymalarını, yaşadığımı bilmelerini istiyorum.

— Pek de mutlu etmez bu onları. Seni ölü bilmeleri daha iyi.

Comassi üsteledi:

— Bilmelerini istiyorum ben! Yalnız bunun için

seninle konuştum. Tanrı böyle bir fırsat yarattı...

— Tanrı ha! Tam da onu hatırlamanın zamanı şimdi! Zavallı ihtiyarcıkları öldürürken Tanrıyı düşünmüyordun ama!

Dilinin ucuna gelen bir şeyi söyleyecekmiş gibi diklendi Comassi. Sonra söylememeyi daha uygun bulmuş olacak ki, omuzları düştü. Mırıldandı:

— Anlıyorum, bana inanmanı bekleyemem. Ne var ki, papaz olduğun için itiraflarımı dinlemeyi reddedemezsin.

Otelin girişi her ırktan, her dili konuşan insanlarla doluydu. Kara, kahverengi, sarı yüzler birbirine karışıyor, anlaşılmaz konuşmalardan oluşan bir uğultu havada dalgalanıyordu. Don Camillo kendisini cehennemin göbeğinde sandı. Gene de, belki her yerdekinden daha canlı olarak, oradaydı Tanrı. Hazreti İsa'nın sözleri Don Camillo'nun kulaklarında yankılandı: «Kapıyı çal, açılacaktır...» Haç çıkardı Don Camillo. Pravda gazetesinin kâğıttan perdesi arkasında yüzlerce meraklı göz bulunduğundan; çekinerek, sakınarak onu izledi Comassi.

— Ey bağışlayıcılığı, esirgeyiciliği sonsuz olan Tanrı, seni gücendirmiş olan bu günahkâr, ayaklarının dibinde işte... alçak gönüllülükle bağışlanmasını diliyor... Geri çevirme Tanrım... bu alçak gönüllü, tövbe etmiş yüreği hor görme... *Cor contritum et humiliatum non despices...*

Comassi hemen hemen duyulamayan alçak bir sesle Don Camillo'nun arkasından duayı tekrarlıyordu. Sonra söylemek istediklerini söyledi. Sanki gazeteden okuyormuş gibi göründüğü halde, sözcükler yüreğinden kopup geliyordu:

— ... İçeriye girip bir tüfekle tehdit ettik onları. Önce gizli yeri bildirmek istemedilerse de, sonunda dilleri çözüldü... Şefimiz kendisinin onlara göz kulak olacağını, benim ikinci kattaki resim odasından parayı almamı söyledi. Geri döndüğümde yalnızdı şef. Hepsinin davamız için harcanacağını söyleyerek parayı benden aldı... Seçimlerden önce afişler olayı açıklayınca, kaçmama yardım ettiler...

— Neden masum olduğunu ileri sürmedin?

— Yapamazdım. Parti ileri gelenlerinden biriydi adam...

— Öyleyse şimdi ortaya atılsana.

— Yapamam. O zamankinden daha da kötü olur şimdi. Partinin adı karışır bu rezalete.

— Hâlâ partiye karşı saygı duyduğunu mu söylemek istiyorsun?

— Hayır, ama korkuyorum. Ağzımı açacak olursam temizlerler beni.

— O kodamanın adı ne?

Comassi'nin söylediği ad öyle tanınmış bir addı ki, Don Camillo bir türlü inanamıyordu.

—Sana anlattıklarımı hiç kimse duymamalı –dedi Comassi–. Yalnız annemle babam bilsinler ki, ben katil değilim. Bu kadarını söyleyebilirsin onlara. Radyo konuşmalarımı da izlesinler. Söylediklerimi dinlemek için değil, sesimi duymak için ancak... Böylece ıssızlıklarda haykıran bir ölü değil, yaşayan bir insan olduğumu hissedebilirim...

Cebinden mühürlü bir zarf çıkarıp gizlice Don Camillo'nun cebine kaydırıverdi.

— Bütün hikâyeyi yazıp altını imzaladım. Zarfı açmayacaksın. Yalnız, o adama bunun senin elin-

de olduğunu, benim de memlekete dönmek istediğimi bildirebilirsin...

Comassi'nin rengi atmıştı, sesi titriyordu.

— *Ego te absolvo*... –dedi Don Camillo.

Comassi huzura kavuşmuş gibi görünüyordu. Gazeteyi katlayıp Don Camillo'ya verdi.

— Bir hatıra olarak sakla bunu –dedi–. Bundan daha tuhaf bir yerde günah çıkartmamışsındır... Mektup için söylediklerimi de unut, hiç söylememeliydim zaten. Gerçekten yapılacak bir şey yok... Bu noktadan sonra geri dönülemez artık.

— O kadar emin olma yoldaş –dedi Don Camillo–. Tanrının hâlâ bir ileri karakolu vardır Prag'da. Sandığından daha iyi örgütlenmiştir Tanrı... Annenle babana, söylediklerin için değil, seni duymak için yaptığın radyo konuşmalarını dinlemelerini söyleyeceğim.

Comassi ayağa kalktı.

— Tanrı ha! –dedi–. Böyle bir yerde birisinin bana Tanrıdan söz edeceği kimin aklından geçerdi ki?

— Tanrının her yerde ileri karakolları vardır –dedi Don Camillo–. Moskova'da bile. Pek eskidir Tanrının örgütü, ama hâlâ çalışır durumda.

— Yoldaş, başım belâda –dedi Scamoggia.

— Her koyun kendi bacağından asılır –diye karşılık verdi Don Camillo.

— Kendimle ilgili değil bu sorun aslında –dedi Scamoggia–. Başka birisinin işi. Bana söylenenleri en yakın üstüm olarak sana anlatacağım. Sen durumu şefe bildirirsin, o da kendi üstündekine aktarır. Doğru olan resmî işlem budur, değil mi?

Otel girişinin Babil kulesini andıran şamatasından usanan Don Camillo yukarıya çıkıp yatağına uzanmıştı. Doğrularak,

— Evet, resmî bir iş bu –dedi–, otur da anlat bana olanları.

Scamoggia omuz silkti.

— Ben sana hikâyeyi anlatayım da, ne dereceye kadar resmî olduğuna kendin karar verirsin. Gibetti yoldaşı tanıyor musun?

— Elbette –dedi Don Camillo.

Aslında Peppone'nin dosyalarında okuduklarından başka bir şey bilmiyordu. Toskanalı Gibetti kırk yaşında bir elektrik mühendisiydi. Eylemci bir partizan olup, ideoloji bilgisi sağlamdı. Gibetti, tıpkı Sicilyalı Li Friddi'yle Sardinyalı Curullu gibi düşüncelerini açığa vurmayan bir adam olduğundan, Don Camillo daha yakından tanıyamamıştı onu.

— O adamı severim –dedi Scamoggia–. Benim gibi sağlamdır. Partizanken hiç çekinmeden kelleyi koltuğa alırdı.

— Evet, biliyorum –dedi Don Camillo.

— Savaş sırasında Rusya'da, Stalino'ya yakın bir yerde çarpıştığını da biliyor muydun?

— Sonraki yıllarda partizan olarak çarpışırken aldığı sicilin yanında bunun önemi kalmıyor.

— Haklısın yoldaş, önemi kalmaması gerek. Ne var ki, bu kez önemi var.

— O da nedenmiş?

— Savaş sırasında Gibetti yirmi üç yaşındaymış. Düşmanla ilişki kurulmaması hakkındaki emirlere rağmen, birisiyle arkadaş olmuş. O «birisi» on yedi yaşında bir kız olduğundan, bu arkadaşlığın biraz fazla ileriye gitmesine şaşmamak gerek. Evet, öyle olmuş. Ancak bizimkiler geri çekilince, her şey bitmiş.

Don Camillo kollarını iki yana açtı.

— Pek güzel bir hikâye değilmiş –dedi–. Ne yapalım ki, savaşta olur böyle şeyler. Her ülkede yabancı askerlerle başı derde giren kızlar bulunur.

— Evet –dedi Scamoggia–. Ama bir askerin, savaş biteli on yedi yıl olduğu halde, hâlâ o düşman kızını düşünmesi pek olağan görünmüyor. Gibetti'nin hikâyesi böyle işte! –Sigarasından bir nefes çektikten sonra konuşmasını sürdürdü–: Bütün bunları bana kendisi anlattı. Aslında kızı da birlikte memlekete götürmek istemiş. Üstüne bir üniforma giydirip, yoldaşlarının da yardımıyle bu işi başaracakmış neredeyse. Gel gelelim, birlikleri Ruslar tarafından çevrilince, kızın vurulmasından korkarak yanından

uzaklaştırmış. Arkadaşlarından bulabildiği bütün konserveleri ona verip terk edilmiş bir kulübede kendisini beklemesini söylemiş. Rusların çemberinden kurtulabilirse gidip onu kulübeden alacağına söz vermiş. «Ama öldürülür yada esir düşersem, ortalık yatışıncaya dek bekle; sonra evine dönüp İtalyanların seni kaçırdığını söyle.» demiş. Çarpışma üç gün sürdükten sonra, bu kez Ruslar çevrilmekten korkarak geri çekilmişler. Gibetti hemen kulübeye koşmuş ama, kız orada değilmiş. Kızın anısını içinde taşıyarak İtalya'ya dönmüş. Ateşkes antlaşmasından sonra Partizan olup dağlara çıkmış, ama hâlâ unutamıyormuş kızı. Savaş sona erince partiye girmişse de, bu bile kızın izini aramasına engel olamamış. Bütün yapabildiği de, Rusya'ya giden her yoldaşla ona mektuplar yollamakmış. Ya mektuplar orada postaya verilmiyormuş, yada hedefine ulaşamıyormuş ki, hiç bir karşılık alamamış. Sonunda, on yedi yıl sonra kendisi Rusya'ya gelmek fırsatını yakalamış işte; üstelik iki ülke arasındaki gerginliğin azaldığı, uygun bir zamanda... İlk programımıza göre Stalino'yu ziyaret etmemiz gerekiyordu. Kız oralarda bir yerde oturuyormuş. Gel gelelim program değiştiğinden, ne yapacağını bilemiyor şimdi. Bunun için hikâyeyi bana anlatmış. «Senin Nadia Petrovna yoldaşla aran iyi –dedi–, bana bir yardımın dokunamaz mı acaba? O kızı bulabilmek için her şeyi yapmaya hazırım; gerekirse burada kalmaya razıyım.»

Scamoggia derin bir soluk alarak konuşmasını sürdürdü:

— Bu işi bana bırakmasını, sıkı ağızlılığıma da

güvenmesini söyledikten sonra doğru Nadia yoldaşa gittim. Çok kafalı bir kadın o... Önce kızın şimdiki durumunu öğrenmesi gerektiğini söyledi. Adını, adresini verdim. Stalino'da önemli bir görevi olan bir arkadaşına mektup yazdı.

Scamoggia yoldaş susup, daktiloyla yazılmış bir kâğıt çıkardı cebinden.

— İşte karşılığı... –dedi.

Kâğıdı elinde evirip çeviren Don Camillo,

— Bana hiç bir şey söylemiyor bu... –dedi–. Rusça bilmiyorum.

Scamoggia ona başka bir kâğıt uzatarak,

— Bu da Nadia yoldaşın İtalyanca'ya çevirisi –dedi.

Mektup kısaydı. Kızın düşman hatlarına yakın bir kulübede, bir İtalyan asker kaputuna sarınmış olarak, bir Rus motorlu birliği tarafından bulunduğunu yazıyordu. Kız, İtalyanlar K. köyünden çekilirken, kendisini zorla birlikte götürdüklerini, ama sonunda ellerinden kurtulup kaçtığını anlatmış. K. köyüne geri götürülüp köy yöneticilerine teslim edilmiş bunun üzerine. Ancak yöneticiler düşmanla işbirliği yapmakla suçladıkları kızı, hemen oracıkta temizlemişler.

— Gibetti'ye bunu söyleyemem –dedi Scamoggia–. Kesinlikle söylenmesi gerekiyorsa, git kendin söyle. Söylemezsen, kızı bulacağını umduğundan, ne pahasına olursa olsun burada kalmayı aklına takmış. Benim nah burama geldi artık, bu işin içinden sıyrılmak istiyorum...

Büyük adımlarla çıkıp giderek Don Camillo'yu yalnız bıraktı odada. Sovyetler Birliği'nde gereğinden

fazla şeytan vardı. Bunlardan Biri, Don Camillo'nun değişik kılığının altındaki manevî cüppesinin eteğini çekiştirerek fısıldamaya başladı: «Haydi Don Camillo! İşte Gibetti'nin hesabını görmek fırsatı geçti eline! » Gel gelelim Don Camillo kovdu şeytanı. Biraz sonra da, kapıdan giren Peppone'yi kolundan yakaladı. Kâğıtları eline tutuşturarak,

— Ne de olsa, sen benim üstümsün –dedi–. Bu küçük olayı çözümlemeyi sana bırakıyorum.

Yalnız kâğıtlar her şeyi anlatmaya yeterli olmadığından, öbür ayrıntıları da sayıp döktü sonra. Peppone arkasına dönüp kapıyı kilitledi. Açtı ağzını, yumdu gözünü:

— En seçme insanlar! –diye bağırdı–. Kılı kırk yararak ayrılmış on kişi! Şu hallerine bir bakın! Rondella daha işin başında hır çıkarıp geri gönderildi. Scamoggia cebine esans şişelerini doldurup, Don Juan'lık etmek hevesiyle gelmiş. Capece ise gidip onunla boy ölçüşmeye kalkıştı. Bacciga'nın amacı karaborsacılık yapmakmış meğer, Tavan'ınki de kardeşinin mezarına mum dikmek! Peratto parti gazetesi için resim çekeceğini söylemişti, bir yandan da kapitalist basına fotoğraf satmakta aklı fikri! Bana yutturduğunu sanıyor ama bal gibi farkındayım niyetinin. Toz kondurulamayacak bir adam gibi görünen Gibetti'ye bak! Sanki o eksik olsa bu kargaşalıktan, olmaz mıydı? Hiç değilse bir kişicik olsun Sovyetler Birliği'ni görmek için gelmedi mi? Her birinin gizli bir kişisel hesabı mı var?

Don Camillo avutmaya çalıştı Peppone'yi:

— Biraz fazla yükleniyorsun onlara yoldaş. Curullu'yla La Friddi saf, tertemiz insanlar değil mi?

— Bir çift kukladan başka bir şey değil onlar! Ne mal oldukları ortaya çıkacak diye, korkularından ağızlarını bile açmıyorlar.

— Tarocci yoldaşı unutuyorsun ama!

— Tarocci mi? –diye homurdandı Peppone–. O da kimmiş?

Sonra kendine geldi birden. Bacaklarını iki yana açıp Don Camillo'nun karşısına dikildi. Parmağını yüzüne doğru sallayarak bağırdı:

— Ah sen, ah! Biraz dikkatli davranmazsan, yüreğime indirip öyle göndereceksin beni evime!

Bitkin durumda yatağına serildi. Saldırganlığından eser kalmamıştı, güçlükle konuşabiliyordu:

— Şantajcıdan başka bir şey değilsin sen! Beni öyle bir karışıklığın içine attın ki, bir duyulsa bütün dünya gülüp alay eder benimle. Roma'da sana rastladığımdan beri cehennem hayatı yaşıyorum. Sen her ağzını açtığında yüreğim hopluyor, midem alt üst oluyor. Bütün gece kâbuslarla boğuşuyorum, sabahleyin uyandığımda kemiklerim kırılmış gibi sızlıyor.

Bir an susup alnının terini sildikten sonra, konuşmasını sürdürdü:

— Beni yıkmaya çalıştıysan, sevinebilirsin. Yerle bir oldum işte, işim bitti....

Don Camillo o zamana dek Peppone'yi böylesine bozuk görmemiş, onun böyle ne halt edeceğini bilemez duruma düşebileceğini aklından bile geçirmemişti. Adamakıllı üzüldü haline.

— Tanrı şahidimdir, sana bir kötülük yapmaya hiç de niyetim yok... –diye karşı çıktı.

— Öyleyse ne demeye beni bu oyuna sürükle-

din? Artık demirperde falan yok. Dünyanın dört bir yanından gelen yolcuları gözlerinle gördün. Kendi kılığınla gelebilirdin buraya. Bilet paralarını ben öderdim. Şimdi cebimden para çıkmadı çıkmasına ama, neler çektiğimi bir ben bilirim. Daha da çekeceklerim cabası! Kimbilir, belki de Rus parasıyle yolculuk etmek hoşuna gidiyor.....

Don Camillo başını salladı.

— Sovyetler Birliği'ni bir turist gibi görmek istemedim. Sizin gözlerinizle görmek istedim. Bir oyunu seyircilerin arasından seyretmek başka, sahne arkasında figüranlarla birlikte seyretmek başkadır. Parti seni bütün bütün ahmaklaştırmadıysa, dürüst davrandığımı anlamalısın.

Peppone yerinden kalkıp valizine yaklaştı. Tam açarken duruverdi.

— Konyağımı yürütmüştün –dedi–. Onu zorla Oregov yoldaşa verirken ne akla hizmet ediyordun, bilmek istiyorum?

— Hiiç –dedi Don Camillo–. Senin kadar ben de zararlı çıktım o işten. Çünkü şimdi kendiminkinden vermek zorundayım sana.

Kendi şişesini çıkardı. Dolu bir kadeh yuvarlayan Peppone kendini toparladı. Don Camillo iki kâğıdı göstererek,

— Söyle bakalım şimdi, ne yapalım bu işi? –diye sordu.

— Sen gereğini yap –dedi Peppone–. Bundan söz edildiğini duymak istemiyorum.

Don Camillo doğru Gibetti'nin odasına yollandı. İçeri girer girmez nazik konuyu açtı:

— Scamoggia yoldaşın kötü haberleri varmış

sana. Ancak içi kaldırmadığı için, benim söylememi istedi.

Gibetti yattığı yerden sıçradı.

— O kızı unutsan iyi edersin –dedi Don Camillo–. Evlenmiş, beş çocuğu olmuş.

— Doğru olamaz bu! –diye bağırdı Gibetti.

— Yoldaş, Rusça biliyorsun sen, değil mi? –dedi Don Camillo.

— Hayır.

— Öyleyse nasıl böylesine yakın bir ilişki kurabildin kızla?

— Kelimelerin yardımı olmadan da anlayabiliyorduk birbirimizi.

— Nasıl mektup yazabiliyordun ona?

— Hem kızın, hem de köyünün adını yazmayı biliyordum. Birisi bana, «Hâlâ seni düşünüyorum. Geri döneceğim. Bana mektup yaz.» cümlelerini öğretti. Kızda da benim adresim vardı.

Don Camillo daktiloyla yazılmış Rusça kâğıdı cebinden çıkardı.

— İşte kızın köyünden gelen rapor. Birisini bulup tercüme ettirebilirsin. Bütün söylediklerim yazılı burada.

Gibetti kâğıdı inceledi.

— Evet, tamam –dedi–. Kızın adıyle köyünün adı orada işte.

— Gerisi de benim sana anlattıklarım. Bana inanmıyorsan, İtalya'ya döndüğün zaman kontrol ettirirsin.

Gibetti kâğıdı katlayıp cebine soktu.

— Hiç gereği yok –dedi–. Sana güvenim tam. Bir daha kendimi bir kadına kaptırırsam, bu kâğıda

bakıp aklımı başıma toplarım hemen... –Üzgün üzgün gülümseyerek konuşmasını sürdürdü–: Partideki sicilimi biliyorsun, değil mi yoldaş? Bütün yaptıklarımı, hatta yapmamam gerekenleri bile, yalnız Rusya'ya gelip bu kızı aramak amacıyle yaptım. Nasıl davranmam gerekir bundan böyle?

— Dava uğruna savaşa devam et.

— Benim davamın adı Sonia'ydı, başkasının davası oldu artık.

Don Camillo omuz silkti.

— Ne diyeyim sana yoldaş; düşün taşın iyice, hepsi o kadar. Seninle partili bir yoldaş olarak değil, bir arkadaş olarak konuştum. Parti görevim bakımından, bu olayı hiç duymadım. Hiç bir şey bilmiyorum.

Gibetti kendisini yatağa atarken mırıldandı:

— Ne yazık ki ben biliyorum ama...

Midesi hasta olan Gibetti dışında bütün grup yemek masasında buluşmuştu. Öğleden sonraki program iyi uygulandığından, Oregov yoldaş pek keyifliydi. Don Camillo'nun yanında oturan Bacciga yoldaş, bir punduna getirip Don Camillo'nun kulağına fısıldadı:

— Yoldaş, işimi gördüm. Paramı rubleye çevirip, başka bir mink etol aldım.

— Memlekete döndüğümüzde nasıl geçireceksin onu gümrükten? –diye sordu Don Camillo–. Kendi çamaşırınmış gibi geçiremezsin ya!

— Paltomun yakasına dikeceğim. Birçok kişinin paltosunun yakası kürklü burada... Bizim gerici basın, her zamanki gibi yanılmış gene, bu arada.

— Hiç kuşkusuz öyledir... –dedi Don Camillo–.

Ama bu meseleyle ne ilgisi var gerici basının?

— Gerici gazetelerde yayınlanan döviz kurlarına göre, bir doların yirmi ruble olduğunu söylemiştin sen bana. Oysa yirmi altı ruble verdiler.

Votka şişeleri elden ele dolaşıyor, konuşmalar neşeleniyordu.

— Tarocci yoldaş –dedi Scamoggia–, ne yazık ki bizimle birlikte gelemedin. Lenin'in mezarını ziyaret etmek unutulamayacak bir şey.

Yakında oturan Curullu söze karıştı:

— Çok doğru. Stalin'in son uykusunu uyuduğu yeri görmek çok büyük bir etki yapıyor insana.

Stalin'den söz etmek pek düşünceli bir davranış değildi. Ortalığa çöken huzursuz sessizliği bozmak için hemen söze girişti Don Camillo:

— Elbette –dedi diplomatça–, Paris'te Napolyon'un mezarının beni ne kadar etkilediğini hatırlıyorum. Oysa Lenin'in yanında küçük bir cüce gibi kalır Napolyon.

Votkanın coşturduğu Curullu yoldaş konuyu değiştirmeye hiç yanaşmadı:

— Büyük adam Stalin'di! –dedi ciddî bir tavırla.

Li Friddi söze karıştı:

— İyi söyledin yoldaş! Stalin Sovyet Rusya'nın önde gelen kahramanıdır. Stalin kazandı savaşı.

Curullu yoldaş bir kadeh daha votka yuvarladıktan sonra,

— Bugün mezarı ziyaret etmek için bekleyen işçilerin arasında Amerikalı turistler de vardı –dedi–. Kızlar Marilyn Monroe'nun bir filminin ilk gösterilişine gidermiş gibi giyinmişlerdi. Küçük aptalcıklar, ne olacak!

Hemen onayladı La Friddi:

— Çok doğru yoldaş. Ben de senin gibi iğrendim onlardan. Capri'ye, ya da Monte Carlo'ya gidermiş gibi gidilmez Moskova'ya!

— Stalin yaşasaydı, o küçük aptalcıkların ülkeye girmesine izin verilemezdi. Stalin ödünü patlatıyordu kapitalistlerin!

Don Camillo Nadia Petrovna yoldaşın yardımıyle, Oregov yoldaşın dikkatini başka yöne çekmek için elinden geleni yapıyordu. Gel gelelim, biraz sonra kulaklarını diken Oregov yoldaş, masanın öbür ucunda konuşulanların kendisine tercüme edilmesini istedi. Peppone gözleriyle S.O.S. işareti verdi Don Camillo'ya. Don Camillo ciddîleşerek iki oyun bozana,

— Yoldaşlar –dedi–, Stalin'in değerini hiç kimse inkâr etmiyor. Ne var ki, şimdi bunlardan söz etmenin ne yeri, ne de sırası.

Curullu yoldaş üsteledi:

— Gerçeği söylemenin yeri, sırası olmaz! Gerçi bugün Sovyetler Birliği aya gidiyor, ama uğrunda iki yüz elli bin insanın hayatını feda ettiği devrimci ruhu yitirdi parti.

— Politika zamanın gereklerine uydurulur... –diye karşı çıktı Don Camillo–. Önemli olan sonuçtur araç değil.

Curullu'nun dediği dedikti:

— Stalin'in, istediği her şeyi, Rusya'dan dışarıya adımını atmak zahmetine katlanmadan elde ettiği bir gerçektir.

Don Camillo yeniden sessizliğe bürünerek, sözü votkaya bıraktı. Yavaş yavaş, Peppone dışındaki

bütün yoldaşları Stalin'in özlemi sarmaya başladı. Peppone dişlerini sıkmış, kaçınılmaz patlamayı bekliyordu. Heyecan içinde bir süre Nadia Petrovna yoldaşla konuşan Oregov yoldaş, yumruğunu masaya indirerek ayağa fırladı. Gözleri ateş saçıyordu, ölü gibi sararmıştı. Ortalığa buz gibi bir sessizlik çöktü, sonra adam tuhaf ama anlaşılır bir İtalyancayla haykırdı:

— Yaşasın Stalin!

Sonra kadehini kaldırdı. Herkes ayağa fırlayıp onu izledi. Hep birlikte,

— Yaşa! -diye bağırdılar.

Önce Oregov yoldaş, arkasından öbürleri kadehlerini başlarına diktiler. Sonra gene Oregov yoldaş başta olmak üzere yere vurup parçaladılar kadehleri. Nadia Petrovna yoldaş hemen konuştu:

— Oregov yoldaş İtalyan yoldaşlarına çok iyi geceler diliyor.

Yemek bitmişti, sesizce dağıldılar. Özel yemek salonunda son kalanlar Don Camillo'yla Peppone'ydi. Nadia Petrovna yoldaş yollarını kesti.

— Yoldaşlar -dedi-, size bir kahve ikram edebilir miyim?

Şaşkın şaşkın bakakaldılar kıza.

Petrovna yoldaş gülümseyerek ekledi:

— İtalyan usulü pişireceğim kahveyi. Evim hemen şuracıkta.

Eski saraylarla Amerikan tipi gökdelenlerin arkasında şehrin proleter mahalleleri vardı. Petrovna yoldaş merdivenleri lahana ve yağ kokan eski püskü bir evin dördüncü katında oturuyordu. Dairesi bir

tek odadan ibaretti. Bu odada iki sedir, bir masa, dört iskemle, bir elbise dolabı, bir de radyo sehpası yardı. Besbelli odayı süslesin diye seçilen perdeler, püsküllü avizeler, yere serilen halı, çevrenin çıplaklığını, soğukluğunu pek az giderebiliyordu.

Petrovna yoldaş kapıyı açan kızla tanıştırdı onları:

— İşte birlikte oturduğum yoldaş bu.

Gerçi kız kendisinden daha yaşlı, daha tıknaz, daha kaba görünüşlüydü ama, aynı hamurdan yuğruldukları besbelliydi.

— Arkadaşım Fransızca tercümanı–diye ekledi Petrovna–, epeyce de İtalyanca bilir ama...

Masanın ortasındaki bir ispirto ocağında kahve kaynıyordu.

— Kahveyi burada pişiriyoruz... –dedi kız–. Çünkü komşu daireyle paylaştığımız mutfak koridorun öbür başında.

Kahve hiç ummadıkları kadar nefis olmuştu. Konukların kahveyi beğenmeleri, iki kızı pek sevindirdi; övgüler sona erince, Petrovna yoldaş,

— Koca ülkemizi gezmekten memnunsunuzdur inşallah? –dedi.

Keyfi yerinde olan Peppone, yolculuk sırasında gördüğü harikaları ballandıra ballandıra saymaya girişti. Petrovna yoldaşın arkadaşı sözünü kesti ama:

— Bütün bunları biliyoruz. Bize İtalya'dan söz edin.

Peppone umutsuzca iki yana açtı kollarını.

— İtalya küçük bir ülkedir yoldaşlar. Kapitalistlerle kilişe berbat etmese, tam yaşanacak yerdir diyebilirdim.

Petrovna yoldaş söze karıştı:

— Ama oldukça geniş bir özgürlük var orada, değil mi?

— Yüzeyde özgür bir ülke gibi görünür İtalya –diye karşılık verdi Peppone–. Gel gelelim papazlar el altından her şeyi denetlerler. Her yerde casusları vardır onların. Biz daha ülkemize dönmeden, bütün ayrıntılarıyle öğreneceklerdir yolculuğumuzu.

— Sahi mi? –dedi öbür kız.

Peppone Don Camillo'ya döndü:

— Sen benden daha iyi anlatabilirsin bunu...

— İşin doğrusu bu –dedi Don Camillo–. Yemin edebilirim böyle olduğuna...

— Ne korkunç şey! –diye bağırdı Petrovna yoldaş–. Peki, ortalama bir işçi nasıl geçinir? Örneğin Scamoggia yoldaş...

— Scamoggia ortalama bir işçi değil –dedi Peppone–. İyi çalışan bir işliği olan, uzman bir makinist o.

Petrovna yoldaş umursamaz görünmeye çalışarak sordu:

— Aşağı yukarı kaç para kazanır?

Kafasında çarçabuk hesaplar yapan Peppone karşılık verdi:

— Otuz liret bir ruble eder dersek, Scamoggia ayda yedi yüz ruble kadar para kazanır.

İki kız aralarında birkaç kelime Rusça konuştuktan sonra, Petrovna yoldaş,

— Liretin satın alma gücü önemli bu hesapta –dedi–. Ruble olarak söyler misiniz; bir erkek elbisesi, bir çift ayakkabı kaça alınabilir İtalya'da?

Don Camillo söze karıştı:

— Kalitesine göre değişir. Örneğin bir elbise yedi yüzle bin dört yüz ruble arasında, bir ayakkabı yetmişle üç yüz elli ruble arasında alınabilir.

Petrovna yoldaşın oda arkadaşı Peppone'nin lüks senatör kumaşını elleyerek sordu:

— Ya sizin üstünüzdeki elbise kaçadır?

— Kırk bin liret.

— Yani bin üç yüz elli ruble –dedi Don Camillo.

— Gene Scamoggia'ya dönelim... –dedi Peppone–. Onun özel bir durumu var. Scamoggia...

Petrovna'nın oda arkadaşı bağırdı:

— Scamoggia, Scamoggia! Hep bu adı duyuyorum. Tifiz *kolhos*'unda o çok kötü hareketi yapan adam değil mi? Şaşıyorum böyle bir insan nasıl partide kalabiliyor.

— Hiç de kötü bir adam değil o –dedi Poppone–. Görünüşüne aldanmayın. Kafası çok iyi işleyen, sadık bir partilidir.

— Belki de ailesi cahildi, iyi yetiştiremedi onu...

— Hayır, ailesinin hiç bir kusuru yoktu. Bu adamı anlamak için Roma'yı bilmelisiniz. Romalı erkekler evlerinden uzaklaştılar mı, aslan kesilirler. Gel gelelim, evlerinin dört duvarı arasında, karılarından korktukları için, ağızlarını bile açamazlar.

Oda arkadaşı sordu:

— Scamoggia karısından korkar mı?

— Şimdilik, hayır. Çünkü evli değil henüz –dedi Peppone gülerek–. Hele bir evlensin, o da öbürleri gibi olur.

Petrovna yoldaş gene söze karışarak, İtalya'nın narenciye üretimini sordu. Peppone dizi dizi istatistiklerle karşılık verdi bu soruya. Kulak kesilip din-

ledi kız, sonra bir fincan daha kahve vermek için üsteledi. Kalktıklarında onları otellerine kadar götürmeyi teklif ettiyse de, Peppone'yle Don Camillo yolu bulabileceklerini söyleyerek direndiler. Yolda Peppone pek az İtalyan kadınının Petrovna yoldaşla arkadaşının politik olgunluğuna erişebildiğini ileri sürdü.

— Bizim kızların Rusya'nın ağır endüstrisiyle, meyve üretimiyle ilgilendiklerini düşünebilir misin? –dedi.

— Hayır, düşünemem –diye karşılık verdi, yüzünden hiç bir şey okunamayan Don Camillo–. Bir İtalyan kızı kırıştırdığı delikanlıdan başka hiç bir şeyle ilgilenmez. Onun evli olmadığından emin olmak; aile durumunu, aldığı ücreti, nasıl tanındığını öğrenmek ister.

Bir kuşku kafasını kemiriyormuş gibi, birden durdu Peppone.

— Şeye mi laf dokunduruyorsun sen şimdi...

— Benim hiç bir şeye laf dokundurduğum falan yok –diye karşılık verdi Don Camillo–. Bir komünist senatör Moskova'ya çöpçatanlık yapmaya gelmez. Partili yoldaşlara güzel kızlar aramaktan daha önemli işleri vardır.

— Çok haklısın! –diye haykırdı Peppone, arkadaşının alayını anlamazlıktan gelmişti–. Güzel kızlar da, evli kadınlar da aklımdan geçmiyor şimdi. Oysa karım komşununki gibi bir kürk ısmarlamıştı.

Besbelli içine batıp duruyordu bu mesele. Söyleyip kurtulunca rahatladı birden. Gece saat ona gelmişti. Buz gibi bir ayaz ıssız sokakları yalıyordu. Moskova Sovyet hüznünün merkezi gibi görünüyordu.

SONDAN BİR ÖNCEKİ DALGA

Sabahleyin erkenden otobüsle Moskova'dan havaalanına doğru yola çıktılar. Temizlik işçilerinden başka kimseler yoktu görünürde. Genç yada orta yaşlı kadınlar suladıkları sokakları otomatik süpürücülerle temizliyor, makineden artanları da süpürgelerle süpürüyorlardı. Don Camillo Peppone'ye, kadınların bu erkek işini yapmak ayrıcalığından duydukları gururun her hallerinden anlaşıldığını söyledi.

— Huzur veren bir görünüş –dedi–. Sovyetler Birliği'nden başka hiç bir yerde görülemez böyle bir şey.

Homurdandı Peppone:

— Bizim ülkede bu işi papazlara yaptırmaya başladığımız gün, daha büyük bir huzur içinde olacağım ben.

Doğruca Sibirya tundralarından geliyora benzeyen buz gibi bir rüzgâr, bomboş sokaklarda hiç bir engelle karşılaşmadan esip duruyordu. Ancak büyük Kızıl Meydan'da karşısına çıkacak insanlar vardı. İlk bakışta temizlik işçilerinin gelip götürmelerini bekleyen paçavra çıkınlarına benzeyen bu karartılar, ikinci bakışta tanınabiliyordu: Özbekistan, Gürcistan, İrkutzk gibi Rusya'nın uzak bölgelerinden «hacca» gelen köylülerdi bunlar. Türbeyi tören-

le ziyaret etmek için sıralanmış bekliyorlardı. Trenden geceyarısı boşaltılmışlar, bavullarının üstüne oturup, koyunlar gibi birbirlerine sokularak türbenin açılış saatını gözlüyorlardı.

— Yoldaş –dedi Don Camillo–, zavallı mujiklerin at arabalarıyle St. Petersburg'a gelip parkta konaklayarak çarla Alman asıllı çariçeyi görmek fırsatını buluncaya dek bekledikleri günlerden ne kadar farklı bugünkü durum, değil mi?

— Efendisine gelip boyun eğen bir köle başka, kurtarıcısına sevgi borcunu ödeyen özgür bir insan başkadır... –diye karşılık verdi Peppone.

— İşin doğrusu, bazıları da Lenin'le Stalin'in gerçekten öldüklerinden emin olmak için geliyorlar!

Peppone tatlı tatlı güldü.

— Yarın geceyarısı Milano istasyonunda topunuzu birden başımdan atacağımı düşündükçe, bunun bir düş olmadığından emin olmak için kendimi çimdikliyorum. Fırsat bu fırsat, eğlen bakalım şimdi. Zaman bitiyor...

Macera sona ermek üzereydi. Saat dokuzda uçak onları, bir tersaneyi ziyaret edecekleri S. şehrine indirecekti. Ordan üç saatlık bir deniz yolculuğundan sonra, kendilerini Berlin'e götürecek uçağa binecekleri O. şehrine ulaşacaklardı. Gemi yolculuğu Oregov yoldaşın buluşuydu. Uçaklar, trenler, otobüsler, tramvaylar, metrolar Sovyetlerin ulaştırma alanındaki yeterliliğini göstermeye katkıda bulunmuşlardı. Bunu tamamlamak için bir de deniz yolculuğu gerekliydi. Oregov üstlerine sunduğu bu son projesinin onaylanmasıyle, gözle görünür derecede gururlanmıştı.

Uçak tam saat dokuzda S.'ye indi. Tersanesinden başka hiç bir önemli yanı olmayan bu küçük şehrin, kendi gibi küçük bir havaalanı vardı. Geniş, dalgalardan korunmuş olan liman, her türlü onarım için donatılmıştı. Hemen her tip gemi görülebiliyordu. Genovalı Bacciga yoldaş kendini memleketinde hissetmeye başladı hemen. Onun böylesine konuşkan olduğu hiç görülmemişti. Limandaki gemilerin arasında pırıl pırıl, yeni bir tanker vardı. Bacciga geminin tonajını, donanımını öyle teknik bir ustalıkla anlatmaya başladı ki, Oregov yoldaş kendi rehberliğinin hiç de gerekli olmadığını anladı. Küçük grubu Petrovna yoldaşa bırakıp, ziyaretin ayrıntılarını düzenlemek için tersaneye gitti.

Bacciga yoldaş zehir gibiydi. Sorulacak her soruya karşılık vermeye hazırdı. Arada fırsat buldukça,

— Gemi yapımı Cenevizlilerin uzmanlık alanına girer –diyordu–. Ama bu adamlar da usta doğrusu, karşılarında şapkamı çıkarıyorum.

Don Camillo tetikte bekliyordu. Bacciga birkaç kez bu düşüncesini söyledikten sonra,

— Ustalar ya, çok doğru –dedi–. Hem de ta eskiden beri. Şu eski üç direkli yelkenli gemiye bakın yeter! Ne kadar güzel, değil mi?

Hepsi Don Camillo'nun arkasına düşüp rıhtım boyunca yelkenliyi iyice görebilecekleri bir yere dek yürüdüler. Gemi hem bir on dokuzuncu yüzyıl gravüründen çıkıp gelmiş gibi görünüyor, hem de taze boyası, verniği, cilâsıyle yeni yapılmışa benziyordu,

— Rusların, kendilerine şanlı geçmişlerini hatırlatan her şeye karşı duydukları saygı ne güzel!

–dedi Don Camillo–. Yoldaşlar, bu gemi çok uzun, çok soylu bir geleneğin şahididir!

Birkaç dakika sessiz bir hayranlık içinde gemiyi seyrettiler. Don Camillo Bacciga'ya döndü sonra:

— Denizci yoldaş, yüzyıllardır gemi yapımının ustasıyız biz. Ne var ki, böyle bir yelkenli görebilmek için ta Rusya'ya gelmemiz gerekmiş.

Nadia Petrovna yoldaş işçilerden biriyle konuştuktan sonra, aldığı bilgileri açıkladı:

— Geminin adı *Tovariç*'miş. Öğrenci eğitim gemisi olarak kullanılıyormuş.

Birden kızın karşısına dikilen Bacciga yoldaş, söze karıştı:

— Üç bin tonluktur. Asıl adı *Cristoforo Colombo*'dur. İtalyan donanmasının eğitim gemisiydi eskiden.

Petrovna yoldaş kıpkırmızı kesilerek mırıldandı:

— Özür dilerim yoldaş.

Sonra bir tersane görevlisiyle birlikte yanlarına doğru geldiğini gördüğü Oregov yoldaştan talimat almak üzere uzaklaştı. Peppone Don Camillo'nun koluna asılarak onu gruptan ayırdı.

— O kopasıca çeneni biraz tutamaz mısın? –diye fısıldadı–. Baltayı taşa vurdun işte bilmeyerek...

— Hiç de bilmeyerek değil –dedi Don Camillo–. O geminin *Cristoforo Colombo* olduğunu ta başından beri biliyordum. Onu *Giulio Cesare*'yle birlikte elimizden aldıkları gün ne kadar üzüldüğümü hiç unutmuyorum.

Bacciga yoldaş Peppone'nin yanında duruyordu. Bu kez öfkesini ondan çıkarmak istedi Peppone:

— Ya sen! Sesini çıkarmasan olmaz mıydı sanki?

— Ne yapabilirdim ki şef? –dedi Bacciga–. Görür görmez tanımıştım gemiyi.

— Sadık bir parti üyesi tanımazlıktan gelirdi.

— Sadık bir parti üyesi olabilirim. Gel gelelim, öte yandan profesyonel bir liman işçisiyim ben.

— Ne demek istiyorsun yani?

— Su her yerde sudur –dedi Bacciga–. Ne var ki, denizle Po ırmağı arasında dünya kadar fark var. *Cristofora Colombo*'ya, bir ırmak kayığına bakar gibi, duygulanmadan bakamam.

— Ünlü *Potemkin* zırhlısının denizcileri senin gibi değillerdi ama... –diye laf dokundurdu Peppone.

— Onlar Genovalı değillerdi ama... –dedi Bacciga.

Kafaları tıka basa istatistiklerle dolan İtalyanlar, saat on birde tersane gezisini bitirdiler. Gemilerinin kalkmasına daha bir saat olduğundan, Nadia Petrovna yoldaş küçük grubu şehre götürdü. Oregov yoldaş, Peppone, Don Camillo da bir şeyler içmek için işçi kantinine gittiler. Oregov yoldaş o günün olaylarını anlatan bir rapor hazırlarken, Peppone'yle Don Camillo birkaç kadeh içki yuvarlayarak yaklaşan gemi yolculuğu için güç toplamaya çalıştılar. Gök bulutlarla kaplanmıştı, sert bir rüzgâr esiyordu. Fırtına yakındı herhalde.

Kantin iyi aydınlatılmamıştı, kirliydi. Ancak votkaya bir diyecek yoktu. İkinci kadehleri içtikten sonra, Peppone Don Camillo'ya içini döktü:

— Beni deniz tutar diye korkuyorum. Senden ne haber?

— Hiç tutmaz beni. Papazlar hemen hemen iki

bin yıldır fırtınaya tutulup duruyor, ama her kez canlarını kurtarmayı başarıyorlar.

— Bakalım o koca dalgaların tepesinde böyle şakalar yapabilecek misin! –dedi Peppone.

Soğuk rüzgâra dayanamayan grubun gerisi de içeriye kapağı attılar. Pek eğlenmişe benzemiyorlardı. En asık suratlıları Curullu yoldaştı. Oturup birer kadeh votka yuvarladıktan sonra, Curullu yoldaşın dili çözüldü. Don Camillo'ya dönüp sordu:

— Bil bakalım neredeydik biz?

Don Camillo Lenin'den seçmeler kitabını kapayıp başını kaldırdı. Curullu ekledi:

— Bir kilisedeydik! Bil bakalım ne oluyordu orada?

Don Camillo omuz silkti.

— Bir çift evleniyordu! –dedi Curullu heyecanla–. Papazıyle, bütün o saçmalıklarıyle, ıvır zıvırıyle eksiksiz bir tören! –Sonra Scamoggia yoldaşa dönerek ekledi–: Senin burada manzarayı bozacak papazlar olmadığını umarak gelişini düşünüyorum da! Bir görseydin bunu! Pırıl pırıl, besili bir herifti. Bizim papazlardan bile daha süslü giyimliydi. Hele gelinle güvey! Takmış takıştırmışlar, dua için ellerini kavuşturmuşlar, suratlarında o hastalıklı melek gülümsemesi! İnsanın midesini bulandırmaya yetiyor da artıyor bile...

La Friddi yoldaş söze karıştı:

— Sovyetler Birliği'nde böyle iğrenç bir manzara görmek ha! Sicilya'nın geri kalmış bir köyünde sandım kendimi.

Herkes merakla Don Camillo'ya bakıyordu. Hazırdı onun vereceği karşılık:

— Yoldaşlar, Sovyet anayasasına göre, her vatandaş kendi dinsel törenlerini yapmakta serbesttir. Papazlar da, on sekiz yaşından küçüklere ders vererek zehirlememek şartıyle, kendi mesleklerinde çalışabilirler. Bu öyle korkulacak bir şey değil. Dine baskı yapıldığı hikâyesi Vatikan propagandası baştan aşağı...

Oregov yoldaş kulaklarını dikmiş, Nadia Petrovna yoldaş aracılığıyle tartışmayı izliyordu. Don Camillo yardım ister gibi onun yüzüne bakınca, hemen karşılık verdi. Petrovna yoldaş da sözlerini İtalyanca'ya çevirdi:

— Tarocci yoldaşın çok haklı olduğunu söylüyor. Anayasanın 124'üncü maddesi harfi harfine öyle. Ortodoks Kilisesi Kuruluyle, Dinsel Topluluklar Kurulu tam bir vicdan özgürlüğü bulunmasını sağlar, kiliselerin küçük sorunlarının çözümlenmesine yardımcı olur.

— Şimdi açık seçik anlaşılıyor durum... –dedi Don Camillo–. Bizde olduğu gibi, canlarının istediğini yapamıyor papazlar; ancak anayasanın izin verdiği şeyleri yapabiliyor. Büyük bir fark bu.

La Friddi karşı çıktı:

— Hepsi aynı kapıya çıkar. Nerede olursa olsun, papaz papazdır.

Don Camillo güldü:

— Yoldaş, koskocaman ülkede yalnız yirmi altı bin kiliseyle, otuz beş bin papaz var.

—İkisi de çok fazla–diye mırıldandı Curullu yoldaş.

— Unutma ki, 1917'de kırk altı bin kiliseyle, elli bin papaz; 1945'teyse yalnız dört bin kiliseyle beş bin papaz varmış.

Curullu yoldaş inanamayarak Oregov yoldaşa dönüp sordu:

— Doğru mu bu?

Petrovna yoldaş aracılığıyle karşılık verdi Oregov yoldaş:

— Evet, bu sayılar gerçekten doğru. Bugün kiliselerle papazlar yalnız cemaatlerinden aldıkları paralarla yaşıyorlar. Savaş sırasında Ortodoks kilisesinin yurtseverce desteği görüldü. Aynı zamanda, parti boş inançlara karşı iyilikle, inandırmaya çalışarak savaşıyor.

Curullu yoldaşın uğradığı hayal kırıklığı büsbütün çenesine vurmuştu votkayla.

— Yoldaş –dedi Petrovna yoldaşa–, papaz sayısı on dört yılda beş binden otuz beş bine çıkmışsa, boş inançlarla savaşıldığını nasıl söyleyebilirsiniz?

Petrovna yoldaş bu soruyu Oregov yoldaşa iletmeden önce biraz duraklamıştı. Adam sanki bu ihanetin sorumlusu kendisiymiş gibi başı önünde, üzgün üzgün dinledi kızı. Nadia Petrovna yoldaşın bir kez daha çeviri yapması gerekmiyordu. Tartışma bitmişti çünkü. Oregov yoldaş gene raporuna döndü, konuklar başka konularda çene çalmaya başladılar. Kantin sigara dumanıyle dolduğundan, Don Camillo yoldaş biraz temiz hava almak istedi. Kalkıp sokağa çıktı, Peppone de onu izledi. Rüzgâr dinmişti. Yan yana, bir aşağı bir yukarı, konuşmadan yürüdüler bir süre. Sonra Peppone söze girişti:

— Otuz beş bin papaz! Kanlı bir devrimden, halkın uğruna kırk iki yıllık fedâkarlıktan sonra!

Don Camillo yatıştırmaya çalıştı onu:

— Heyecanlanma yoldaş. Sayılar korkutmasın

seni. Rus papazları devletin memurlarıdır. Papaya barış düşmanı der onlar, eski patrikleri Aleksi Stalin'i Tanrının gönderdiğini söylemişti. Rusya papazlara karşı savaşı kazandı evet, ama dine karşı yenik düştü. Yitirdiği iki savaş daha var ayrıca: köylülere karşı savaşla, burjuvaziye karşı savaş. Kırk yıllık bir uğraşmadan sonra, Rusya atom alanında üstünlük sağladı, aya ulaştı. Hem kendi halkına, hem de uydu devletler halkına baş eğdirdi. Tarım reformu on milyon köylünün canına kıydı. Eski orta sınıf ortadan kaldırıldı. Yine de bugün Ruslar Tanrıya erişmek için, güçlükle kazandıkları rubleleriyle kiliseler yaptırıyorlar. Tarım ürünleri devrim öncesinden daha düşük bir düzeyde. Hükümet köylünün belli ölçüde toprak sahibi olup, ürünlerini serbest pazarda satmasına izin vermek zorunda kaldı. Bir yandan da, yeni ve gittikçe güçlenen bir burjuvazi kuruluyor. Darılmak, gücenmek yok yoldaş; sen kendine bir baksana! İyi bir terzi elinden çıkmış, koyu lacivert, kruvaze elbisen; senatör ve parti başkanı olarak aldığın çifter çifter aylıklar; banka hesabın; güçlü bir otomobil alma niyetin gösteriyor ki, burjuvalaşmaktasın sen de.

— Hangi güçlü otomobilden söz ediyorsun sen? Basbayağı, kullanılmış, küçük bir araba alacağım.

Don Camillo başını salladı.

— Kaç beygirgücünde olacağı, nasıl bir araba olacağı önemli değil. İlkelere uygunluğu söz konusu.

Peppone cebinden bir deri kutu, kutudan da büyük bir Toskanya purosu çıkardı. İki günden beri bu puronun alıştığı kokusunu özleyen Don Camillo,

— Gördün mü?... –dedi–. Halk açlıktan kırılırken, burjuvazi kendisine ziyafet çekiyor!

Peppone öfkeyle puroyu ikiye bölüp, yarısını Don Camillo'ya uzattı.

— Otuz beş bin papaz yetmiyormuş gibi, bir de sen gelip katıldın onlara!... –diye homurdandı.

O sırada geminin düdüğü işitildi.

Partizan küçük ama güçlü, modern bir tekneydi. Düzenle, hızla yarıyordu suları. Yolculuğun birinci saatının keyfine diyecek yoktu. Ne yazık ki, şeytan işe karıştı; gökyüzü kardı, rüzgâr esmeye başladı. Dev dalgaların gemiyi kayalık kıyıya atmasını önlemek için, kaptan daha sakin sular bulmayı umduğu açık denizlere dümen kırdı. Gel gelelim, fırtına şiddetini artırdıkça artırdı, gemi tehlikeli bir biçimde sürüklenmeye başladı. Salona giren bir denizci yelken bezinden yapılmış bir yığın nesne attı yere.

— Kaptan cankurtaran yeleklerini giyip güverteye çıkmamızı söyledi... –dedi Petrovna yoldaş.

Kızılca kıyamet kopuyordu güvertede. Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyor, dalgalar hiç acımadan geminin bordasını dövüyordu. Hava göz gözü görmeyecek kadar kararmıştı, rüzgâr uluyordu. Dümen çılgınca dönüp duruyordu. İki cankurtaran kayığı denize sürüklenmişti. Herkes kaptan köprüsünün korkuluklarına sarılmış duran kaptana çevirdi gözlerini. Hepsinin kendisine güvenecek bir dal aradıklarını biliyordu kaptan, ama bakışlarını onlardan kaçırıp, çaresizlik içinde sulara dikti gözlerini. Daha ne kadar dayanabilirdi gemi acaba? Dev bir dalga geminin kıçını öyle bir kaldırdı ki, başı su-

lara gömülecekmiş gibi oldu. Güvertede patlayan dalga, kırılıp gemi yeniden dengesine kavuştuktan sonra, yolcular çevrelerine bakınıp saydılar kendilerini. Hepsi oradaydılar: Peppone'yle arkadaşları, Oregov yoldaş, Petrovna yoldaş, kaptanla altı tayfası. Birbirlerine kenetlenmiş, ellerine ne geçtiyse ona sarılmış, suların bu ilk saldırısını bir mucizeyle atlatmışlardı. Gel gelelim, ikinci bir saldırıya nasıl dayanabileceklerdi? İkinci bir dalgayla sürüklenen gemi denizde açılan çukurun dibine indi. Sonra yeniden yukarıya yükseldi, ama lombozlardan biri parçalanmış, ambara su dolmaya başlamıştı. Peppone umutsuzca Don Camillo'ya döndü:

— Allah aşkına bir şeyler yap!... –diye haykırdı.

Don Camillo kendini iyice toparlayıp,

— Ey Hazreti İsa –dedi–, senin hizmetinde ölmekten mutluluk duyuyorum.

Nerede bulunduğunu, Peppone'den başka herkesin kendini Tarocci yoldaş olarak tanıdığını unutarak, başını açıp dolmakalemli gizli haçı çıkardı cebinden. Petrovna yoldaş, kaptan, tayfalar, hep birlikte kaldırdığı haçın önünde diz çöktüler. Yalnız, gözlerine dek indirdiği kasketini çıkarmayan Oregov yoldaş, kaptan köprüsüne çıkan merdivenin parmaklıklarına sarılmış, şaşkın şaşkın onlara bakıyordu.

Don Camillo duaya başladı:

— Ey Hazreti İsa, bu talihsiz çocuklarını esirge, gözet...

O konuşurken bir dalga geminin bordasına çarptı, başka bir dalga az kalsın güvertede patlıyordu.

— *Ego vos absolvo a peccatis vestris, in nomine...*

Sonra eliyle bir haç çizdi fırtınalı gökyüzüne.

Öbürleri de haç çıkarıp, küçük çarmıha gerili İsa'yı öpmek için sokuldular. Dağ gibi bir dalga güvertede patladı. Herhalde Tanrının onlar için başka düşündükleri vardı ki, süpürüp götürmedi hepsini. Yolcular ayağa kalktıklarında artık büyük tehlikeyi atlattıklarına inanmaya başladılar. Ayrıca hepsi de farkındaydılar; Oregov yoldaş ne kasketini çıkarmış, ne de diz çökmüştü. Öbürleri durumun önemini, ne gibi sonuçlar doğurabileceğini daha yeni yeni kavrayabiliyorlardı. Adam hâlâ taş kesilmiş gibi yerinden kımıldamıyor, dişlerini sıkmış, ateş saçan gözlerle onlara bakıyordu. Kötü kötü bakışları Nadia Petrovna yoldaşı, kaptanı, tayfaları ürkütmüştü. Gel gelelim İtalyanlar canlarını kurtardıklarına öyle seviniyorlardı ki, aldırış etmediler hiç.

Gemi fırtınayla sallanıp duruyordu daha; ancak tayfalar güçlerini tulumbalara vermiş çalışıyor, yolcular da sırılsıklam olmuş elbiselerinin suyunu sıkıyorlardı. Oregov yoldaşın davranışı çabucak unutuldu. Fırtına yatıştıkça güvertedeki hayat normale dönüşüyordu. İki saat sonra da, herkes her günkü konuşmalarına dalmıştı bile. Ne de olsa, öyle pek de olağanüstü şeyler değildi başlarından geçenler. Fırtınalı bir deniz, güverteyi yıkayan dalgalar, parçalanmış bir lomboz, denize uçan iki cankurtaran kayığı, bir deniz yolculuğunda günlük olaylardan sayılırdı. Gemi rıhtıma yanaşıp da, Nadia Petrovna yoldaş adını anıncaya dek, kimse düşünmemişti Oregov yoldaşı. Peppone'yle arkadaşları sessiz iskeleye inmek üzereyken Nadia Petrovna yoldaş karşılarına dikildi, sesi titreyerek,

— Oregov yoldaşı beklememiz gerek... –dedi.

Tam o sırada kaptan gelerek kızı ambara indirdi. Birkaç dakika sonra yukarıya çıkardı gene. Gülümseyerek Don Camillo'nun elini sıktı.

— *Kak trevoga, tak do Boga...* –dedi.

— Artık inebiliriz... –diye açıkladı Petrovna yoldaş–. Ne yazık ki, son dalgalardan biri Oregov yoldaşı sürükleyip götürmüş. Parti yetenekli, sadık bir adamını yitirdi. Yiğit bir asker öldü.

Don Camillo karaya ayak basar basmaz, alçalan bulutlarla fırtına sonrasının kurşunî suları arasında Oregov yoldaşın hayaletini görecekmiş gibi bir duyguya kapılıp, kaygıyla denize dikti bakışlarını. Kaptanın anlattıklarına kendisini inandırmaya çalışarak mırıldandı:

— Tanrı günahlarını bağışlasın!

Kaptan geminin jurnalına iki cankurtaran kayığıyle, Oregov yoldaşın denizde kaybolduğunu yazdıktan sonra, kuşkulanmaya bir neden var mıydı?

Berlin uçağının kalkışı fırtına yüzünden gecikmişti. Don Camillo kendilerini havaalanına götüren otobüste, Scamoggia yoldaşın karşısında oturduğunu gördü.

— Eee, yoldaş –dedi–, Allaha ısmarladık deme zamanı geldi çattı. Biz gidiyoruz, sen kalıyorsun.

— Hayır, ben de sizinle geliyorum... –diye karşılık verdi Scamoggia.

— Petrovna yoldaş seni kalmaya razı edemedi mi?

— Böyle bir olanak bulunduğundan hiç söz etmedim ona. İtalya'daki partimizin bana ihtiyacı olduğunu sanıyorum.

— Çok güzel, yoldaş! Sadık bir partili görevini aşktan üstün tutmayı bilmelidir.

Scamoggia yoldaş içini çekerek pencereden dışarıya baktı. Otobüs havaalanının giriş kapısında durunca, Nadia Petrovna yoldaşla Peppone, grubun yolculuk belgeleriyle birlikte ofise girdiler. Polis görevlisi onları süzdükten sonra, ad listesini tercümanına verdi. Tercüman birer birer çağırmaya başladı:

— Pietro Bacciga...

Bacciga içeriye girince, Peppone de, Petrovna yoldaş da kimliğini onayladılar. Adının yanına bir işaret kondu. Arkasından Capece, Gibetti, La Friddi, Peratto yoldaşlar birer birer çağrıldı.

— Walter Rondella...

Peppone, Rondella yoldaşın rezalet çıkarıp İtalya'ya geri gönderildiğini unutmuştu. Başını kaldırınca, Tifiz *kolhos*unda karşılaştıkları Napolili berberin arsız arsız karşısında dikildiğini gördü. Ama çoktan onun adının Rondella olduğunu doğrulamış, Petrovna yoldaş da onaylamıştı. Tarocci yoldaş çağrılınca, Peppone'yi şeytan dürttü, «Şunun foyasını meydana çıkarayım bir!» diye düşündü. Gel gelelim, kendisini öç almaya yönelten dürtü kafasında tam biçimlenemeden, papazın da kimliği onaylandı.

Tercüman kâğıtları Peppone'ye uzatarak,

— On giriş, on çıkış... –dedi.

Uçağa doğru yürürlerken, Don Camillo Petrovna yoldaşa, gemiden inerlerken kaptanın söylediği sözlerin tam anlamını sordu.

— Fırtına sırasında olanları özetliyordu... –diye

karşılık verdi kız–. «Büyük tehlike karşısında Tanrıyı hatırlar insan.»

— Modası geçmiş bir Rus atasözü... –diye mırıldandı Don Camillo.

Yolcular uçağa binerlerken birer birer ellerini sıktı Petrovna yoldaş. Daha önce Romanya'dan Rusya'ya sığınmış olan Napolili berbere sıra gelince, bir kahkaha atmamak için kendini zor tuttu kız. Ne var ki, Scamoggia yoldaşa gözü ilişince, gülümsemesi dudaklarında dondu kaldı... Uçağa son binen Don Camillo oldu.

— Allaha ısmarladık ... –dedi kıza.

Gözyaşları yanaklarından süzülen Petrovna yoldaş,

— Dua edin benim için yoldaş... –diye fısıldadı.

Uçak kalktıktan sonra, uzun süre kızın gözlerinde gördüğü hüznü unutamadı Don Camillo. Daha sonra aşağıda uzanan sisle kaplı uçsuz bucaksız ovalara bakınca defterine yazdığı Rusça bir cümleyi hatırladı: «*Spasitjel mira, spasi Rossiu*! = Ey dünyayı kurtaran, Rusya'yı kurtar!»

Don Camillo, mihraptaki çarmıha gerili İsa'ya,

–– Efendimiz –dedi–, alışkın olduğum kendi çevreme döneli tam iki hafta olduğu halde, yolculuğum boyunca beni tedirgin eden huzursuzluğu üstümden atamadım. Bilin ki, korku değildi bu, huzursuzluktu efendimiz. Korkulacak bir şey yoktu. Derin bir utanç duydum yalnız. Hani ortaya çıkıp savaşmaya alışmış yaşlı askerler vardır; bir gün kılık değiştirip düşman içine sızarak, onların yıkımını hazırlayacak dolanlı işler çevirmekle görevlendirilir... Onlar gibi utanıyordum işte. Dolmakalemin içine gizlenmiş çarmıh, Lenin'den seçmelerin maskelediği dua kitabı, bir yatağın başucundaki masada yapılan gizli saklı ayin!...

— İçin içini yemesin Don Camillo... –dedi Hazreti İsa yumuşak bir sesle–. Komşunu arkasından vurmaya çalışan bir korkak değildin; yardım etmeye çalışıyordun ona. Ölmek üzere olan bir adama bir yudum su getirmek için dolap çevirerek kendini alçaltman gerekirse, «Getirmem!» mi diyeceksin? Hazreti İsa'nın bir askeri için kahramanlık alçak gönüllülük demektir; baş düşmanı da gururdur onun. «Kim ki alçak gönüllüdür, takdis edilmiştir...»

— Efendimiz, bir taht gibi parıldayan o haçın üstünden mi sesleniyorsunuz bana? O tahtı kılık

değiştirmenin utancına katlanmadan, açıkça savaşarak kazandınız. Hiç bir zaman şeytan kılığına bürünerek ortaya çıkmadınız...

— Don Camillo, sıradan bir insan gibi yaşamaya, adi bir suçlu gibi ölmeye boyun eğen Tanrının oğlu alçak gönüllüce davranmış sayılmaz mı? Tanrınızın şu haline bak! Yaralar içinde her yanı, o rezil dikenli taç kafasında!

Don Camillo üsteledi:

— Bakıyorum size efendimiz. Canınızı feda etmenizin kutsal ışığından başka hiç bir şey görmüyorum ama. Oysa Don Camillo yoldaşın o rezil bedenini hiç bir ışık, hatta bir kibritin titrek alevi bile aydınlatmıyor.

Hazreti İsa gülümsedi.

— Ya Grevinecli yaşlı köylü kadının gözlerinde tutuşturduğun ışık nedir? Ailesinin, nerede yattığını bilmek mutluluğuna bile erişemediği askerin yitik mezarında yaktığın mum nedir ya? Denizdeki fırtınayı; zavallı yol arkadaşlarının son saatlarının gelip çattığını düşünerek kapıldıkları dehşeti hatırla. Çarmıhını kaldırıp, onların günahını bağışlaması için Tanrıya yalvardığında, Tarocci yoldaşın bir kilise papazına dönüşmesiyle alay ettiler mi? Hayır, diz çöküp, o kolları açılıp kapanan küçük şekli öpmeğe çalıştılar. Hiç merak etmedin mi, neydi uyandıran içlerinde bu duyguyu?

Don Camillo mırıldandı:

— Ama efendimiz, benim yerimde hangi papaz olsa öyle davranırdı.

— Unutma ki, yalnız Peppone biliyordu senin kim olduğunu. Bütün öbürleri için ancak Tarocci

yoldaştın. Nasıl açıklayabilirsin yüreklerindeki değişmeyi?

Don Camillo kollarını iki yana açtı. Daha yeni fark ediyordu o olayın inanılmazlığını.

— Gördün mü? –dedi Hazreti İsa–. «Don Camillo yoldaş» da çevresine biraz ışık saçıyormuş...

Don Camillo döndüğünden beri geçen iki haftanın çoğunu, Piskoposun okuması için yolculuk notlarını düzenlemekle geçirmişti. Kolay bir iş değildi bu. Piskopos hem yaşlı, hem de unutkan olmakla birlikte dilbilgisi konusunda titiz mi titizdi.

Milano tren istasyonunda ayrıldıklarından beri, Peppone'den hiç bir haber alamamıştı Don Camillo. Napolili berber Batı Berlin'de gruptan ayrılmış; Tavan yoldaş, üç buğday filiziyle birlikte, Verona'da trenden inmiş; Don Camillo da, Bacciga yoldaş ve Peratto yoldaşla birlikte, Milano'da kalmıştı. Scamoggia sormuştu papaza:

— Bizimle Parma'ya, ya da Reggio Emilia'ya dek gelemez misin?

Don Camillo Milano'da önemli işleri olduğunu ileri sürmüştü. Hiç de yanlış değildi bu. Cüppesini orada bıraktığından, bir an önce ona kavuşup kılığını düzeltmek için sabırsızlanıyordu. Küçük grubu sayan Peppone, tam Don Camillo trenden inerken, sevinçle haykırmıştı:

— Scamoggia! Yalnız altı kişi kaldık şimdi. Al şu parayı da git altı şişe şarap getir. Sizin için ısmarlıyorum!

Peppone'nin hâlâ kulaklarında çınlayan kahkahasının nedenini bulabilmek için epeyce kafa yormuş-

tu Don Camillo. Eve dönüşünün on dördüncü günü Peppone kendisi çıkıp gelerek bu sorunun karşılığını vermiş oldu. Bir an Don Camillo bu eski arkadaşını tanıyamadı. Ayrıldıklarında, koyu lacivert, kruvaze elbise, beyaz gömlek giyinmiş; gri bir ipek kravat takmıştı. Oysa şimdi geçip giden eski günlerin kılığıyla karşısındaydı: buruşuk kadife bir ceket; boru gibi bir pantolon; geriye yıkılmış bir kasket; boynuna bağlanmış bir mendil; omzunda köylülerin kullandığı türden siyah yünlü bir pelerin. Don Camillo onu bir süre süzdükten sonra başını salladı.

— Aptallığıma bak ki, unutmuşum... –dedi–. Emekçi sınıfın temsilcisi Roma'da işini yürütmek için senatör kılığına bürünür, köyündeyse belediye başkanı gibi giyinir! Ne yazık ki, hep geceleri yolculuk etmek zorunda kalıyorsun. Oturmaz mısın?

— Söyleyeceğimi ayakta dururken de söyleyebilirim... –diye homurdandı Peppone–. Borcumu ödemeye geldim–. Cebinden bir mum çıkararak Don Camillo'nun masasına koydu–. Beni gemiyle birlikte batmaktan kurtaran Hazreti İsa'ya teşekkür etmek için getirdim bunu.

— Rus kaptanın söylediği gibi, «Büyük tehlike karşısında Tanrıyı hatırlar insan.» –diye karşılık verdi Don Camillo–. Genellikle tehlikeyi atlattıktan sonra, unutmaya başlar onu. Hafızan güçlü olduğu için, seni kutlamam gerek.

Bir metre otuz santim boyunda, yirmi santim çapında bir mum daha çıkaran Peppone, sıkıntılı bir hava içinde ekledi:

— Bunu da, şeytanın bana işkence etmek için

gönderdiği o malum papazdan beni kurtaran Hazreti İsa'ya teşekkür etmek için getirdim,

Don Camillo'nun ağzı bir karış açık kalmıştı.

— Ismarlama yaptırdım bu mumu... –dedi Peppone–. Onu büyük buluyorsan haksız değilsin. Ne var ki, o papazın yarattığı tehlikeye uygun çapta olabilmesi için, bunun dört katı büyüklüğünde bir mum almam gerekirdi.

— Şımartıyorsun beni... –dedi Don Camillo–. Bir köy papazını böylesine önemsemeye değmez.

— Papadan daha tehlikeli köy papazları vardır... –dedi Peppone; sonra masaya bir deste mektup atarak ekledi–: Bunları Tarocci yoldaşa vermem icasıyle bana göndermişler. Hiç de hoşuma gitmedi bu iş. Seni uyarıyorum bak; başka mektup gelirse, yakarım!

Don Camillo fotoğraf dolu bir paketi açtıktan sonra, üstündeki adres aynı el yazısıyle yazılmış bir mektuba çabucak bir göz attı.

— Bu mektup diyor ki... –diye söze girişti.

— Senin özel işlerine burnumu sokmak istemiyorum peder... –dedi Peppone.

— Her şeyi üstlerine bildirmek zorunda olan hücre başkanı Tarocci yoldaşla ilgili bunlar ama, Peratto yoldaş fotoğrafları göndermiş, canımın istediğini yapmamı söylüyor mektubunda. Şu gruba bir bak, ön sırada birlikte oturmuşuz. Seni ilgilendirmiyor mu bu hiç?

Peppone fotoğrafları yakalayıp inceledikten sonra, sıkılmış dişlerinin arasından,

— Umarım başımı daha fazla derde sokmazsın! –dedi.

— Merak etme senatör. Peratto resmî olmayan bir dizi fotoğraf daha göndermiş. Onun adını vermeden satmamı istiyor. Parti pek fazla para vermiyormuş, üç beş kuruş kazanmak istiyor adam.

— Böyle pis bir dolap çevirecek misin?

— Sana bağlı. Onu memnun edemezsek de, içinde benim bulunduğum fotoğrafı parti gazetesine gönderirse ya?

Peppone bir iskemleye çöküp, alnının terini sildi. Bir yandan da fotoğraflara bakıyordu. Bu arada ikinci mektubu da okuyan Don Camillo, yazılanları Peppone'ye anlattı:

— Tavan yoldaştan geliyor bu. Salık verdiğim çözüm yolu için bana teşekkür ediyor. Çok iyi gelmiş annesine. Üç buğday filizini bir yere dikmiş, her gün gidip bakıyormuş. «Filizler kurusaydı, kardeşim bir kez daha ölmüş gibi gelecekti bana.» diyor. Senatör yoldaşa da en iyi dileklerini, selâmlarını gönderiyor.

Peppone karşılık olarak homurdandı yalnız.

Üçüncü mektup çok kısaydı, biraz da para iliştirilmişti.

— Gibetti yoldaştan... –dedi Don Camillo–. Evine dönünce, sevdiği kızdan söz eden mektupta neler yazıldığı aklını kurcalamaya başlamış. Sonunda İtalyancaya çevirtince, kızın öldüğünü öğrenmiş. Onun ruhuna bir ayin yapmam için bin liret göndermiş. Parayı geri yollayıp, kız için her ay ayin yapacağımı söyleyeceğim.

Peppone yumruğunu masaya indirdi.

— Hangi şeytan o heriflere senin papaz olduğunu söylemiş!... –diye gürledi–. Bir bilsem bunu!

— Hiç kimse söylemedi. Kendiliklerinden anladılar.

— Nasıl anladılar ama?

— Bir ışık görünmüş olmalı gözlerine... –dedi Don Camillo–. Ben elektrikçi olmadığımdan, nasıl göründüğünü açıklayamam.

Peppone başını salladı.

— Belki de hata bende olmuştur. Gemideyken dilim sürçüp, «peder» demişimdir sana belki de.

— Böyle bir şey yaptığını hatırlamıyorum.

Peppone Oregov yoldaşın baş köşeye kurulmuş olduğu bir fotoğraf gösterdi.

— Onu son gördüğümde fırtına kırılmıştı... –dedi başını önüne eğerek–. Nasıl oldu da bir dalgayla denize sürüklendi? Biz ambara indikten sonra, neler olup bitti güvertede?

— Allah bilir... –dedi Don Camillo–. O adamı ne kadar sık düşündüğümü de gene Allah biliyor.

Peppone derin derin iç geçirip ayağa kalktı.

— Seçtiğim fotoğraflar bunlar... –dedi.

— Tamam... –dedi Don Camillo–. Mumları ne yapayım?

Peppone omuz silkti, mırıldandı:

— Büyüğü gemiyle fırtınadan kurtulmamız için.

— Küçüğü onun için olacak demiştin.

— Küçüğü de o papazdan kurtulduğum için!... –diye bağıran Peppone, «Allaha ısmarladık» bile demeden çıkıp gitti.

Don Camillo kiliseye geçti. Büyük mumu alacak büyüklükte şamdan yoktu. Büyük bir bronz vazo bulup onun içine yerleştirdi. İki mumu da mihraba koyup yaktıktan sonra,

— Efendimiz –dedi–, Peppone sizi unutmamış.

— Yanılmıyorsam, seni de unutmamış... –diye karşılık verdi Hazreti İsa.

Don Camillo'nun raporunu okuyan Piskopos, onu yanına çağırttı.

— Anlat bakalım olup bitenleri başından sonuna dek... –dedi.

Don Camillo saatlarca, ara vermeksizin konuştu. Sözlerini bitirince, bağırdı piskopos:

— İnanılmaz bir şey! Tavan yoldaşla Gibetti yoldaşın din yoluna dönüşleri, Napolili berberin kurtuluşu, yaşlı Polonyalı kadın için yapılan ayin, kızının savaştan çıkmış İtalyan askeriyle evlenişi, altı çocuklarının vaftizi, askerin itirafıyle günahının çıkarılışı, unutulmuş bir mezarlıktaki ölüm ayini, yakın bir ölüm tehlikesiyle karşı karşıya olan on sekiz kişinin günahlarının bağışlanışı! Ayrıca bir de hücre başkanı olmuşsun. Altı güncük bir süre içinde, din düşmanlarının ülkesinde hem de! İnanamıyorum doğrusu!

— Efendimiz, benim söylediklerimden başka, fotoğraflar mektuplar var elimde. Şahit olarak da bir senatörü gösterebilirim.

— Bir senatör ha! –diye inledi yaşlı adam–. Öyleyse iş işten geçti artık.

Don Camillo şaşkın şaşkın bakakalmıştı.

— Oğlum, bu koşullar altında seni piskoposluğa yükseltmek zorunda kalacağımı anlamıyor musun?

Don Camillo gözlerini gökyüzüne kaldırarak mırıldandı:

— *Domine, non sum dignus.*

Piskopos başını salladı:

— Yıllar önce, ben de bunu söylemiştim kendi kendime. Ama hiç kimse aldırmamıştı. Tanrı seninle olsun!

Ertesi ay Rusya macerası Don Camillo'nun aklından yavaş yavaş silinmeye başladı. Ne var ki, bir sabah kiliseden çıkarken, Smilzo'yu papaz evinin duvarına bir afiş yapıştırırken yakaladı. Orada olduğunu sezdirmeden bekledi; Smilzo merdivenden inip de tam kendisine toslayacağı sırada birden sordu:

— Yoldaş, birisi o afişi, henüz zamkı kurumadan oradan çıkarıp da sana yedirse nasıl olur?

— Peder, bunu yapacak adam daha anasından doğmadı!... –diye karşılık verdi Smilzo.

— Diyelim ki, böyle bir adam doğmuş da, şimdi karşında duruyor!

Bir yandan da Smilzo'nun yıpranmış ceketinin yakasına yapışmış, hiç de bırakmaya niyetli görünmüyordu.

— Peki, peki... O zaman durum değişir elbette.

Don Camillo sesini alçaltarak konuştu:

— Bana bak, şimdiye dek sizin halkevinin duvarlarına afiş falan yapıştırdığımı gördün mü hiç? Sizin politik aptallıklarınız ne demeye benim rahatımı bozuyor ki?

— Politikayla ilgili değil... –dedi Smilzo–. Bu bir kültür olayının bildirisi.

Don Camillo Smilzo'nun yakasını tutan elini gevşetmeden, başını yukarıya kaldırıp afişi okuyunca Senatör Guiseppe Bottazzi'nin ertesi akşam kısa bir

süre önce döndüğü Rusya yolculuğu hakkında bir konuşma yapacağını anladı. Sonra da sorulara karşılık verecekti Peppone.

— Haklıymışsın... –dedi Smilzo'nun yakasını bırakarak–, bütünüyle kültürel bir girişim bu. Nereden bilet alabilirim?

— İsteyen gelebilir, giriş serbest... –dedi Smilzo yakasını düzelterek–. Herkes canının istediği soruyu sorabilir hem de.

— Ya ben? Ben de sorabilir miyim?

Biraz gerileyerek kaçmaya hazırlanan Smilzo,

— Piskoposun bile soru sorması serbest... –dedi–. Zaten özellikle kiliseyi eğitmek istiyoruz.

Papazın yakalayamayacağı kadar gerilemişti o sırada, ayrıca Don Camillo'nun kafasını kurcalayan başka sorunlar vardı. Papaz evine girip, dolmakalemini eline aldı. Yarım saat sonra da oğlanın biri Peppone'ye bir mektup getirdi. Şöyle yazılmıştı mektup:

«*Sevgili Senatör Yoldaş,*

Yarınki toplantıya gelmek için sabırsızlanıyorum.

Yalnız sana peşin bir soru sormama izin ver: Neden belânı arıyorsun?

Tarocci yoldaştan sevgilerle.»

O gün akşamüstü beklenmedik bir çağrı aldı Peppone Roma'dan. Ertesi sabah da Smilzo daha önce asılmış olan afişlere birer ek yapıştırmak zorunda kaldı: «*Konuşmacının elinde olmayan gidişi dolayısıyle, toplantı belirsiz bir güne ertelenmiştir.*»

Bu kez de, Smilzo merdivenden yere inince, Don Camillo'yla burun buruna geldi.

— Çok kötü! –dedi papaz–. Kimbilir daha ne kadar ortaçağın cehaleti içinde kalacak kilise!

Çabucak merdivenini omuzlayan Smilzo, güvenli bir yere dek geriledikten sonra seslendi:

— Üzülme peder. Kilisenin gözünü açarız biz er geç.

Yeni bir gün ilân edilmedi toplantı için. Yağmurlar da afişleri silip süpürdüğünden, artık sözü edilmez oldu. Aradan altı ay geçti. Don Camillo Rusya yolculuğu hakkında hiç kimseyle konuşma fırsatı bulamadığından, acaba bütün bunlar bir düş müydü diye düşünmeye başlamıştı artık. Ne var ki, bir sabah kâğıtlarını düzene koyarken, kayyum gelerek, bir yabancının kapıda beklediğini bildirdi. Kayyumun omzu üstünden kapıya bakan Don Camillo, Nanni Scamoggia yoldaşın yüzünü görerek iyice şaşkına döndü.

— Nasıl gelebildin buraya?... –diye sordu.

— Tren falan gibi araçlar vardır dünyada!... –dedi Scamoggia–. Haa, bir de, Bottazzi yoldaşın ağzından girip burnundan çıkarak senin adresini söylettim.

Don Camillo bunun nasıl olduğunu pek anlayamamışsa da,

— Anladım –dedi–. Neden geldin beni görmeye?

Scamoggia eskisi gibi dünyayı umursamayan adamın biriydi. Sigara yakışındaki, bir iskemleye çöküşündeki sallapatilik açıkça gösteriyordu bunu. Nadia Petrovna yoldaşın yaşlı gözlerini anımsayan Don Camillo, adamdaki kayıtsız havaya aldanmadı.

— Bir derdim var yoldaş... şey yani, peder... –dedi Scamoggia–. Hani o kız vardı ya...

— Evet, ne olmuş o kıza?

— Bir Rus kadın heyetine katılıp Roma'ya geldi iki ay önce. Sonra da onlarla ilişkisini kesip burada kaldı.

— Eee, sen ne yaptın?

— Partideki durumum bakımından, Rusya'ya ihanet etmiş bir hainle hiç bir alışverişim olamazdı...

— Sonra ne oldu öyleyse?

Küçülen sigarasını ocaktaki ateşe fırlatan Scamoggia,

— Onunla evlenebilmek için partiden ayrılmak zorunda kaldım... –dedi.

— Derdin bu muydu?

— Hayır. Dinle bak; bir aydır evliyiz, bir aydır da kız medenî nikâhın yeterli olmadığını söyleyip duruyor. Dinî nikâh istiyormuş.

Don Camillo soğukkanlılıkla karşılık verdi:

— Neresi dertmiş bunun?

— Sana göre dert olmayabilir... –dedi Scamoggia–. Ama unutma ki, bir papazı uzaktan görmek bile midemi bulandırır benim.

— Seni anlıyorum yoldaş. İstediğin gibi düşünmekte özgürsün. Ancak, durum böyleyken, ne demeye beni görmeye geldin?

— Bu işe ille de bir papaz karışacaksa, bari bildik biri olsun diye düşündüm. Ayrıca, sen de benim gibi, bir «sabık yoldaş» sayılırsın ne de olsa. Aslına bakarsan, benim eski hücre başkanımsın sen!

— İyi düşünmüşsün... –dedi Don Camillo.

Scamoggia gidip kapıyı açarak seslendi:

— Nadia!

Bir an sonra Petrovna yoldaş odaya girdi. Don

Camillo'yu görür görmez, elini öpmeye seğirtti.

— Ne iğrenç şey! –diye mırıldandı Scamoggia–. Kaç gün oldu daha şu ülkeye geleli, hemen bütün kuralları öğrenmiş!

Kâğıtları yolunca yordamınca düzenlenmiş olduğundan, evlenme töreni çarçabuk yapılıverdi. Gelini salona getirip güveyle el ele vermek görevini Peppone üstüne almak zorunda kaldı. Gülümseyerek yerine getirdi bu görevi ama. Evli çift yola çıkmadan önce kızı bir köşeye çeken Don Camillo, ondan Oregov yoldaşın gerçek öyküsünü anlatmasını istedi.

— Çirkin bir olaydı o... –dedi kız–. Hepimiz güverte altına indiğimizde, Oregov yoldaş kaptana bizi hapsetmesini, seninle Bottazzi yoldaşa da kelepçe takmasını emretmiş. İhanet, Vatikan casusları, soruşturma kurulu falan gibi laflar gevelemiş ağzında. Sonunda kaptanla yumruk yumruğa gelmişler. Kaptanın bir vuruşuyle güverte parmaklıklarına çarpmış Oregov yoldaş. Tam o sırada gelen bir dalga denize sürüklemiş onu. İşte bütün gerçek bu. Ama yalnız üç kişiyiz durumu bilen: kaptan, siz ve ben. Çok acıklı bir öykü...

Gelinle güvey gittikten sonra, Don Camillo'yla Peppone, çalışma odasındaki ocağın karşısına oturup ellerini ısıtmaya koyuldular. Bir süre sessiz sessiz oturdular, sonra Don Camillo konuştu:

— Unutmadan yazmam gerek bu işi.

O ünlü defterini cebinden çıkararak yazmaya başladı. Bir yandan da yüksek sesle okuyordu yazdıklarını:

— İki imana dönüşle bir evlenme daha...

— Yaz yazabildiğin kadar!... –diye kükredi Peppone–. Hesap günü gelip çattığında, bir bir okunacak hepsi! Ödeyeceksin bütün bunları!

— Küçük bir indirim yapamaz mısın bana?... –dedi Don Camillo–. Ne de olsa, eski bir yoldaşım ben.

— Eh, peki. Asılacağın yeri seçmeyi sana bırakırız... –dedi Peppone alayla.

— Hemen şimdi söyleyebilirim sana nereye asılmak istediğimi... –diye karşılık verdi Don Camillo–. Senin yanıbaşına!

Soğuk bir kış günüydü. Irmaktan yükselen sis, bu şimdiden eskiyiveren öykünün sonunu kapladı bulut bulut.

SON

İlk «Altın Palmiye» armağanını kazanmış olan tanınmış İtalyan mizahçısı Guareschi, yarattığı en ünlü kahraman Don Camillo'yu, Moskova'ya gönderiyor bu kez. Can düşmanı Peppone'yle birlikte. Katolik bir köy papazı, bir başına Moskova'da ne mi yapabilir? Çok şey! Don Camillo atom bombasından daha güçlü, daha tehlikelidir. Daha da güldürücü elbette... Bu ciltle birlikte DON CAMILLO dizininin tümü yayınlarımız arasında çıkmış oluyor.

BU DİZİDEKİ ÖBÜR KİTAPLARIMIZ

- DON CAMILLO'NUN KÜÇÜK DÜNYASI
- DON CAMILLO VE HAYIRSIZ OĞUL
- DON CAMILLO ÇIKMAZDA
- DON CAMILLO VE ŞEYTAN

BİLGİ BASIMEVİ - ANKARA, 1973

10 LİRA